

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE
KORUYUCU AİLE MODELİ: İSTANBUL VE BİNGÖL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Kadri KINIK

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK

KASIM 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE
KORUYUCU ALİE MODELİ: İSTANBUL VE BİNGÖL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Kadri KINIK

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Bu tez 19/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. İsmail BARIŞ	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye’de Koruyucu Aile Modeli: İstanbul ve Bingöl Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 113 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 07.11.2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen iThenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 14’tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI :Kadri KINIK
Öğrenci Numarası :177203007
Ana Bilim Dalı :Sosyal Hizmetler
Programı : Sosyal Hizmetler
Türü : () Proje Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)
Abdurrahman Sefa ULU

Danışman
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)
Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı ve Bölümünün belirlediği çerçevede yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışma, Türkiye’de koruyucu aile uygulamasının gelişmemesinin temel nedenleri, Türkiye’de koruyucu aile uygulamasında kültürün rolü, koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmeti hakkındaki düşünceleri, kültürel değerlerin koruyucu ailelerinin karar verme süreci üzerinde etkisi, koruyucu aileler evlat edinme ile koruyucu aile hizmeti kavramlarına olan yaklaşımı, koruyucu aile hizmetinin güçlü ve zayıf yönleri, uygulamada yaşanan sorunlar, koruyucu aile uygulamasının yaygınlığı ve koruyucu aile hizmetine ilişkin görüşler oluşturmaktadır. Bu tezi doğrulamak kapsamında koruyucu aile olmuş 15 kişi ile nitel çalışma yapılmıştır.

Bu tez çalışmamda öncelikle, yüksek lisans eğitimim ve tez aşaması boyunca beni cesaretlendiren ve desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK’e teşekkür ederim.

Yalova Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitimim ve Bingöl Üniversitesi’nde lisans eğitimim boyunca ders aldığım, destek gördüğüm değerli hocalarıma ve özel desteklerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Hıdır APAK ve Arş. Gör. Metin ERDEM hocalarım ile Sosyal Çalışmacı Yücel TUNCER ve Hüseyin ÇAYIR arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışma esnasında, çalışmam için benimle görüşmeyi kabul edip, sorularıma içtenlikle cevap veren katılımcılara; araştırma boyunca desteğini esirgemeyen, hayatıma anlam katan, tez yazım süreci boyunca sonsuz anlayış gösteren en büyük destekçim aileme de teşekkür ederim.

KADRİ KINIK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
KISALTMALAR.....	VI
TABLO LİSTESİ	VII
ÖZET	VIII
SUMMARY.....	IX
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu	3
Araştırmanın Problemleri	3
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Önemi	4
Araştırmanın Varsayımları	4
Araştırmanın Yöntemi	4
Araştırmanın Sınırlıkları.....	5
BÖLÜM 1: KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET, KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLAR VE KORUYUCU AİLE HİZMETİ.....	6
1.1. Kültür Nedir?.....	6
1.2. Kültürün Özellikleri.....	7
1.3. Kültür Unsurları.....	8
1.3.1. Maddî Kültür Unsurları	8
1.3.2. Manevî Kültür Unsurları.....	8
1.3.2.1. Dil	8
1.3.2.2. Din	9
1.3.2.3. Ahlâk, Örf, Âdet ve Değerler.....	9
1.3.2.4. Estetik.....	9
1.3.2.5. Eğitim	9
1.4. Sosyal Hizmetin Tanımı ve Amaçları	9
1.5. Kültüre Duyarlılık ve Sosyal Hizmet İlişkisi.....	13
1.6. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı.....	14
1.7. Türkiye’de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler.....	15
1.7.1. Aile Odaklı Hizmetler	17
1.7.1.1. Önleyici Hizmetler	18
1.7.1.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED).....	18
1.7.1.1.2. Gündüzlü Bakım, Evde Bakım ve Kreşler	19

1.7.1.1.3. Danışmanlık, Eğitim ve Sağlık Tedbiri	20
1.7.1.2. Koruma ve Bakım Hizmetleri.....	21
1.7.1.2.1. Evlat Edinme	21
1.7.1.2.2. Koruyucu Aile.....	23
1.7.1.2.3. Koruyucu Aile Hizmet Modelinin Tanımı ve Amacı.....	24
1.7.1.2.4. Dünyada Koruyucu Aile Hizmeti Uygulaması.....	25
1.7.1.2.5. Osmanlı'da Koruyucu Aile Uygulaması	27
1.8. Günümüzde Türkiye'de Uygulanan Koruyucu Aile Modelinin Tarihçesi ve Çeşitleri	28
1.9. Günümüzde Türkiye'de Uygulanan Koruyucu Aile Modelinin Uygulanması.....	31
1.9.1. Koruyucu Anne-Baba Seçimi.....	31
1.9.2. Çocuğun Eşleştirilmesi ve Yerleştirilmesi.....	31
1.9.3. Koruyucu Ailede İzleme Çalışmaları.....	31
1.9.4. Koruyucu Aile Olma Süreci	32
1.9.5. Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri	32
1.9.6. Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları	33
1.9.7. Koruyucu Aile Hizmet Uygulamasını Sona Erdiren Haller	37
1.9.8. Koruyucu Aile Modelinin Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	38
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE YORUMLAR.....	40
2.1. Araştırma Modeli.....	40
2.2. Evren ve Çalışma Grubu.....	41
2.3. Veri Toplama Aracı ve Süreci.....	42
2.4. Verilerin Analizi.....	43
2.5. Bulgular ve Yorumlar.....	43
2.5.1. Koruyucu Ailelerin Demografik Özellikleri	43
2.5.2. Koruyucu Aileler Hakkında Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeler.....	46
2.5.3. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Uygulamasını Öğrendiği Kaynak.....	46
2.5.3.1. Koruyucu Aile Birimi.....	46
2.5.3.2. Sosyal Öğrenme	47
2.5.3.3. Tanıtım Programları	47
2.5.3.4. STK'lar	48
2.5.3.5. Medya	49
2.5.4. Koruyucu Ailelere Göre Koruyucu Aile Uygulamasının Tanımı	49
2.5.5. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Arzusunun Kaynağı.....	51
2.5.5.1. Daha Önce Yuvada Kalma	51
2.5.5.2. Biyolojik Çocuğa Sahip Olamama	52
2.5.5.3. Sosyal Sorumluluk Bilinci.....	53
2.5.5.4. Evlat Edinme İsteği.....	55
2.5.6. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Verirken Kültürün Etkisi.....	56
2.5.6.1. Din.....	56
2.5.6.2. Gelenek-Görenek	57
2.5.7. Koruyucu Ailelerinin Yakın Çevresi ve Çocukları Koruyucu Aile Olma Kararlarına Tepkileri.....	58
2.5.7.1. Olumlu Tepkiler.....	58

2.5.7.2.	Olumsuz Tepkiler	59
2.5.8.	Koruyucu Ailelerinin Çocuk(lar)ın Yaşı Tercih Etme Durumu.....	60
2.5.9.	Koruyucu Ailelerinin Çocuğun Cinsiyeti Tercih Etme Durumu.....	62
2.5.10.	Koruyucu Ailelerinin Evlat Edinme Yerine Koruyucu Aile Olmayı Tercih Etme Durumu	64
2.5.10.1.	Evlat Edinme Koşullarını Taşımama	64
2.5.10.2.	Dini İnancı Nedeni ile Evlat Edinememe	65
2.5.10.3.	Koruyucu Aile Hizmetinin Sonuçlanma Hızı	65
2.5.11.	Koruyucu Ailelerinin Karşılaştığı Sorunlar	67
2.5.11.1.	Çevresel Faktörler	67
2.5.11.2.	Okulda Yaşanan Ayrımcılık	67
2.5.11.3.	Sağlık Raporu	68
2.5.11.4.	Bürokrasi	69
2.5.11.5.	Mesleki Yetersizlik.....	70
2.5.12.	Koruyucu Aile Hizmetini Sürdürürken Profesyonel Desteğe İhtiyaç Duyuyor musunuz?	70
2.5.12.1.	İhtiyaç Duyuyorsanız, Bu İhtiyacı Nasıl Karşılıyorsunuz?.....	70
2.5.13.	Koruyucu Ailelere Göre Türkiye’deki Koruyucu Aile Uygulamasının Yaygınlaşmama Nedenleri	73
2.5.14.	Sizce Koruyucu Aile Uygulaması Nasıl Yaygınlaştırılabilir?.....	75
SONUÇ		80
ÖNERİLER		83
KAYNAKÇA		86
EKLER:		92
EK:1 Etik Kurul Kararı		92
EK 2: Bakanlık İzin Belgesi		94
EK:3 Demografik Özelliklere Dair Bilgiler Formu		96
EK:4 Nitel Görüşme Formu		97
EK:5 Nitel Araştırma Katılımcı Listesi		98
EK:6 Örnek Görüşme Deşifresi		99
ÖZGEÇMİŞ		103

KISALTMALAR

AÇSHB: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı
ÇHGM: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KAY: Koruyucu Aile Yönetmeliği
SED: Sosyal ve Ekonomik Destek
SÇG: Sosyal Çalışma Görevlisi
ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu
ÇEKOM: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
BM: Birleşmiş Milletler
KBRM: Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
MK: Medeni Kanun
SHÇEK: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM: Sosyal Hizmet Merkezi
BMÇS: Birleşmiş Milletler Çocuk Sözleşmesi
UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de sosyal ve ekonomik destekle desteklenen çocuk sayıları.....	18
Tablo 2: Türkiye’de özel kreş ve gündüz bakım evlerinden ücretsiz yaralanan çocuk.....	19
Tablo 3: Türkiye’de evlat edinen aile ve evlat edinilen çocuk sayıları.....	21
Tablo 4: Koruyucu aile ve koruyucu aile yanlarındaki çocuk sayıları.....	23
Tablo 5: Koruyucu ailelere yapılan ödemeler ve koruyucu aile aylık ödeme miktarları.....	35
Tablo 6: Koruyucu aile bireylerinin cinsiyete göre dağılımları.....	42
Tablo 7: Koruyucu aile bireylerinin yaş dağılımları	43
Tablo 8: Koruyucu aile bireylerinin medeni durumları.....	43
Tablo 9: Koruyucu aile bireylerinin öğrenim durumları.....	43
Tablo 10: Koruyucu aile bireylerinin çalışma ve iş durumları.....	44
Tablo 11: Koruyucu aile bireylerinin aylık gelir durumları	44
Tablo 12: Koruyucu ailelerin biyolojik çocuk sahibi olma durumları.....	45

ÖZET

YAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye’de Koruyucu Aile Modeli: İstanbul ve Bingöl Örneği

Tezin azarı: Kadri Kınık

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Recep Celik

Kabul Tarihi: 19/11/2019

Sayfa Sayısı: XI (ön kısım) + 90 (tez) + 12 (ekler)

Anabilim dalı: Sosyal hizmet

Bilim dalı: Sosyal hizmet

Bu çalışmada Türkiye’de koruyucu aile sayısının azlığında kültürel nedenler ön planda bulunabilmektedir. Bu araştırma koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde kültürün etkisini keşfetme ve betimleme amacı gütmektedir. Kültür bir toplumun nesil boyu devam eden maddi ve manevi değerler bütünüdür. Yani kültür, insanların bireysel ailevi ve toplumsal hayatları üzerinde doğrudan etkilidir. Çalışmamızda bu durumu göz önünde bulundurarak ailelerin kültüre duyarlı sosyal hizmet bağlamında Türkiye’de koruyucu aile modeli üzerinde durulmuştur. Bu modelin ortaya çıkmasında tarihsel ve küresel bazı olaya ve olgular neden olmuştur ve olmaktadır. Bu tarihsel ve küresel olay ve olgularla birlikte dezavantajlı gruplardan olan korunma ihtiyacı çocuklar ön plana çıkmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar daha çok savaşlar, göçler ve sanayi devrimi sonrası kentleşmeden ortaya çıkmıştır. Bu sorunlara karşı devletler kurumsallaşmaya gidilmiştir. Ancak kurumların bazı dezavantajları eleştirisi konusu olmuştur. Bundan dolayı düşünürler özellikle 20. yüzyıl düşünürleri modernite kurumsallık, etiketleme konuları üzerinde çalışmalar yapmış ve bu konuyla ilgili eleştirel bakış açıları geliştirmiştir. Kurum bakımında kalan/kalmış çocukların topluma bakış ve beklentileri, gelişimleri, eğitim ilgileri ve kendine yetebilmeleri konusunda bazı koruyucu ve önleyici modeller geliştirilmiştir.

Son yıllarda Türkiye’de devlet korunma ihtiyacı olan çocukları koruyucu ve önleyici sorumluluğu konusunda Batı’da olduğu gibi koruyucu aile ve evlatlık modelleri yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Bu çalışma, koruyucu ve önleyici hizmet modellerinden olan aile odaklı modelinin gerekliliği ve kültür boyutunu ele alarak bu alandaki eksikliğin giderilmesi hedeflenmiştir. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye’deki koruyucu aile uygulaması hala istenilen seviyede gelişmemiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen kampanyalara rağmen koruyucu ailelere duyulan ihtiyaç devam ettiği görülmüştür. Bu konuyla ilgili çok boyutlu araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu tespit edilmiştir. Koruyucu aile sayısının azlığında kültürel nedenler ön planda olduğu görülmüştür. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemizde koruyucu aile uygulaması hala istenilen seviyede gelişmemesine neden olduğu; inanç, gelenek-görenekler, değerler, toplumsal bilinçsizlik ve duyarlılık, tutucu bir kültürümüzün olması, reklam ve tanıtım eksikliği, koruyucu ailelerin biyolojik aileleri çocukla görüşme isteği ve çocuğun geri alma korkusu üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın teorik kısmında kültür kavramının tanımı, kültürün işlevleri ve unsurlarına değinilmiştir. Sosyal hizmet tanımı ve amaçlarına yer verilmiştir. Kültüre duyarlılık ve sosyal hizmet ilişkisi ele alınmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar ve koruyucu modeli üzerinde durulmuştur. Bu bölümde korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler, evlat edinme, koruyucu aile koruyucu ailenin tanımı ve amacı, dünyada koruyucu aile modeli, Osmanlı’da koruyucu aile modeli Türkiye’de koruyucu aile hizmeti uygulamasının tarihçesi, günümüzde Türkiye’de uygulanan koruyucu aile hizmeti uygulaması üzerinde literatür taraması yapılmıştır.

Çalışma alanı, koruyucu aile yönetmeliğe göre koruyucu aile olan kişilerden oluşmaktadır. Araştırmada bilgi elde etmek için, nitel yöntem ile mülakat, gözlem teknikleri kullanılmıştır. Bu amaçla koruyucu ailelerle sınırlı kalmış 15 kişi ve araştırmacının deneyim ve gözlemleri ile yaşadıkları sorunların nedenleri üzerine bölgesel ve kültürel şartlar göz önünde bulundurarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Koruyucu ailelerin koruyucu aile modelini SHM, koruyucu aile birimi, kurum ve kuruluşlardan arkadaş/çevre, tanıtım programları, STK’lar, medya, internet ve televizyondan öğrendikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Koruyucu aileler koruyucu aileliği seçmenin kaynağını daha önceden yuvadan kalma, biyolojik çocuğa sahip olamama, sosyal sorumluluk bilinci ve evlat edinmek için başvurdukları tespit edilmiştir. Yine başka bir sonuç ailelerle çocuk eşleşmesinde sahip olduğu dini değerler ve gelenek-göreneklerin etkili olduğu görülmüştür. Koruyucu ailelerin tamamına yakını yakın çevresi ve çocukları koruyucu aile olma kararlarına olumlu tepkiler verdikleri sonucuna varılmıştır. Ailelerin çocukların yaşı ve cinsiyet tercih etme durumu konusunda, büyük bir çoğunluğu 0-6 yaş grubu ve kız çocukları tercih ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Koruyucu ailelerin çoğu psikolojik ve psoko-sosyal desteğe ihtiyaç duydukları ve bu desteğin sağlanmasında yetersiz kaldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Koruyucu Aile, Evlat Edinme, Kurum Bakımı, Korunma İhtiyacı Olan Çocuk, Kültür

SUMMARY

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Title: Cultural Sensitivity in the Context of Social Services Foster Family in Turkey Model: Istanbul and Bingöl Example

Writer of Thesis: Kadri Kınık

Advisor: Dr. Recep Çelik

Acceptance Date: 19/11/2019

Pages: XI (pre text) +90 (main body) + 12 (adds)

Department: Social Work

Field: Social Work

There are cultural reasons behind why there is limited number of foster families in Turkey. This study aims to explore and depict the impact of culture on being foster parents and the process of maintaining this. Culture is the totality of material and moral values of a society that continues for generations. It means that culture has a direct effect on people's personal, family and social lives. In the study, the focus was foster parents model in Turkey, by taking into consideration the effect of culture, in the context of culturally alert social work. Some historical and global incidents have catalyzed the emergence of this model, and they are still effective. These events have also brought out the need for fostering children who are one of the disadvantaged groups. Occurrence of children who need for being fostered have mostly been caused by wars, migrations and urbanization after industrial revolution. In order to solve the problem, governments have tried to institutionalize; however, some disadvantages occurred by the institutions have been criticized. Therefore, philosophers, especially of the 20th century, had studied on modernism, institutionalism, labelling, and they improved critical perspective regarding the topic. Hence, some protective and preventive models have been developed pertinent to the children's social perspective, expectations, development, educational interests and self-sufficiency.

The government in Turkey has, in recent years, been trying to popularize foster parenthood and adoption models as it is in the West by force of its responsibility towards the children needing being fostered. Filling a gap in this field by tackling the necessity of family-oriented model of protective and preventive work models and its cultural aspect is the goal of the study. Comparing to developed countries, Turkey is still far away from desired point in terms of foster family. Despite the campaigns conducted by Family, Labor, and Social Services, the need for foster families still continues. It has been determined that there is a need for multidimensional studies about the issue. Cultural reasons are mostly effective on why there is a limited number of foster families. These are some factors effecting that our country is still behind developed countries and far away from desired in terms of foster families: religion, tradition, values, social unconsciousness and insensitivity, conservative culture, lack of public service ads, that foster parents do not want to meet with the biological parents, and taken back of the child by them. The definition, functions and elements of culture are mentioned in the theoretical section of the study. And also the definition and aims of the social service are given. The relation between the sensitivity to culture and social service is tackled, besides the children who need being fostered and fostering model. The notion "children who need being fostered", the services provided for those children in Turkey, adoption, foster family and its definition and aim, foster family model in the World, foster family model in Ottomans, the history of the service of foster parents in Turkey, and the service of foster parents in today's Turkey were searched in the relevant literature, and given in this section.

The field of study is the foster parents according to foster family regulations. In order to gain data during the research, the qualitative method was adopted with interviews, and observation techniques, as well. For his purpose, semi-structured interviews have been conducted, by taking into consideration the regional and cultural conditions, about experience and observations of 15 persons and researchers limited with foster parents, and the reasons of problems which they experienced.

It was seen that foster parents had heard about foster family model from Social Service Centers (SHM), foster family department, institutions and organizations, friends/social environment, public service ads, NGO's, media, internet and TV. The motivators for foster parents to be a foster family are generally that they lived in fostering centers when they were children, not being able to have their own children biologically, social responsibility awareness, and desire to adopt. Another result gained from the study is that religious values and tradition has an impact on family-child match-up. Almost all of the foster parents had positive feedbacks from their close circle, and their children about their decision on having a child to foster. Most of the families have generally chosen the children from 0-6 age range and girls. Most of the foster families were in need of psychological and psychosocial support, and also it has been realized that they are lack of this kind of support.

Keywords: Foster family, adoption, institutional care, child in need of protection, culture

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar “aile koruması”ndan yoksun kalan korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili sistemler geliştirmeye çalışmışlardır. Aileler içinde yaşadıkları toplumun örf-adet, gelenek-görenek ve dini kurallara veya kültürlerine göre çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların yanında devletler de devlet olmanın gereği olarak birtakım sistemler uygulanmaya koymuşlardır (Kartal, 2016, s.1). Devletler bu sistemleri geliştirirken küresel olay, olgu ve yaşanan teknolojik gelişmelerden doğrudan etkilenmiş ve etkilenmektedir. Her yüzyılda olduğu gibi özellikle içinde yaşadığımız 21. yüzyılda dünyada bilim ve teknoloji alanında çok büyük değişim ve dönüşümler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde devletlerin ve kültürlerin birbirleriyle etkileşime girmeleri hızlanmıştır. Çok uzak mesafeler birbirlerine yakınlaşmış ve dünya küçük bir köy haline gelmiştir. Bu yüzyılda kitle iletişim araçlarından internet başta olmak üzere telefon, televizyon ve radyo gibi iletişim araçları birey, aile ve toplumun her alanında derin etkiler bırakmıştır. Bu sebeple birey, aile ve toplumlarda değişim, dönüşümler yaşanmış, kültürler birbiri ile etkileşime girmiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Yaşanan bu küresel değişim ve dönüşümler küreselleşme kavramının anlama ve anlamlandırma oluşumu beraberinde getirmiş ve en fazla konuşulan ve tartışılan konulardan olmuştur. Küreselleşme dünyayı ekonomik yönden büyük bir pazar haline getirmiştir. İletişim ve bilgi teknolojileri ile popüler kültürü beraberinde getirmiş ve hayatı her açıdan etkilemiş ve etkilemektedir. Küreselleşme hiç şüphesiz her ulusu olumlu ve olumsuz anlamda etkilemiştir. Küreselleşmenin olumsuz anlamda en fazla az gelişmiş ülkeleri etkilediği iddia edilmektedir. Ve bu iddia ve tartışma konusu hâlâ gündemde yerini korumaktadır (Yılmaz ve Horzum, 2005, s. 1).

21. yüzyılda küreselleşme kavramının yoğun kullanılmasıyla birlikte uluslararası ilişkiler ve farklı kültürler arasındaki ilişkiler gibi kavramlar da günümüzde daha yoğun kullanılan kavramlar haline gelmiştir. Yaşanan teknolojik gelişmeler kültürlerarası etkileşimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Ve bu kültürel etkileşimlerle birlikte bireyler bireysel ve sosyal hayatı sorgulamaya başlamıştır. Bireylerin hayattaki bu sorgulayıcı özelliği sosyal yapıya, toplumsal hayata ve dolaylı olarak çağlara etki etmiştir. Bu etkileşim bireysel, toplumsal ve kültürel kimliği ve bunların birleşimiyle de sosyal/kültürel sistemi oluşturmuştur. Oluşturulan sosyal/kültürel sistem, canlı, cansız ve canlı-üstü varlık adlarından oluşan bir üst sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Duran, 2011, s. 292). Bu sistemlerin işlevi yaşanan küresel olay ve olgulardan en çok etkilenen kesim dezavantajlı gruplar olmuştur. Özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra tüm dezavantajlı gruplar olmak üzere başta çocukların korunmasına yönelik, çocuğun her türlü riskten korunması için çalışmalar yapılmış ve devlet politikaları oluşturulmaya başlanmıştır (Kılıç, 2018, s.2). Meydana gelen sorunları çözmek için devletlerin oluşturdukları politikaların yanında çeşitli gönüllü kuruluşlar da çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu gönüllü kuruluşların ortaya çıkmasıyla birlikte sosyal hizmet mesleğinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Sosyal hizmetin ortaya çıkması ve çocuk işçiliğini de içine alan koruma ihtiyacı olan çocuklar için yapılan çalışmalarının ilk adımların görmekteyiz.

Türkiye’de ise kurumsal anlamda sosyal hizmetler ilgili çalışmalar 1960’lı yıllarda çalışmaların ilk adımları görülür. Bu süreçte sosyal hizmetler, özellikle 1961 Anayasası’yla sosyal devlet olmanın gereği olarak yasal bir zeminde ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu süreçle birlikte sosyal hizmetler eğitim ve toplumsal alanlarında giderek kurumsallaşmıştır. Bu kurumsallaşmayla birlikte sosyal hizmetlerin mesleki disiplin ve tarihsel felsefesi alanlarında belirsizlik gibi birden çok olumsuz durumlar da yaşanmıştır. Günümüzde sosyal hizmet mesleğinin gelindiği nokta önemlidir; fakat yeterli değildir (Özbesler, 2009, s.87).

Sosyal hizmetlerin kurumsal anlamda çocuklar ilgili yapılan ilk çalışmalar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile olmuştur. Bu kurum özellikle korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili çalışmalar yapmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar, gelişimleri tehlike altında olan ve çoğu zaman yoksunluk ve yoksulluk içinde bulunan çocuklardır. Bu çocukların, haklarında korunma kararı alınmadan önceki yaşantılarında ihmal, istismar ve travmatik durumlar dediğimiz birden çok olaylarla karşı karşıya kalabilmişlerdir. Bu sebepler doğrultusunda korunma ihtiyacı olan çocuklar, acilen sosyal hizmet müdahalesini gerektiren bir dezavantajlı grubu oluşturmaktadır. Araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulurken, kültüre duyarlı sosyal hizmet bağlamında Türkiye’de koruyucu aile modeli tartışmaları üzerinden, korunma ihtiyacı olan çocuklara verilen koruyucu aile hizmet modelinin türleri aktarılmaya çalışılmıştır (Özates, 2009, s.1). Bu modelin Osmanlı Devletindeki uygulanış biçimi de ele alınmıştır. Ayrıca ülkemizde olduğu kadar, gelişmiş dünya ülkelerinde de koruyucu aile hizmet uygulamalarının ortaya koyulması, bu hizmet modelinin örneklenmesi konusunda katkı sağlamıştır. Bu amaçla, gelişmiş dünya ülkelerinden ABD, Almanya, Hollanda ve İskoçya’nın kendi yasalarınca belirlenip bakım altına alınan çocuklara sağladıkları koruyucu aile hizmet modellerine yer verilmiştir. Bu ülkelerin seçilmesindeki nedenlerin başında, bu dört ülkenin de dünyanın en zengin devletleri arasında ilk sıralarda yer aldığı ve koruyucu aile hizmet modelinin en iyi şekilde uygulandığı görülmektedir.

Günümüzde Türkiye’de uygulanan koruyucu aile modeli bu ülkeleri referans alarak oluşturduğunu söylenebilir. Bu modelle farklı nedenlerle öz ebeveynlerinin yanında büyüme imkânı olmayan çocuklar, devlet tarafından korunma altına alınmaktadır. Korunma altındaki çocuklara her ülke kendi sosyal, kültürel ve ekonomik imkânları doğrultusunda hizmetler vermektedir. Zamanla, sağlıklı sonuçlar vermeyen hizmetler terk edilip yerlerine sağlıklı sonuçlar doğurabilecek yeni hizmet modelleri geliştirilmektedir. Türkiye’de bu dönüşüm ve gelişim süreci devam etmektedir. Özellikle son on beş yıl içerisinde kurum ve kuruluş odaklı hizmet modellerinden, aile odaklı hizmet modellerine doğru bir geçiş dönemi yaşanmaktadır. Öz ailesinin yanına döndürülen, sosyal ve ekonomik destek (SED) ile desteklenen, evlat edindirilen ve koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar aile odaklı hizmet modelleri kapsamına girmektedir. Bu hizmet modellerinin dışında kalan tüm çocuklar ise kuruluş bakımı hizmet modellerinden faydalanmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından yuva ve yurtların tamamen kapatılma planı yapılmıştır. Ancak şu an bu dönüşüm tamamıyla gerçekleşmemiştir (Baysal, 2017, s.1).

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi bölümlerinden olan bu bölümde literatür taraması yapılarak kültür kavramı hakkında farklı tanımlara yer verilmiştir. Kültürün işlevleri ve unsurlarına değinilmiştir. Sosyal hizmetin tanımı ve amaçlarına yer verilmiştir. Kültüre duyarlılık ve sosyal hizmet ilişkisi ele alınmıştır.

Korunma ihtiyacı olan çocuklar ve koruyucu modeli üzerinde durulmuştur. Bu bölümde korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler, koruyucu ailenin tanımı ve amacı, dünyada koruyucu aile modeli, Osmanlı’da koruyucu aile modeli, Türkiye’de koruyucu aile hizmeti uygulamasının tarihçesi, günümüzde Türkiye’de uygulanan koruyucu aile hizmeti uygulaması, koruyucu aile olma koşulları, koruyucu aile modelleri, koruyucu aile olma başvuru süreci, koruyucu ailenin görevleri, koruyucu aileyi sona erdiren haller, koruyucu aile modelinin güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi verilerek literatür taranmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise araştırmanın yöntemi ve koruyucu aile ilgili yapılan uygulamanın tartışma ve analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Çalışma, birden çok konuyu içermektedir. Çalışmanın temelinde koruma ve bakım modellerinden koruyucu ile modeline odaklanıp ve koruyucu ailelerin bu hizmete karar vermelerinde ve devam etmelerinde kültürün rolü üzerinde durulmuştur. Ayrıca kültür ve kültürün özellikleri, kültüre duyarlılık ve sosyal hizmet ilişkisi, Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler, koruyucu aile, koruyucu aile hizmet modelinin tanımı ve amacına da değinilmiştir. Dünyada koruyucu aile hizmeti uygulaması, Osmanlı’da koruyucu aile hizmeti uygulaması, Türkiye’de koruyucu aile hizmeti uygulaması, Türkiye’de koruyucu aile hizmeti uygulamasının tarihçesi ve modelleri ile koruyucu aile hizmetinin uygulanması bu çalışmanın temel konuları oluşturmaktadır. Türkiye’deki koruyucu aile uygulamasında; koruyucu anne baba seçimi, çocuğun eşleştirilmesi ve yerleştirilmesi, koruyucu ailede izleme çalışmaları, koruyucu aile olma süreci, koruyucu ailenin görev ve yükümlülükleri, koruyucu aile aylık ödeme miktarları, koruyucu aile hizmet uygulamasını sona erdiren haller ve koruyucu aile hizmet modelinin güçlü ve zayıf yönleri konuları detaylı olarak açıklanmıştır.

Gelenek ve görenekler, inanç ve değerler bu modelinin uygulamasında hem olumlu hem de olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Yani ailelerin bu modele karar verme, kabul ve devam etme süreçlerinde kültürün hem olumlu hem de olumsuz bir etkisi mevcuttur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde geleneksel bağları diğer bölgeler ile kıyaslandığında akrabalık bağları ve ilişkileri açısından daha avantajlıdır. Bundan dolayı bu bölgelerde daha çok akraba ve yakın çevre koruyucu aile modeli uygulanmaktadır. Bu durumla beraber bu ailelerin tutucu bir kültüre sahip olması koruyucu aile modellerinin bu bölgelerde yaygınlık kazanmasında olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Uzmanlaşmış ve diğer koruyucu aile modelleri ise daha çok batı bölgelerinde yaygınlık kazanmaktadır. Bu bölgelerde koruyucu aileler bu modele daha çok insani ve vicdani boyutuyla yaklaşmakta ve değerlendirmektedir. Çalışmamızda bu konular detaylı olarak işlenmiştir.

Araştırmanın Problemleri

Ailelerin koruyucu aile olma ve devam etme süreçlerinde kültürün etkisinin ne olduğunu, Türkiye’deki koruyucu aile modelinin hala istenildiği seviyede olamamasında ve ailelerin koruyucu aile hizmet modelini tanımlamasında kültürün etkisi olup olmadığının bilinmek istenmesi, bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Konunun daha iyi anlaşılması için ana probleminin çözümünde yardımcı olacağı düşünülen bazı alt problemlerle desteklenmiştir. Bu alt problemler şu şekildedir:

- Sosyal hizmet ile kültür arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Koruyucu ailelerin kültürleri çocuk eşleşmeleri üzerinde bir etkisi var mıdır?
- Koruyucu ailelerin koruyucu aile modeli hakkında düşünceleri nedir?
- Koruyucu ailelerin evlat edinme yerine koruyucu aileliği seçmelerinde kültürün rolü nedir?
- Türkiye’de koruyucu aile uygulamasının yaygınlaşmamasında kültürün rolü nedir?

Araştırmanın Amacı

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye’deki koruyucu aile uygulaması hala istenilen seviyede gelişmemiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen kampanyalara rağmen koruyucu ailelere ihtiyaç devam etmektedir. Koruyucu aile sayısının azlığında kültürel nedenler ön planda bulunabilmektedir. Bu araştırmanın amacı; koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde kültürün etkisini keşfetmek ve betimlemektir.

Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında, Türkiye’de koruyucu aile sayısının azlığında kültürel nedenler ön planda bulunabilmektedir. Bu durumu inceleyen yeterli akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle şimdiye kadar böyle bir çalışma yapılmadığından yapılacak çalışma önem taşımaktadır. Çalışmanın, alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları şu şekilde sırlanabilir:

- Ailelerin “Kişisel Bilgi Formu” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” sorularını içtenlikle ve samimi olarak cevaplandıkları varsayılmıştır.
- Mülakata katılan aileler araştırmanın evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde kendi kültürlerinin etkisi olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma kapsamında, önce literatür taraması yapılmış ve bu alanda yazılmış kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri akademik makale ve dergiler incelenmiştir. Verilerin toplanıp değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Fakat görüşme sırasında tekrarların veya doyum noktasının aşılması ile görüşmeler bitirilmiştir. Güven ortamı sağlamak amacıyla yapılandırılmış tarz kullanılmamıştır. Çalışmamızda maksimum çeşitliliği sağlamak amacıyla katılımcıların farklı kriterlere sahip olmalarına önem verilmiştir. Katılımcıların çoğu 26-70 yaş aralığı koruyucu ailelerdir. Farklı yaş aralığındaki aileleri seçilmenin temel gayesi daha sağlıklı bir çalışma yapmaktır. Katılımcıların 9’u kadın, 6’sı erkektir. Katılımcılara koruyucu aile dernekleri aracılığıyla ve kartopu model olan arkadaşlık, tanıdık ve geçmiş ilişkiler kullanılarak ulaşılmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırma, İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl müdürlüklerinde kayıtlı bulunan koruyucu aileler ile yapılmıştır. Yalnızca İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinin kapsaması bu araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Araştırma, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilen bilgiler ve katılımcıların vermiş olduğu cevaplarla sınırlıdır.

Araştırmanın kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar kısmı ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır.

BÖLÜM 1

KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET, KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLAR VE KORUYUCU AİLE HİZMETİ

1.1. Kültür Nedir?

Kültür, bakmak, özenmek, taklit etmek, devam etmek, ekip biçmek anlamındaki Lâtincede “*culture*” kelimesinden gelir. “*Culture*” kelimesi aynı anlama gelecek şekilde 17. yüzyıla kadar Fransızca da kullanılmıştır. Bu kelimeyi ilk defa kullanan Voltair olmuştur (Yağcı, 2007, s. 20). Voltair bu kelimeyi, “insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi” anlamında kullanmıştır. Kelime ilkin “*cultur*” şeklinde Almancada da yer almış akabinde “*kultur*” olarak kabul edilmiştir. Daha sonra “medeniyet ve kültürel evrim” anlamında kullanılan “*culture*” kelimesi bu anlamıyla Batı ve Slav dillerinde de kullanılmıştır. Arapçada da *es-sekâfe* kelimesi kültür anlamında kullanılmaktadır. Bu kelime, yetenekli ve zeki olmak, ilim, bilim ve sanatta yetenek kazanmak manasındaki “*sekafe*” eyleminden gelmektedir. Türkçede ise geçmişte yazarlarımız kültürü açıklamak için genellikle irfan kelimesini kullanmıştır. Ziya Gökalp ise, toprağı sürmek manasına gelen Arapçada bulunan hars kelimesini kullanmıştır. Ekin kelimesi de kültür anlamında kullanılmaktadır. Ancak Türkçeye “*kültür*” şekliyle yerleşmiştir (Çetin, 2016, s. 5).

Kültür; belli bir tarihte ve coğrafyada yaşayan toplumların, tarihî ve toplumsal gelişim süreçlerinde, kendi izlerini taşıyan yaşayış ve davranış biçimlerini bir araya getirdikleri maddî ve manevî değerler bütünüdür. Bu değerleri gelecek nesillere aktarılma konusunda kullanılan araç ve gereçler de kültür kavramının muhtevasını oluşturmaktadır (Severcan, 2016, s. 25; Yavuz, 2018:s.5; Sarı, 2009, s.232).

Kültür, geniş anlamda "öğretilen-öğrenilen" davranışlar olarak tanımlanır. Başka bir ifadeyle nesilden nesile aktarılan yığılmış deneyimlerdir. Bu tanımla beraber kültürün tanımı pek çoktur (Saran, 1992, s.267).

Sosyal bilimciler ve diğer bilim adamları kendi alanlarına göre kültür kavramını farklı bir şekilde tanımlamışlardır (Çetin, 2016, s.6).

Ziya Gökalp kültürü şöyle açıklamıştır: *Kültür, bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, aklî, bedî, lisanî, iktisadî, fennî hayatlarının aklî bir bütünüdür* (Gökalp, 1970, s.30).

E. Sapir: *Kültür, varlığımızın şeklini belirleyen, toplumsal yollardan tevâriis ettiğimiz maddî ve manevî değerlerin bütünüdür.*

R. Thurnwald: *Kültür, bir toplumun örf-âdetlerini ve davranış şekillerini oluşturan âhenkli bir bütünü ifade eder.*

C. Wissler: *Kültür, bir toplumun yaşayış biçimidir.*

A. Young: *Kültür, insanoğlu tarih boyunca kendi varlığını anlamlandırmak ve idare etmek konusunda kendisinin bizzat meydana getirmiş olduğu eseridir.*

Tozzer; *Kültür, içtimaî olarak öğretilen ve aynı yoldan yeni nesillere aktarılan davranış biçimleri veya kalıplarıdır.*

R. M. MacIver; *Kültür, yaşayış ve düşünüş tarzımızda, günlük iletişim ve ilişkilerimizde, sanatta, dinde, edebiyatta, sevinç ve eğlencelerimizde tabiatımızın kendisini ifade etmesidir* (Turhan, 1969, s.39-40).

1.2. Kültürün Özellikleri

Kültürün ne olup olmadığını belirlemenin bir yolu da onun özelliklerini bilmeye bağlıdır. Kültürün başlıca özellikleri şunlardır:

Kültür öğrenilmiş davranışlar topluluğudur:

Kültür, toplumsal mirasın sermayesi olarak değerlendirilebilir. Yani kültür, içgüdüsel ve kalımsal bir değer olmayıp her bireyin doğumundan sonraki hayatında edindiği davranış veya alışkanlıklardır (Çetin, 2016, s.12).

Kültür tarihidir ve süreklidir:

Bütün hayvanlar öğrenme yeteneğine sahiptirler. Ancak canlılar arasında sadece insan, edindiği alışkanlıkları, sergilediği davranışları ve elde ettiği bilgileri yavrusuna öğretebilen bir varlıktır. Bu durumu da kendi lisanıyla yapabilmektedir. Her toplum kendi kültürünü eğitim yoluyla nesilden nesile aktarır. Yani kültürün nesiller boyu devam etmesi evrensel bir görüngü olarak tanımlanır (Saran, 1992, s.272). Böylece kültür *geçmişin* mirasını *geleceğe* aktarmakla yeni nesiller için bir kazanç sağlamış olur.

Kültür toplumsal bir üründür:

Bir grubun alışkanlıkları, davranışları, tutumları ve değerleri o grubun kültürünü oluşturmaktadır. Yani kültür, toplumsal bir ürünü oluşturmaktadır (Oğuz, 2008, s.12). Sadece toplumun bulunduğu yerde kültürden bahsedilebilir. Çünkü bir toplumda paylaşılan değer ve inanç sistemleri kültürün muhtevasını oluşturur. Dolayısıyla toplumun olmadığı yerde kültürden bahsedilemez.

Kültür ihtiyaçları giderir:

İnsanoğlu temel ihtiyaçlarını gidermek için bir arayışın içine girmesiyle kültürü doğurur. Ancak bir ihtiyaç giderilince farklı bir ihtiyaç doğar. Kültür bu farklı ihtiyaçları giderme işlevine sahiptir (Emiroğlu, 1991, s.134). Sosyolojinin ünlü düşünürlerinden İbn-i Haldun, ihtiyaçları *zarurî*, *hâcî* ve *kemâlî* olmak üzere üç kısma ayırmıştır. İbn-i Haldun göre ihtiyaçlarının bu sıralamaya dikkat ederek giderilirse kültür ve medeniyetin doğuşunu hazırlayan ana mekanizmayı oluşturur. Kültür ve medeniyeti oluşturan asıl *hâcî* ve *kemâlî* ihtiyaçlardır. Bu iki ihtiyaçları gideren toplumlarda ilim ve sanatta gelişme gösterir. İlim ve sanatta gelişme gösteren toplumlarda kültür ve medeniyetin doğuşunu hızlandırır.

Kültür sürekli değişme gösterir:

Kültür nesilden nesile aktarılırken bazı noktalarda değişime uğrar. Değişmeyen kültürler ölü olarak doğarlar (Saran, 1992, s.268). Bu değişim, örf-âdetler, inançlar ve uygulamalarda çok yavaş olur. Kültürdeki bu değişimi oluşturan etmenler; doğal şartlara adapte olma, farklı kültürlerle etkileşime girme ve bireylerin yeni ihtiyaçlarını giderme durumu oluşturur.

Kültür dengeli bir bütünü oluşturur:

Kültür unsurları hiyerarşik bir düzen oluşturur. En tepede toplumu oluşturan bireylerin büyük bir çoğunluğu tarafından paylaşılan dil gibi unsurlar yer alır. Bunlar kültürün özüdür. En aşağıda da açık davranış kuralları mevcuttur. Bu ikisi arasındaki uyumsuzluk kültür muhtevasında çatışma meydana gelir. Kültürün özünde çok hızlı bir değişim meydana gelmez. Çok yavaş ve az değişir. Bundan dolayı kültürün özünde meydana gelen değişiklikler toplumda ayrıştırıcı ve bölünme etkisi yaratmaz.

Kültür dışarıdan aldığı unsurlar konusunda seçicidir:

İki kültür etkileşime girdiği zaman karşılıklı olarak birbirinden etkilenirler. Bu sırada birbirinden bazı kültür unsurları alırlar. Ancak her iki kültür de bu kültürel unsurları alırken çok seçici davranırlar. Seçicilik özelliği kültürlere kendi iç dinamiklerini muhafaza etme ve kendilerine has özellikleri devam ettirme imkânı sağlar (Çetin, 2016, s.13).

1.3. Kültür Unsurları

Bir kültürün ortaya çıkması ve ilerlemesi için insanın temel ihtiyaçlarını giderme arzusuna bağlıdır. Bu temel ihtiyaçlar bir kültürün oluşmasına sebebiyet verir. Bu temel ihtiyaçları biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlar olarak sınıflandırabilir. Bu üç farklı ihtiyacın tatminine neden olan her araç *kültür unsuru* olarak tanımlanır. Bu açıklamalar bize göstermiştir ki kültür, bir toplumun yaşayış ve davranış biçimidir. Ancak her toplumun yaşayış biçimleri aynı değildir. Zira her toplumun kültürleri arasında temel farklar vardır. Bu farklılıkların nedeni de kültür unsurlarının bir ve benzer olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak, kültürler arasında görünen temel farklılıklara rağmen ortak bazı kültür unsurları mevcuttur.

Genel olarak bütün kültürlerde bulunan ortak kültür unsurlarını şu şekilde açılabilir:

1.3.1. Maddî Kültür Unsurları

Maddî kültür, insanlar tarafından yapılan alet, eserler ve el emeği kabiliyetinin hammaddeyi işlemeyle meydana gelir. Maddî kültür daha çok teknik ve fizikî değerler üzerine inşa olunur. Fakat doğal teknik ve fiziki değerleri kapsamaz. İnsan eliyle yapılmış değerleri kapsar. Teknoloji, maddî kültür unsurları arasında en önemlisini ve tamamını oluşturur (Saran, 1992, s.278). Teknoloji, bilginin pratiğe dönüşmesi ve uygulaması noktasını önemli bir rol almaktadır. Değişim, gelişim, dönüşüm ve süreklilik teknoloji unsurunun en önemli özelliklerini oluşturmaktadır.

1.3.2. Manevî Kültür Unsurları

Manevî kültür unsurlarını din, dil, ahlâk, hukuk, estetik, eğitim, örf, âdet ve sosyal kurumlar oluşturmaktadır. İnsan sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını bu manevî unsurlarla gidermektedir. Bu unsurlar bir kültürün özünü ve temelini oluşturmaktadır. Şimdi de manevi kültür unsurlarını detaylı bir şekilde şöyle açıklanabilir:

1.3.2.1. Dil

Her dil, anlamlı sözcüklerden meydana gelir. Bu anlam ise somut olmayıp zihinsel ve fikrîsel değer taşıyan soyut bir üründür. Dil, kültürlerin oluşmasına, gelişmesine ve nesilden nesile aktarılmasına, toplumların varlığını devam ettirme ve kendi aralarında etkileşimde bulunma olanağı sağlar. Dil, bir toplumun konuşma aracıdır. Çünkü insanlar duygu ve düşüncelerini kaşındaki birine paylaşma ve aktarma konusunda dil aracılığıyla iletirler. Denilebilir ki dil, tüm

kültürlerin en önemli unsuru ve özünü oluşturmaktadır. Dil, geçmiş kültürel birikimleri gelecek nesiller aktarma konusunda bir köprü görevi görmektedir. Dil, kültürel bir hazinedir, bir milletin belleği ve özünü oluşturur (Çetin, 2016, s.10).

1.3.2.2. Din

Din bir yaşama biçimidir, ait olduğu toplumun birçok yönünü yansıtır (Sofyalıoğlu & Akta, 2001, s.85-86). Din, bir toplumu diğer kültür unsurlarından çok daha fazla etkilemiş ve o topluma temel karakterini oluşturur. Din, bir kültüre kendi özelliklerini vererek ona dini bir içerik kazandırır. Tarih boyunca hiçbir toplum dinden uzak yaşamamıştır. Dolayısıyla din, basit bir kültür unsuru olarak ele alınamaz ve değerlendirilemez. Özellikle, yeni bir düzen getiren ve sosyal hayata derin etkiler bırakan ilahî dinlerin etkisi görmezlikten gelinmez. Sosyal ilişkilerin her alanında dinin koyduğu hükümler vardır. Din, bireysel, alevi ve toplumsal hayatımızın her alanında kendisini hissettirir. Günümüze kadar ulaşan bütün eski medeniyetlerin eserleri daha çok dinî karakterler üzerinde şekillenmiştir. Bu durum bir rastlantı olamaz. Dolayısıyla din, manevî kültür unsurları arasında önemli bir yer teşkil etmektedir.

1.3.2.3. Ahlâk, Örf, Âdet ve Değerler

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır. Tarih boyunca bir arada yaşama arzusu sonucunda çeşitli ahlak, örf, âdet, değerler ve normlarından oluşan manevi kültür unsurları meydana getirmektedir. Bu kültürel unsurlarla toplumla uyumlu bir şekilde işleyen bir organizasyon oluşturmaktadır. Bu organizasyonun oluşumunda ahlâk, örf, âdet, değerler ve normların etkisi çok büyüktür (Aslan, 2018, s.4;Çetin, 2016, s.11). Bu unsurların önemini vurgulayan çoğu bilim adamları kültürü, şekil almış davranış biçimlerinden oluşur tanımına dikkat çekmişlerdir.

1.3.2.4. Estetik

Hiçbir toplumun sanatı, o toplumun yapısı ve kültüründen bağımsız olarak şekillenemez. Sanatlar, bir toplumun ilgi ve tutumlarını yansıtmada konusunda bir ayna görevi görmektedir. Her sanatkârın yetiştiği ve kendini geliştirdiği bir kültür çevresi vardır. Sanatkâr, yetiştiği toplumda o toplumun kültür ve değerlerini dikkate almadan eserler ortaya koyamazlar. Ayrıca sanatkârlar, kendi duygu, düşünce, inanç ve estetik anlayışı ile içinde bulunduğu toplumun kültürünü harmanlayarak bir eser meydana getirir. Yani bir sanatkâr bir eseri meydana getirirken ait olduğu bir toplumun kültüründen bağımsız oluşturamaz (Çetin, 2016, s.11).

1.3.2.5.Eğitim

Kültür, tüm insanların birikimlerinden ve yaşayış biçimlerinden öğrendiklerimizdir. Özellikle nesilden nesile aktarılan bilgi ve kalıplaşmış davranış biçimlerini oluşturur. Bu aktarım işi değişik araç ve yöntemlerle yapılabilir. Tüm toplumlarda en iyi aktarıma işlevi gören manevi kültürel unsur eğitim sistemi oluşturmaktadır. Çünkü eğitim sistemi, genç nesilleri bir toplumun kurallarına, gelenek ve göreneklerine göre yetiştirmektedir. Böylece kültür, kesintisiz bir şekilde nesilden nesile aktarılır. Ayrıca eğitim, kültür unsurları yeni nesillere aktarılırken bu unsurları fertlerin yaşadıkları zamana uydurur. Böylece eğitim yalnız kültür aktarımına değil, aynı zamanda onun değişim ve gelişmesine de hizmet eder (Çetin, 2016, s.12;Yavuz, 2018, s.8; Ilgar & Coşgun Ilgar, 2016, s.34).

1.4. Sosyal Hizmetin Tanımı ve Amaçları

Sosyal hizmet, disiplin olarak kısa bir tarihi geçmişe sahiptir. Ancak bağımsız bir disiplin haline gelmeden önceki aşamaları çok eskilere uzanan köklü bir geçmişi vardır (Apak, 2018, s.48). Sosyal hizmetin ortaya çıktığı döneme baktığımızda dinsel inanış, maddi ve manevi değerler, gelenek-göreneklerin etkisi bulunmaktadır. İhtiyaç sahibi birey, aile ve gruplara yönelik geleneksel sosyal yardımlar, hayırseverlik olgusu üzerinde temellenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasıyla birlikte dünyada yaşanan insan hakları ihlalleri, sosyal adaletsizlik, gelir dağılımındaki dengesizlik gibi sebepler sosyal hizmetin gelişip kökleşmesi ve profesyonelleşmesine ortam hazırlamıştır. Günümüzde, sosyal hizmetlerin vatandaşlara bir hak olarak verilebilmesi için devletin bu hizmetleri görev olarak üstlenmesi ve kapsamlı bir refah sistemi içinde günün değişen koşullarına göre geliştirmesi beklenmektedir (Tufan,Sayar ve Koçyıldırım, s. 63). Sosyal hizmet mesleği, yaptığı çalışmalarla, sosyal devletin görevlerinden olan sosyal refahın sağlanmasına katkıda bulunan bir disiplindir (Kut, 1988, s. 8).

Sosyal hizmet insan odaklı bir meslektir. İnsana yardımcı olmayı ve insanın var olan iyilik halini iyileştirmeyi amaç edinir. Bu amaçla beraber sosyal hizmet, sosyal güvenlik faaliyetlerinin bir bölümünü oluşturan kapsamlı bir meslektir (Kahraman, 2007:s.7; Yıldırım & Yıldırım, 2008, s.5; Cılga & Hatipoğlu, 2012, s.14). Sosyal hizmet, sistemli ve düzenli bir mekanizmaya sahiptir. Küreselleşme, göç ve işsizliğin getirdikleri toplumsal problemleri önlemek, çözmek ve etkilerini azaltmaktadır (Genç & Barış, 2015, s.99-100).

Sosyal hizmet, toplumsal değişimi, insan ilişkilerinde problem çözmeyi ve insanların refahını arttırmak için güçlenmelerini ve kurtarılmasını teşvik eder. Bu durumda da insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri sosyal hizmet için vazgeçilmez esas ilkeler olarak görülmektedir. (<http://www.ifsw.org/en/p38000208.html> accessed 13/12/06, 2019). Sosyal hizmet, insan davranışlarıyla ilgilenmek için mesleki bilgi, beceri, araç ve teknikleri eleştirel olarak içeren profesyonel bir uygulamadır (<http://ddceutkal.ac.in/Syllabus/MSW/PAPER-1.pdf>, 2019).

Sosyal hizmetinin tanımını özetlersek; Fink (1942), “Sosyal hizmet, bireylere, tek tek veya mevcut veya gelecekteki sosyal problemlerle başa çıkmada gruplar ve topluma tam veya etkili bir şekilde katılmayı önler. Anderson (1943), “Sosyal hizmet, insanlara amaç için verilen profesyonel bir hizmettir.” Clarke (1947), “Sosyal hizmet, bir bileşenden oluşan profesyonel bir hizmet şeklidir.” W. Friedlander (1955), “Sosyal hizmet, bilimsel bilgi ve beceriye dayalı profesyonel bir hizmettir.” Boehm (1959), “Sosyal hizmet, bireylerin tek tek sosyal işlevlerini geliştiren meslektir.” H. H. Stroup (1960), “Sosyal hizmet, bireylere, gruplara ve bireylere çeşitli kaynaklar sağlama sanatıdır.” Sushil Chandra (1954), “Sosyal hizmet, halkın özel veya kamuoyunda gayret gösterdiği dinamik bir faaliyettir. Social Work (1957), “Sosyal hizmet, insancıl felsefeye dayalı bilimsel bir refah etkinliğidir, bilimseldir.” Mirza R. Ahmed (1969), “Sosyal hizmet, insan ilişkileri bilgisine dayanan profesyonel bir hizmettir.”

Sosyal hizmet mesleğinin tanımının esasında bir nevi amaçları da görülmektedir; Sosyal hizmet mesleği toplumsal değişimi, gelişimi, insan ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlendirmeyi, katılımı ve insan onuru ve sosyal adaleti tesis edeceği gibi müdahalelerde bulunur. İnsan davranışı ve sosyal sistem teorilerinden yararlanarak, müdahale sürecinde birey ve çevresi arasındaki etkileşimi mikro, mezo ve makro düzeylerinde ele alır. Bu nedenle sosyal hizmet bir bilimdir bu yönüyle evrenseldir. Sosyal hizmetin de sürdürülebilir kalkınma gibi en önemli amaçlarından biri insanların var olan iyilik hallerini yükseltmek ve refahını sağlamaktır. Bu

süreçte insan hakları ve sosyal adalet gibi prensipleri göz önünde bulunarak hizmet sunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle sosyal hizmetler herhangi bir nedenle sosyal ve ekonomik muhtaçlıkla karşılaşan bireylere, ailelere ve gruplara fayda sağlamayı, psiko-sosyal destek sağlamayı, insanlık onuruna yakışır bir şekilde uygun yaşayış düzeyinin gerçekleşmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Seyyar, 2004, s.215). Bu nedenle sosyal hizmet üretecek meslek elemanları ya da uzmanları bu amaçlılık ilkeleri etrafında odaklanarak hizmet sunulmasıdır.

Sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı arasındaki mesleki ilişkinin niteliğinin tanımlanmasını ve moral eylemin netliğine ilişkin uzmanı bilgilendirerek mesleki eylemlerine rehberlik edilmesini sağlar. Burada mesleki etik ve değer ilkelerinden bahsetmekte fayda var. Sosyal hizmetin bir sistem ve bilim haline geldiğinde mesleki etik ve değer ilkeleri, mesleğin tamamlayıcısı anlamında büyük rol oynamaktadır. Bu mesleki etik ve değer ilkeleri, toplumsal ve bireysel değerlerden ayrı tutulamayacağı için söz konusu etik ve değer ilkeler meydana gelen değişikliklerden etkilenir. Dolayısıyla sosyal hizmetin etik ve değer ilkeleri, tarihsel ve toplumsal bir bağlam çerçevesinde değerlendirilmelidir (Özateş, 2010, s. 93).

Sosyal hizmet mesleğinin hedef kitlesi, korunmaya, yardıma, bakıma veya desteğe ihtiyaç duyan, psiko-sosyal problemlerle başa çıkamayan grupları oluşturur. Bu gruplar içerisinde daha çok çocuk, genç, kadın, yaşlı ve engellilerden oluşan dezavantajlı gruplar gelmektedir (Genç & Barış, 2015, s.97). Sosyal hizmet, sosyal devlet anlayışında sosyal politikaları belirlemede büyük rol oynadığından, bu bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri ve güvence altına alınması konusunda büyük bir çaba sarf eder. Bu yönüyle sosyal hizmetin sosyal adalet ve huzurunun sağlanmasında sosyal politikanın oluşturmasında tetikleyici bir güç unsuru görevi görmektedir (Yurdakul, 2016, s.7;Atatanır, 2012, s.57).

Sosyal hizmet mesleğinin amaçları toplumdan topluma kültürden kültüre değişir. Thompson Sosyal hizmet mesleği ve disiplinin amaçları şu şekilde açıklamıştır:

- Sosyal hizmetlere müracaat eden veya böyle bir hizmete ihtiyacı olduğu düşünülen bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için ön değerlendirmeler yapar;
- birey, aile, grup veya topluluk düzeyinde problem çözücü, destekleyici ve güçlendirici etkinlikler yapar;
- yardıma ihtiyacı olan kişilerin karşılaştığı problemlerin şekli ve derecesine göre durum tespiti yapar;
- koruyucu, önleyici ve rehabilite edici planlar hazırlar, uygular ve bu planları değerlendirir;
- kararların yerinde ve zamanında uygulanması için mahkemelere raporlar hazırlayıp sunar,
- diğer mesleklerin profesyonel çalışmalarından faydalanmayı ve bu çalışmalarını desteklemek için multi-disipliner proje ve planlara katkıda bulunur;
- koruyucu ya da arabuluculuk etkinlikleri düzenler ve sunar;
- koruyucu, önleyici boyutta sosyal sorunları tanımlamak için bireyler, aileler ve topluluklarla çalışır. Ancak bu liste, 'sosyal hizmet' şemsiyesi altındaki etkinlik yelpazesinin bir resmini sunmada yardıma olsa da “sosyal hizmet ve amaçları nedir?” soruyu yanıtsız bırakır. Tanım, çok genel bir düzeyde kaldığı için oldukça belirsizdir

(Thompson, 2013, s.36-37). Bu nedenle sosyal hizmet uygulaması toplumsal olanla kişisel olanın kesiştiği yerde gerçekleşir.

Sosyal hizmetlerden faydalananlar genellikle etiketlenmiş ve dezavantajlı bireylerdir. Bireylere yönelik sosyal hizmetler kişilerin maruz kaldığı sosyal adaletsizliği ve eşitsizliği gidermektedir.

Sosyal hizmet, çevre içerisinde birey odaklı olmasına rağmen sosyal refah alanda sosyal hizmet kavramının tam olarak ne olduğunu bize açıklamaz. Ancak bizi, anlayışımızı geliştirmek yönünden daha ileriye taşır (Thompson, 2013, s.38). Sosyal hizmet, toplumsal istikrara katkı sunar. Toplumda huzursuzluk gösteren sorunların büyümesini önler ve çözümler. Bireylerin yaşadığı sorunların üstesinden gelebilme farkındalığı oluşturur (Thompson, 2013, s.40).

Emre Kongar ise sosyal hizmetinin amacını genellikle soyut ve genel ifadeler üzerine kurulu olduğunu ifade eder (Kongar, 1972, s.25). Bu ifadeleri de bir veri olarak sunulur. Yani sosyal hizmet bireylerin sosyo-ekonomik yapı içerisinde yaşadıkları problemleri çözmek ve bu yapıya uyum sağlamak olarak ifade eder (Kongar, 1972, s.4).

Sosyal çalışmanın amacı insanların diğer insanlarla ve doğayla iletişim kurarken ortaya çıkan çelişkileri çözümlemesine yardımcı olur. Böylece:

- Toplumun var olan çelişkileri çözümlenmeleriyle gelişeceği,
- Bireyin bu çelişkilerin çözümlenmeleriyle, tüm ve özgür olarak gelişeceği,
- Sosyal hizmetin hem bireye hem de topluma odaklanacağı,
- Sosyal hizmetin yardımcı bir meslek olduğu,
- Var olan çelişkilerin çözülebilmeleri için her toplumun kültürüne özgü çözümler

saptanır. Sosyal hizmetin bu özellikleri evrensel amaçların dayandığı ilkeleri oluşturmaktadır (Kongar, 1972, s.26). Bu evrensel amaçlar soyut bir şekilde tanımlanabilmektedir. Bu amaca varacak ara amaçların ya da yolların saptanması ise ulusal olmak zorundadır. Çünkü insanla ilgili bir amaca ancak toplumsal etkinlikler yoluyla varılabilir. Toplumların sosyo-ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeyleri farklıdır. Bunu için insan ile ilgili belirli bir amaca varmak için farklı toplumlarda farklı yollar izlenmeli, farklı etkinliklerde bulunmalıdır. Böylece evrensel soyut bir amaç varmak için her toplum somut, somut olduğu için de toplumu sosyo-ekonomik yapısına uygun, bu nedenle de diğer toplumların saptandıkları farklı amaçlar ta da yollar ev etkinlikler saptamak zorundadır (Kongar, 1972, s.27).

2007 yılında Uluslararası Sosyal Hizmetler Derneği sosyal hizmeti şu şekilde ifade etmiştir: " sosyal hizmet, sosyal değişim, insanda problem çözme refahı artırmak için ilişkiler, güçlendirme ve insanların özgürlüğü ve gelişmeyi teşvik eder. İnsan davranışı teorilerini ve sosyal sistemleri kullanma, sosyal iş, insanların çevreleriyle etkileşime girdiği noktalara müdahale eder (Parast & Allai, 2014, s.62; Nichols, 2013, s.46). Sosyal hizmetinin amaçlarını özetleyecek olursak; Psiko-sosyal problemleri çözer. Benlik saygısını artırır. İnsani ihtiyaçların karşılar. İhtiyaçlarını ayarlama problemleriyle çözüme yardımcı olur. Bireyin kendi kendine yetebilme yeteneğini kazandırır. Birey, aile ve toplumla uyumlu sosyal ilişkileri güçlendirir. Koruyucu, önleyici ve rehabilite edici hizmetler sunar. Birey, aile, grupları ve toplumu bilinçlendirir. Çevreyi, bireyin büyümesi ve gelişmesi için değiştirir. Sosyal adalet ve demokratik işleyiş sağlar

(http://www.scert.kerala.gov.in/images/2014/HSC-Textbook/34_Social_work-unit-01.pdf, 2019).

1.5. Kültüre Duyarlılık ve Sosyal Hizmet İlişkisi

Kültür, bir milletin ve onun bütün fertlerinin bütün tarihi içinde meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Başka bir deyişle kültür, onu yaratmış milletin malıdır (Topçu, 2018, s.20). Kültürü anlamaya çalışırken kültürün kapsayıcı bir etkiye sahip olduğuna dikkat çekilmelidir. Özellikle kültürde ırk, ulusal köken, etnik köken ve dini pratik gibi kavramlarının üzerinde iyice durulmalıdır. Çünkü bu kavramları oluşturan normlar, inançlar ve kabul edilebilir davranışlar kültürler arasında farklılık gösterebilir (Allen-Meares, 2007, s.87; Gergin, 2017, s.17). Bu durum hem bireysel hem de toplumsal bazda değerlendirilebilir. Örneğin, kültür bir yandan strese karşı mücadelede olumlu etki yaratırken, diğer yandan olumsuz etki yaratabilir. Yani, bazı kültürel inançlar, değerler ve uygulamalar, bireyin maruz kaldığı stres etkenlerinin sayısını arttırabilir (İlbars, t.y., s.178). Çünkü kültürlerdeki dışavurum ve anlamlandırma her toplumda farklılık gösterebilmektedir (Erdur Baker, (?), s.112). Bu nedenle sosyal bilimlerde bireylere, ailelere, gruplara ve topluma hizmet sunarken kültüre duyarlı olarak hizmet sunulması gerekmektedir (Hair & O'Donoghue 2009, s.85-88). Biz bu kültüre duyarlılık hizmetini daha çok sosyal hizmet mesleği bağlamında değerlendireceğiz. Ancak günümüzde toplumlarda var olan kültürel farklılıkları sosyal hizmet bağlamında hizmet sunmak çok kolay olmayacaktır (Azmi, 1999, s.155). Çünkü bugün dünya genelinde tüm toplumlar, yaşanan küresel olay ve olgulardan dolayı birçok değişimle karşı karşıya kalmaktadır. Bu değişimler sosyal kurumların rol ve fonksiyonunu değiştirmekte ve yeni yapılaşmalara neden olmaktadır (Kut, t.y., s.181). Sosyal hizmet mesleği de bu değişim ve yapılaşmadan nasibini almaktadır. Dolayısıyla özellikle ülkemizde sosyal hizmet mesleği politika belirleme ve hizmet sunma konusunda birçok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Çünkü sosyal hizmet, hem bilgi üreten hem de sosyal politika ve işletme gibi hizmet üretmeye odaklanan bir bilimdir. Bu politika ve hizmetler bulunduğu toplumun kültür yapısına göre belirleyip hizmet sunulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları (Sosyal Çalışmacı) uygulamada hizmet sunarken kendi bakış açısı ve değer yargılarının anlama sürecinin etkisine dikkat etmelidirler. Başka deyişle sosyal çalışmacılarının, hizmet sunarken kendi kültürü ile çalıştığı topluluğun kültürü arasında kuracağı ilişkinin niteliği çok önemlidir (Yaman & Akyurt, 2013, s109). Sosyal hizmet mesleği, farklılıklarla dolu bir dünyada diğer bir ifadeyle “çokkültürlü bir çevrede” hizmet sunmaktadır. Bütün bu farklılıklar içinde bilimsel ve uygulama yönüyle politika ve hizmet üreten sosyal hizmet mesleği özünde “çokkültürlü bir disiplin ve meslek”tir (Özgür, 2009, s.41; Turhan, 2013, s.88-89; Kaya, 2007, s.50). Bununla beraber sosyal hizmet mesleği, coğrafi olarak tanımlananların ötesinde farklı topluluklarla birlikte çalışma misyonu da üstlenmektedir (Graham, Shier & Brownlee, 2012, s.126). Ancak Türkiye’de sosyal hizmet literatüründe kültür konusu hem teorik hem de pratik anlamda neredeyse hiç ele alınmamıştır. Bu ele alış biçimi de kültür konusunun sosyal çalışma uygulamalarını etkileyebilecek veya yönlendirebilecek şekilde bir çabanın içine girilmemiş, daha çok bir yok saymama tavrından ibaret olmuştur (Yaman & Akyurt, 2013, s.112). Ancak sosyal hizmet mesleği kültür ve kültüre duyarlı hizmet sunmada yetersiz kalır anlamına gelmemelidir.

Sosyal hizmet uygulamaları açısından kültüre duyarlılık, kültür ve kültür boyutlarını anlama yeteneği ile ilgilenir ve danışanlar ve sosyal çevreye göre hizmet sunar (Lu, Lum & Chen,

2001, s.6; Azzopardi & McNeill, 2016, s.296). Kültüre duyarlılık, dil, din, ırk, cinsiyet, sınıf, etnik köken ayrımı yapmaksızın bireylere hizmet sunmaktır (NASW, 2007, s. 12–13). Başka bir deyişle kültüre duyarlılık kültürler arasında var olan farklılıkları bilmeyi ve bunlara göre bireylere hizmet sunmayı ifade eder (Chen, 1997, s. 15). Kültüre duyarlılık, her kültürün kendi özgün değerlerini tanıyan çoğulcu yapısıyla uyumlu bir biçimde hukuksal düzen sağlayıp hizmet sunmaktır (Canatan, 2009, s.81-82;Çelik, 2008, s.325). Uygulamada bu hizmeti sunan danışmanların rolü çok önemlidir. Kültüre duyarlı danışmanlar, etkili müdahalelerde bulunabilmek istiyorsa danışma sürecinde öncelikle danışanın kültürel ortamını dikkate almalıdır. Onların kişilik gelişimlerinde ve şimdiki yaşamlarında doğrudan etkili olan; aile ve cinsiyetin rolünü iyi incelenmelidir. Bu rollerle beraber onların toplumsallaşma sürecini, dinsel ve manevi inanışlarını ile göç deneyimine sahip olup-olmamalarını da dikkate almak durumundadırlar. Etkili bir danışman olabilme süreci; farklılıkları tanımayı ve danışanın dünyasına hitap edebilecek danışmanlık uygulamalarını biçimlendirebilme becerilerine sahip olmayı gerektirir (Koç, 2003, s.4-6;Allen-Meares, 2007, s.83-84;Davis, 2009, s.41;Erincik, 2011, s.234; Bulut, 2008, s.115-116). Özetlemek gerekirse kültüre duyarlılık, danışanlarının sorunlarına yaklaşımda, onların içine doğdukları ve kişiliklerinin biçimlenmesinde temel rolü oynayan kültürel yapılara duyarlı bir biçimde hizmet sunabilmektir (Koç, 2003, s.14; Butler, 2003, s.137; Çınar, 2019, s.114).

1.6. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

Çocukların, gelişimlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için kendilerini koruyacak, güvende hissedecek her türlü bakım ihtiyaçlarını karşılayacak kendi ailelerine ihtiyaçları vardır (Koç, 2016, s.13). Ancak bu durum her zaman çocuklar için mümkün olmayabilir. Çünkü kısa veya uzun süreli olarak farklı nedenlerle kendi ailelerinin yanında bakılamayan çocukların varlığı her toplumda mümkündür. Toplumlar bu çocukların ihtiyaçlarını giderebilmek için çeşitli koruma ve bakım modelleri geliştirmişlerdir (Baysal, 2017, s.8). Ülkemizde de çeşitli modeller uygulanmaktadır. Bu koruma ve bakım modellerinin uygulamaya koyulmasıyla birlikte “korunma ihtiyacı olan çocuk” kavramı literatüre girmiştir. Her toplumda olduğu gibi ülkemizde de kendi ailesinin yanında bakımının, en az kısa süreliğine gerçekleştirilememesi sebebiyle korunma altına alınıp bir bakım modelinden faydalandırılan çocuklar, ‘korunma ihtiyacı olan çocuk’ olarak tanımlanır. Korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı ve bu kavram ile ilişkili olarak alınan korunma kararı, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gibi kanunlarda sınırlar ve tanımlar detaylı olarak anlatılmıştır (Özateş, 2005, s.4). Bu kanunlarda çocuklara yönelik önemli düzenlemeler içermektedir.

2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nun 3. maddesinin b bendine göre korunma ihtiyacı olan çocuk:

“Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup

- Ana veya babasız,
- Ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan;
- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen;

Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” olarak tanımlanmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 3. maddesinin a bendine göre ise “bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru” olan çocuk “korunma ihtiyacı olan” çocuk olarak belirtilmiştir (Yazıcı, 2012, s.503; Kılıç, 2018, s.43). Yakın geçmişte Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocukların koruma ve bakım ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok yurt veya toplu bakım modelleri uygulanmaktaydı. Bu toplu bakım modelleri çocuklarının sağlıklı gelişmelerine tam olarak olanak tanımıyordu. Bundan dolayı Türkiye’de şu anda toplu bakım modellerinin sonlandırılma çalışmaları yapılmaktadır. Bunların yerine ev tipi bakım ve aile odaklı bakım modellerinin yaygınlaştırılarak bir dönüşüm sürecine girilmiştir. 1910’larda başlayan toplu bakım modelinin Türkiye’de 2010’lardan itibaren terk edilmeye başlamıştır. Türkiye’de yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi olan bu toplu bakım modellerinin uygulamaları artık yerini ev tipi ve aile odaklı uygulamalara bıraktığı söylenebilir. Bu uygulamaların hayattaki yansımaları hak temelli yaklaşım olarak ifade edilir. Bu durum Türkiye’de çocuk politikalarının oluşumunda esaslar teşkil etmektedir (Baysal, 2017, s.10).

1.7. Türkiye’de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler

Çocuk, fiziksel, duygusal, sosyal, zihinsel ve ahlaki yetileri yönünden gelişimini henüz tamamlanmadığından ve hayata karşı tecrübesizliğinden, hukuki anlamda doğduğundan reşit oluncaya kadar korunmaya ihtiyaç duyar. Çünkü her çocuk, gelişiminin değişik evrelerinde farklı problemlerle karşılaşmaktadır. Öz ailesinin yanında kalan çocuklarda görülebilecek problemler, kurum bakımında kalan çocuklardan daha yoğun yaşanmakta ve uzun sürmektedir. Bu durumun kurum bakımının bir aile ortamından daha farklı özellik ve olanaklara sahip olması etkili olmuştur (Koç, 2016, s.14; Yılmaz, 2005, s.12). Ancak bu durumla birlikte kurumda kalan çocuklar tüm fiziksel ihtiyaçları hazır olarak bulmaktadır. Bu şekilde yetişen çocuk her şeye hazırcı ve alıcı gözle bakmaya alışmaktadır. Böylece kurumda kalan çocukların bireysel, ailevi ve toplumsal sorumluk bilinci yeterince gelişmemektedir (Yılmaz, 2005, s.13).

Türk hukukunda korunma ihtiyacı olan çocuklar ilgili düzenlemeler, başta Anayasa olmak üzere, 2828 sayılı SHÇEK kanunu gibi çeşitli özel yasa ve yönetmelikler ile yapılmıştır. 1982 Anayasası’nın 61. maddesinde korunma ihtiyacı olan çocuklar, sosyal güvenlik açısından özel olarak korunması gereken kesim olarak tanımlanmıştır. Anayasanın 56. maddesinde ise korunma ihtiyacı olan çocukların topluma kazandırılmak için gerekli teşkilat ve tesislerin devlet tarafından kurulacağı belirtilmiştir (Koç, 2016, s.15).

Korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler yöntem ve teknik açısından ülkeden ülkeye değişiklik arz etmektedir. Çünkü bir uygulama bir ülkede olumlu neticeler alınabilirken aynı uygulama başka bir ülkede olumlu netice alınmayabilir. Yani bir ülkede korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili hizmetler sunulurken o ülkenin toplumsal norm, değer ve kültürünü göz önünde bulundurularak sunulmalıdır. Ülkeden ülkeye değişiklik arz edebilecek olan çocuk hizmetlerinin ana sınırları Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde (BMÇHS) tanımlanmıştır (Baysal, 2017, s.19).

Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan sosyal hizmetler daha çok kurum bakımı üzerinde yapılmıştır. Kurum bakımı, 2828 sayılı SHÇEK kanunu kapsamında korunma

ihtiyacı olan çocuklar, ailesinin yanında bakımını yapılma imkânı bulunmayan, koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinden faydalanmayan çocuklarının kaldığı kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda çocukların, grup veya toplu olarak koruma, bakım ve eğitim ihtiyaçlarının karşılandığı, bir iş veya meslek edindirdiği, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirdiği ve 24 saat hizmet verdiği sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Yılmaz, 2005:s.13-14).

Türkiye’de yürürlükte olan 2828 sayılı SHÇEK ile korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı, korunması, yetiştirilmesi ve eğitimi yapılmaktadır. Sistemli ve programlı olan bu sosyal hizmetler modeli Türkiye’de oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Sosyal hizmetlerin korunma ihtiyacı olan çocuklarla alakalı atılan ilk adım, 1868 yılında Mithat Paşa’nın Tuna valisiyken bu bölgede açtığı İslahhanelerle atılmıştır. Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyılda sosyal yardım ve sosyal hizmet kuruluşları kurumsallaşmıştır. Bu kuruluşlar arasında Darülsafaka, yetim ve öksüz çocuklara okuma imkânı sağlamıştır. Darülaceze’ler de korumasız yaşlılar ile birlikte kimsesiz çocuklara da hizmetler verilmiştir. 1914 yılında ise Darüleytam’lar kurulmuştur. Darüleytamlar; göçmenlerin, mülteci yetimlerin, şehit ve fakir çocukların eğitim-öğretim ve temel sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Bu kuruluşun devamı sayılan 3 Haziran 1921’de tarihinde Himaye-i Eftal Cemiyeti kurulmuştur. 1935 yılında bu cemiyetin ismi değiştirilerek Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ismi verilmiştir. Bu kurum 0-12 yaş grubu korunma ihtiyacı olan çocukların koruma ve bakım görevi üstlenmiştir. 1949 yılında çıkarılan 5387 sayılı yasa ile korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı ve yetiştirilmesi 0-6 yaş grubu için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na devredilmiştir. 7-18 yaş grubu çocukların bakımı ve yetiştirilmesi ise Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir. Bu yönüyle günümüz çocuk yuvaları ile yetiştirme yurtlarının temeli atılmıştır. 1957 yılında bu yasa değiştirilmiştir. Bu yasanın yerine 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu çıkarılmıştır. Yasayla, daha önce Sağlık ve Sosyal Yardım ve Milli Eğitim bakanlıkları ile birlikte korunma ihtiyacı olan çocukların mali yönden destekte bulunmaları için Mahalli idareler Koruma Birlikleri’ni de sorumlu hale getirmiştir (Yılmaz, 2005, s.18).

12 Eylül 1980’de kurulan Milli Güvenlik Konseyi’nin 4.5.1981 tarih ve 51 sayılı kararıyla Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu kapsam ve faaliyetleri yeniden düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerinin düzenleyip geliştirme görevi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na verilmiştir. 1983 yılında, kapsamlı bir yasal düzenleme ile bütün sosyal hizmet kuruluşları ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kaldırılarak tümünü içerecek şekilde 24.5.1983 tarih ve 2828 sayılı kanunla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2828 sayılı kanunla korunma ihtiyacı olan çocukları açık bir şekilde tanımlanmıştır. Bu çocukların yaş gruplarına göre bakılacakları kurumları belirtilmiş ve ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Buna göre: Çocuk yuvaları (0-12 yaş), Yetiştirme yurtları (13-18 yaş) arasındaki çocuk ve gençlerin bakılacakları kurumlar olarak tespit edilmiştir. Bazı çocuk yuvaları da (0-6 yaş) ve (7-12 yaş) gruplarına hizmet verecek şekilde iki gruba ayrılmıştır (Yılmaz, 2005, s.19). Ancak Türkiye’de 2010’lardan itibaren bu tip sosyal hizmet modelleri terk edilmeye başlamıştır. Yerini ev tipi ve aile odaklı uygulamalara bırakmıştır. Yeni sosyal hizmet modellerinden “Sevgi Evleri”, kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde 10 veya 12 çocuğun bir arada yaşayabileceği, aile ortamına bezer küçük müstakil yapılarda hizmet verilen sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Öztürk,2018, s.12;Yıldırım, 2013, s.38). “Çocuk Evleri” ise her ilin sosyokültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il

merkezinde, okullara ve hastanelere yakın yerlerde lojman olarak kullanılan apartman dairesi veya müstakil dairelerde 0-18 yaş aralığı ve 6-8 çocuğun bir arada yaşayabileceği aile ortamına benzer sosyal hizmet modeli kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda kalan çocuklara yönelik bedensel, psiko-sosyal, eğitim ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri konusunda hizmetler sunulmaktadır (Yıldırım, 2013, s.38;Öztürk, 2018, s.12-13). Bu kurumlar, insanın güç ve potansiyellerini değerlendirerek ve koruyarak ülkeler için önemli rol ve işlev görevi görmektedir (Yılmaz, 2005, s.21).

1.7.1. Aile Odaklı Hizmetler

Aile, her yaştaki birey için vazgeçilmez bir kurumdur. İnsan yaradılış gereği sosyal bir varlıktır. Bundan dolayı insan için sosyal hayat çok önemlidir. İnsan için sosyal hayat ne kadar önemli ve vazgeçilmez durum ise toplum ve aile için de aynı durum söz konudur. Aile bu yönüyle toplumlarda kültürel ve insani değerleri koruyan, yaşatan ve aktaran evrensel bir kurumdur. Geçmişte ve günümüzde yaşanan küresel olay ve olgular aile yapısını derinden etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir. Gücünü ve bütünlüğünü yitiren aile yapısı, toplumlarda telafisi mümkün olmayan problemlere neden olmaktadır. Güçlü bir aile yapısı toplumun ana problemleri gidermede en önemli çözüm merkezidir. Çünkü toplumsal huzurun ve barışın sağlanmasında aile kurumu en önemli görevi görmektedir (Demirkan, 2006, s.92).

Aileler toplumların kalkınmasında ve gelişmesinde en küçük ve önemli yapı birimlerini oluşturmaktadır. Aile üyeleri ve sistemi, yaşadığı toplumda tüm öğelerinden etkilenir. Bu durumla beraber aile, hem kendi üyelerine hem de topluma bir şekil vermektedir. Bundan dolayı aile biriminin gelişimi sağlıklı olup olmaması mühim bir kriter teşkil etmektedir. Ailenin refahı, toplumun refahı anlamına gelmektedir. Ailenin kendi fonksiyonlarını sürdürmesinde ve geliştirmesinde şüphesiz diğer sistemlerle doğru ve etkili iletişim sağlamakla oluşmaktadır. Aile toplumun temel birimidir. Toplumda meydana gelebilecek sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik olan tüm durumlardan etkilenir. Bu etkileşimle birlikte değişim ve gelişim yaşamaktadır. Ekolojik sistemde, aileyi kuşatan mikro-mezzo-makro çevreler ailenin sürdürülebilirliğine ve gelişimine destek olmaktadır. Günümüzde aile, daima çeşitli dışsal tepkilere maruz kalmaktadır (Özkan & Kılıç, 2013, s.26). Bilim ve teknolojiye yaşanan ilerlemeler, kültürel değişim ile etkileşimler ve yaşanan toplumsal karmaşıklar aile birimini sağlıklı bir şekilde gelişmesini zorlaştırmaktadır (Tarhan, 2014, s.15).

Karmaşıklaşan yaşam koşullarında stres, rol çatışması, aile mefhumunu değiştirmiş, geleneksel aile yapısından modern hatta post-modern aile yapısına geçiş yapılmasına neden olmaktadır. Bu durumda normal ve anormal gelişimler yaşanmaktadır. Bu gelişimler yaşanırken aile birimi dışarıdan desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ailenin sağlıklı gelişimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, ailelere sunulan hizmet modellerinin niteliği önemlidir. Ailelere sunulan hizmetin sonucunda elde edilen tatmin, bu hizmet modelinin sürdürülmesinde belirleyici olmaktadır (Özkan & Kılıç, 2013, s.27).

Kadının çalışma hayatına girmesiyle evrensel rollerinin yanı sıra yeni roller eklenmiştir. Bundan dolayı kadının aile ve iş hayatı birbirini etkileyen iki önemli alan haline gelmiştir. Çalışan kadından evinde iyi bir eş ve anne, işyerinde ise özverili bir çalışan olması beklenmektedir. Bu iki alan içerisine sıkışan kadın her iki taraftan eleştirilmeye maruz kalmaktadır (Adak, 2007, s.148).

Bu iki farklı göreve ayrılacak yeterli zaman ve enerjinin her zaman olmaması kadın ile ilgili tartışma ve gerginliğin yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye toplumunda hem geleneksel hem de modern norm ve değerlerin tamamen egemen olmaması kadını iş ve aile hayatı arasında sıkıştırmıştır. Özellikle çocuk bakımıyla alakalı kurumsallaşmanın tam olarak oturulmamış olması toplumumuzda çocuk bakımı önemli problemlerin başında gelmektedir (Adak, 2007, s.149). Ülkemizde bu tür probleme çözüm getirebilmek için çeşitli aile odaklı hizmet modelleri geliştirmiştir. Türkiye’de geçmişte uygulanan aile odaklı hizmetlerin 2010 yıllardan itibaren bu hizmet modelleri geliştirmektedir. Özellikle yapılan politikalar daha çok aile odaklı hizmetler ile ilgili olması çok önemli adımlar olarak görülmektedir. Bu tip hizmet modellerinin geliştirip uygulamaya koyulmasıyla bu hizmet modellerinden yararlanan çocuk sayısında artış görülmüştür. Bu artış daha çok koruyucu aile hizmet modelinde kendisini göstermektedir (Baysal, 2017, s.25).

1.7.1.1. Önleyici Hizmetler

1.7.1.1.1. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED)

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED): Yönetmelik kapsamında haklarında koruma ve bakım kararı alınan, olağanüstü doğa olayların sonuçlarından olumsuz etkilenen, ekonomik yoksunluk nedeniyle korunma ihtiyacı olan çocuklar konumuna düşecek çocuklara sunulan sosyoekonomik destek hizmetidir. Bu hizmetten hastalık ve kaza geçirerek belirli bir süre kendi ihtiyaçlarını karşılamayacak olan ailelerin çocukları ve haklarında yaş sınırından dolayı bakım tedbiri kararı kaldırılan, sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile yanından ayrılanlardan iş ve meslek kazandırma kursuna veya eğitimlerine devam eden ya da bir iş ve meslek sahibi olamayan gençler de yararlanmaktadır. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>, 2019)

Ayrıca kendileri hakkında korunma kararı alınmış ve mevcut bakım modellerinden faydalanmakta olan çocukların aileleri de bu kapsamda incelenir. İnceleme neticesinde uygun ailelere SED verilip korunma kararı kaldırılan çocuklara aile dönüş projesi uygulanabilir. Bu projeyi uygulamaya koyulurken çocuğun gideceği ortamın olumlu ve olumsuz tüm yönleri detaylı bir şekilde araştırılmalıdır (Baysal, 2017, s.27).

Uygulamanın bazı riskli yönleri de mevcuttur. Özellikle uygulamada SED verilebilen aile ve akraba bireyleri birçok açıdan kendilerini kısıtlar. Bilahare çocuk korunma altına alınıp akraba ve yakın çevre koruyucu aile modeli ile çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Bu durumun yaşanması çocuğun gereksiz yere korunma altına alınmasına sebep olmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 1’de yıllara göre korunma altına alınmadan ve korunma altında iken SED ile desteklenen çocuk sayıları gösterilmiştir.

Tablo: 1		
Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Destekle Desteklenen Çocuk Sayıları		
Korunma Altına Alınmadan Desteklenen Çocuk Sayısı		Korunma Kararı Kaldırılarak Ailesine Dönen Çocuk Sayısı
Yıllar	Toplam	Toplam
2018	119.537	11.342 (2017 verileri)
2017	104.729	11.342
2016	78.869	1.646

2015	93.256	3.474
2014	73.164	4.131
2013	55.087	4.861
2012	43.482	4.825
2011	34.982	5.361
2010	26.667	5.267
2009	22.225	5.133
2008	18.081	5.216
2007	14.632	5.174
2006	10.225	4.640
2005	5.995	3.617

Kaynak: Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları ve AÇSHB-ÇHGM istatistikleri*.
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/>

Tablo 1 incelendiğinde korunma altına alınmadan ailesi yanında desteklenen çocuk sayısında artışın olması olumlu bir sonuç olarak görülmüştür. Çünkü bu çocuklar aile ortamlarında desteklenmiş, korunma altına alınmadan önleyici sosyal hizmet politikasının gereği yapılmıştır. Bunun yanında korunma kararı kaldırılarak ailesine dönen çocuk sayısı bazı yıllarda zikzaklar çizse de bu sayı giderek artış sağlamıştır (Baysal, 2017, s.28).

1.7.1.1.2. Gündüzlü Bakım, Evde Bakım ve Kreşler

Aile Yanında Bakım (Evde Bakım) Modeli iki farklı yönden değerlendirilebilir. Birincisi aile içinde bakım parası karşılığında akrabaları tarafından yapılan bakım modelidir. İkinci ise, ailenin yanında profesyonel bakım elemanları tarafından kurumların yaptığı bakım modelidir. Bu bakım modeli ile engelli bireylerin yaşamlarında öncelikle buldukları sosyal ortamda sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmeleri hedeflenir. Engellilere hizmet sunumunda, engellilerin biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları da dikkate alınır. Engellileri yaşadığı sosyal ve fiziksel ortamdaki ayrımdan ayırmadan aile ortamında hizmet sunulması hedef edilir. Bu hizmet modeli kapsamında engelli bireylere kişisel, sağlık ve psiko-sosyal bakım ve destek hizmetleri verilir. Evde bakım hizmet modeli ile bakıma ihtiyacı olan engellinin yakınları tarafından hizmet verilme imkânı bulunmazsa bakım hizmeti ücretsiz gündüzlü bakım olarak özel ve resmi kurum veya ücretsiz kreşler aracılığıyla verilmektedir (Genç & Barış, 2015, s.104; Özbay Aydoğan s.142-43).

Ücretsiz kreş ve gündüz bakımevi hizmet modeli, özellikle boşanmış, çalışabilir durumda fakat çocuğunu bırakacak yeri bulunmaya zor durumda kalan anneler için önemli bir hizmettir. Bu model sayesinde çocuklar için önleyici bir uygulama gerçekleştirilmiş olur. Yani bu model ile çocuklar korunma altına alınmadan destek görmektedir. Bu uygulamanın bazı zayıf yönleri de mevcuttur. Genellikle vasıfsız olan bu annelerin çalışma saatleri uzun olur ve anneler işten geç çıkarlar. Bu durumda çocuklarını kreşten vaktinde alamıyorlar. Bu sebeple kreşten veya kendi tanıdıklarından bu konuda destek talebinde bulunmak zorunda kalırlar. Bununla beraber bu hizmetin kamu hizmeti olarak sunulması ve kreş ücreti ödenmesi gibi çeşitli çözüm yollarının bulunması faydalı yönler olarak söylenebilir (Baysal, 2017, s.28-29).

Aşağıdaki tablo 2’de Türkiye’de özel kreş ve gündüz bakım evlerinden ücretsiz yaralanan çocuk sayıları yıllara göre verilmiştir. Bu tabloyu yıllara göre incelediğimizde bazı yıllarda

dalgalanmalar görülse de günümüze yaklaştıkça bu hizmetten yaralanan çocuk sayılarında artış görülmüştür.

Tablo: 2	
Türkiye’de Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinden Ücretsiz Yaralanan Çocuk	
Türkiye’de özel kreş ve gündüz bakım evlerinden ücretsiz yaralanan çocuk sayıları	
Yıllar	Çocuk Sayısı
2018	2.762
2017	2.400
2016	2.237
2015	1.831
2014	1.955
2013	1.792
2012	1.147
2011	1.639

Kaynak: Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları ve AÇSHB-ÇHGM istatistikleri.*
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/>

1.7.1.1.3. Danışmanlık, Eğitim ve Sağlık Tedbiri

Çocuk koruma kanunda koruyucu ve destekleyici tedbirler başlığı altında beş farklı tedbirden bahsedilmiştir. Bunlardan bakım tedbiri kuruluş bakım hizmetleri bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır. Bunun dışında kanunun çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbirleri, aynı kanunda şu şekilde açıklanmıştır;

Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeyi (ÇKK, md. 5-1-a) ilke edinen bir tedbirdir.

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya veya özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesi (ÇKK, md. 5-1-b) ile alakalı bir tedbirdir.

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonunu, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına (ÇKK, md. 5-1-d) ilişkin bir tedbirdir.

En son tedbir olan barınma tedbiri ise, barınma yeri olmayan çocuklu ailelere ya da hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlayan (ÇKK, md. 5-1-e), bir tedbir olarak ifade edilmiştir.

Bu tedbirlerden; danışmanlık ve barınma tedbirleri MEB, AÇSHB ve Mahalli İdareler tarafından verilmektedir. Eğitim tedbiri ise MEB ile AÇSHB tarafından verilir. Sağlık tedbirinin uygulanması ise Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilir (ÇKK, md. 45-1).

1.7.1.2. Koruma ve Bakım Hizmetleri

1.7.1.2.1. Evlat Edinme

Evlat Edinme; bir çocukla, durumu evlat edinmeye engel olamayan bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır. AÇSHB'ye bağlı kuruluşlarda bulunan korunma ihtiyacı olan çocuklardan durumu evlat edinme hizmetinden faydalandırmaya uygun olanlar, sosyal çalışmacının hazırladığı rapor ve ilgili mahkemenin kararı ile evlat edinebilir. Bu kararının gerçekleşmesi neticesinde evlat edinilen çocuk için soy bağı ilişkisi doğum anından itibaren hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Akabinde çocuklar ailelerin yanına yerleştirilir. Bu durum hem ailesi olmayan çocuklar hem de çocuk sahibi olmayan ailelerin hayatında önemli bir değişim ve etken oluşturur. Türkiye'de evlat edinme hizmet AÇSHB bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) yapmaktadır (Genç & Barış, 2015, s.103; Kurtuluş Akbulut, 2011, s.16; Yazıcı, 2012, s.505-506; Yurdakul, 2016, s.29).

Kaynağı neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan evlât edindirme hizmeti, sosyal değişimlerle beraber çeşitli biçimlere bürünmüş, hatta bazen toplumların örf-adet, gelenek-görenek ve kültürüne göre düzenlenmiştir. Sosyal düzende mühim bir yere sahip olan evlâtlık, suiistimallerin yaşandığı dönemlerde red veya ihmal edilmişse de ihtiyacı tekrar hissedilmiştir. Kanun koyucular bu ihtiyaçları güncel esaslara göre düzenlenmiştir (Gökce, 2018, s.5).

Evlat edinme, cahiliye Araplarında çok yaygın olarak uygulanıyordu. Evlatlık öz çocuk gibi sayılırdı. Adam öldüğünde de ona mirasçı olurdu. İslam dini bu durumu ortadan kaldırmıştır. (İsrafilova, 2006, s.59-67). Ancak İslam'ın evlat edinme hizmetini tasvip etmeyişi, emek istismarı, nesep ve veraset yönünden oluşabilecek sorunlar ve karışıklıklar olarak değerlendirilebilir (Kartal, 2016, s.41).

Kuran-ı Kerim'de bahsedilen edinilmiş evladın hakiki evlat gibi sayılmaması gerektiğini ifade eden ayet Ahzab Süresinin 33.ayettidir. Kur'an-ı Kerim'de bu ayette Allah Teala söyle buyurmuştur: "... (Allah) Evlatlıklarınızı öz oğullarınız olarak tanımadı... Onları babalarının kim olduğunu bildirerek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarını bilmiyorsanız onlar din kardeşleriniz ve dostlarınızdır." (Ahzab, 33/4-5). Bu ayette bağlı olarak İslam hukukunda evlat edinmenin kesin olarak cevaz kapsamı dışında tutulması, İslam hukukunda çocukların korunmasının kısıtlandığı hatta devre dışı bırakıldığı söylenemez. Bu sebeple koruyucu ailenin yok sayıldığı şeklinde anlaşılması gerekir. Bu ayette asıl yapılması gerekene bir perspektif sunulmaktadır. Bu yönüyle yasaklayıcı bir bakış açısından ziyade doğru olanı göstermenin temel prensiplerinden bahsedilmektedir. Allah Teâlâ insana, neslinin devamını sağlamak için yavrusunu sevme, kollama ve koruma gibi güçlü duygular bahşetmiştir. Bu duygular kişinin kendi çocuğunu koruyup kollamasıyla sınırlı değildir. Bu yönüyle birlikte diğer çocukları da koruyup kollama ve bu çocuklara zor zamanlarında da yardımcı olmaktadır (Kartal, 2016, s.42).

Türk toplumu da genel olarak Türk-İslam kültürü sentezi üzerinde oluşum sağladığından Türk toplumunda, çocuğu olamayan aileler, istek dışı çocuk sahibi olmuş veya ekonomik nedenlerle çocuklarına bakacak durumu olmayan aileler akrabalarının çocuklarına ebeveynlik yapmayı tercih ettiklerinden bu işlemler herhangi bir yasal sürece başvurmadan yürütülmüştür (Yurdakul, 2016, s.32). Yapılan bir çalışmada evlatlık edinilen çocuğun, evlatlık edinen birey

ya da bireylerle olan akrabalık durumu incelendiğinde, katılımcıların evlatlık edinme tercihlerinin diğer aileler göre %5’lik bir farkla akrabalarından yana olduğu tespit edilmiştir (Türkiye’de Aile Araştırması, 2011, s.27).

Osmanlı devletinde de bu durum söz konusudur. Osmanlı Devleti’nde evlat edinme hizmeti, sorun oluşturabilecek durumları ortadan kaldırılıp “tebenni” olarak ifade edilmiş ve günümüz evlat edinme hizmeti ile aynı olmasa da farklı uygulamalarla hizmet sunmuştur (Kartal, 2016, s.47). Bu hizmet türü daha çok günümüzde Türkiye’de uygulanan koruyucu aile hizmeti ile benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Ancak Türkiye’de şu an modern evlat edinme hizmeti uygulanmaktadır. Evlat edinme hizmeti, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'nun 305-320 maddeleri ile SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından aynı kapsamda hazırlanan 01.08.2002 tarih ve 145 sayılı Evlat Edinme Yönergesi ile ilk temelleri atılmıştır. Bu yasal adımlarla beraber 14.01.2004 tarihinde kabul edilen ve 1 Eylül 2004’de yürürlüğe giren Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun çerçevesinde yürütülmeye devam etmektedir (Yıldırım, 2013, s.35; Öztürk, 2018, s.9; Kurtuluş Akbulut, 2011, s.4).

Tablo: 3				
Türkiye’de Evlat Edinen Aile ve Evlat Edinilen Çocuk Sayıları				
Yıllar	Evlat Edinen Aile Sayısı	Evlat Edinilen Çocuk Sayısı		
		Kız	Erkek	Toplam
2018	-	-	-	16809
2017	-	-	-	16171
2016	425	205	227	432
2015	858	400	469	869
2014	812	392	432	824
2013	745	375	390	765
2012	591	271	342	613
2011	554	283	287	570
2010	521	250	288	538
2009	557	274	296	570
2008	477	243	249	492
2007	463	210	268	478
2006	552	279	286	565
2005	605	305	315	620
2004 ve öncesi	7.181	3.589	4.022	7.611
Toplam	14.341	7.076	7.871	14.947

Kaynak: Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları ve AÇSHB-ÇHGM istatistikleri.*
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/>

Yukarıdaki Tablo 3’te ülkemizde evlat edinen aile ve evlat edinilen çocuk sayıları çocukların cinsiyetlerine ve yıllara göre 2016 yılına kadar detaylı olarak verilmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında ise AÇSHB-ÇHGM’nin en son yayınladığı verilere göre sadece evlat edinilen çocuk

sayıları verilmiştir. Yine bu tabloyu detaylı olarak incelediğimizde evlat edinilen çocuk sayıları 2004 ve öncesinden 2016 yılına kadar bazı yıllarda dalgalanmalar olsa da bir artış görülmüştür. Bu artışla beraber 2017 ve 2018 yıllarındaki artış ise çok daha dikkat çekicidir. Bu durumun yaşanmasında toplumda yaşanan duyarlılık, meslek elemanları ve kurumlarının bilgilendirme çalışmalarının etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

1.7.1.2.2. Koruyucu Aile

Koruyucu aile hizmeti; çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak 18 yaşına kadar bakımlarını üstlenen aile veya kişilerin yanında, devlet kontrolünde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmeti veren aile veya kişilere “koruyucu aile” denilmektedir (Kartal, 2016, s.40;Şeker, 2009, s.184). Koruyucu aile hizmeti, çocuğa psiko-sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Kurum bakımının çocukların kişisel gelişimi üzerindeki yapılan araştırmalar incelendiğinde kurum bakımının hem pahalı hem de eksik yönlerinin çok olması alternatif bakım modelleri gelişmesine neden olmuştur. Bu alternatif bakım modellerinden bir tanesi de koruyucu aile modelidir. Koruyucu aile modeli çocuğun bakımının kurum bakımına alternatif olarak bir aile ortamında gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Ayrıca dünyada korunma ihtiyacı olan çocuklar için en çok tercih edilen bakım modeli koruyucu aile bakım modeli oluşturmaktadır (Genç & Barış, 2015, s.102; Yıldırım, 2013, s. 36; Hız, 2017, s.33; Kılıç, 2018, s.43; Yazıcı, 2012, s.504).

Koruyucu aile hizmeti Türkiye’de halen gelişme aşamasında olan bir hizmet modelidir. Bu gelişimin illere göre değerlendirilebilir. Ancak bu değerlendirme yapılmadan önce koruyucu aile hizmeti etkileyen unsurları dikkate alınabilmelidir. Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin gelişimini etkileyen en önemli unsur nüfus olduğu söylenebilir. Nüfusun fazla olduğu illerin eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen bu illerde korunma ihtiyacı olan çocukların sayısı da daha fazla olmaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazla olması ve kentleşme olgusu gibi nedenler, kırsal kesimin bu şehirlere göçün yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu göçle birlikte artan nüfus oranı yaşam koşullarını zorlaştırmış ve gelir ortalamasını düşürmüştür. Gelişen bu olumsuz yaşam koşulları korunma ihtiyacı olan çocuk sayısının artmasına neden olmuştur (Yurdakul, 2016, s.59-60). Korunma ihtiyacı olan çocuk sayısındaki artış devlet tarafından çeşitli bakım modelleri geliştirmiştir. Geliştirilen bu bakım modellerinden koruyucu aile modeli çocuğu ve çocukları öz ailesinden koparılmadan çocukların psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde sağlanması hedeflenmektedir.

Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuğun bakımı; çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimini sağlayacak gerekli koşullar sağlanır. Bu hizmetin çocuk veya çocuklara biyolojik ailesi tarafından yapılmış gibi koruyucu aileler tarafından sağlanır. Çocukların aile ortamında yaşam kaliteleri artar. Çocuklar sevgi ve şefkatle büyür. Çocukların psikolojik gelişimleri olumlu anlamda etkilenir. Çocuklarda gelişen bu olumlu psiko-sosyal gelişimleri sonucunda koruyucu aile hizmetinin önemi ortaya koymaktadır (Karakayalı, 2009, s.79; Yurdakul, 2016, s.30).

Sonuç itibariyle korunma karar alınan çocuğun koruyucu aileye verilmesi veya kurum bakımına alınması öz ebeveyniyle çocuğun kişisel ilişki kurma hakkını sona erdirilmez. Çocuğun koruyucu aileye verildikten sonra, biyolojik aileyi çocuğun yaşamından tamamen uzak

tutulmamalıdır. Çocuğun öz ailesi veya yakınları arasında kişisel ilişki kurmasına zemin hazırlanmalıdır. Bu kişisel ilişki kurma hakkı velayet hakkından değil, çocuğun kendi öz anne-babası arasındaki doğal bağlılıktan kaynaklanmaktadır (Karakayalı, 2009, s.80).

Tablo: 4				
Koruyucu Aile ve Koruyucu Aile Yanlarındaki Çocuk Sayıları				
Yıllar	Koruyucu Aile Sayısı	Kız Çocuk Sayısı	Erkek Çocuk Sayısı	Toplam Çocuk Sayısı
2018	5289			6468
2017	4654			5642
2016	4115	2650	2354	5004
2015	3820	2447	2203	4650
2014	3283	2103	1905	4008
2013	2776	1856	1495	3351
2012	1350	899	593	1492
2011	1190	790	492	1282
2010	1085	765	462	1227
2009	1032	750	405	1155
2008	1025	728	375	1103
2007	958	651	322	973
2006	798	555	258	813

Kaynak: Baysal, A.E. (2017). Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları ve AÇSHB-ÇHGM istatistikleri. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/>

Yukarıdaki Tablo 4'te koruyucu aile hizmet modelinin başlangıcından günümüze ülkemizde koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk sayıları detaylı olarak verilmiştir. Özellikle 2012 yılından sonra yaşanan artışlar dikkat çekicidir. 2016 yılına kadar koruyucu aile yanına yerleşen kız çocuk sayısı ve erkek çocuk sayısına detaylı olarak ulaşılmıştır. Ancak 2016 yılından sonra AÇSHB-ÇHGM'nin yayınladığı en son verileri incelediğimizde sadece koruyucu aile sayısı ve koruyucu ailelerin yanına yerleştirilen çocuk sayısı verilerine ulaşılmıştır. Yine 2006 ile 2016 yılları arasındaki koruyucu ailelerin yanına yerleştirilen kız ve erkek çocuk sayılarını incelediğimizde aralarındaki makas açısının giderek daraldığını görülmektedir. Bu durumdaki değişim ailelerin tercihlerindeki değişim, reklam ve tanıtım programlarının etkisi, toplumda bilinçli ailelerin yetişmesi ve meslek elemanlarının aileleri bilgilendirmesi gibi etkenlerin etkisi olduğu söylenebiliriz (Baysal, 2017, s.36).

1.7.1.2.3. Koruyucu Aile Hizmet Modelinin Tanımı ve Amacı

Kurum bakımı, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde aile müessesenin yerini alamayacağı gerçeği uygulamalarıyla ortaya çıkarmıştır. Bu durumdan dolayı koruyucu aile hizmet modeli gibi daha düşük maliyetli alternatif hizmet modelleri ön plana çıkmıştır. Koruyucu aile hizmet modelinin anlaşılabilirliği, etkinliği ve uygulanabilirliği yönünden koruyucu aile hizmet modellerinin tanımlanması ve amacının açık bir şekilde belirtilmesi önem arz etmektedir (Hız, 2017:s.39). Koruyucu aile, farklı nedenlerle, kısa veya uzun süreli olarak bakıma ihtiyacı olan çocukların, eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu 18 yaşına kadar ücretli ya da gönüllü statüde devlet denetiminde üstlenen aile veya kişilere denir (Koç, 2016, s.22;Yeşilkayalı, 2015,

s.15;Özateş, 2005:s.7). Bu bağlamda koruyucu aile hizmeti, ailesiz olan veya ailesi yanında gerekli sevgi ve ilgiyi göremeyen korunma ihtiyacı olan çocuklar için uygun bir yerleştirme yöntemi olabilmektedir (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.98;Kuş, 2014, s.37). Koruyucu aile hizmet modeli kurum bakımıyla karşılaştırıldığında kurum bakımına göre daha iyi sonuçlar vermekte ve tüm dünyada en çok tercih edilen hizmet modellerinden birini oluşturmaktadır (Hız, 2017, s.33).

Koruyucu aile hizmetinin temel amacı, çocuğa tekrar öz ailesine dönüş sağlamak için gerekli zemini oluşturmaktır (Bektaş, 2015, s.31). Koruyucu aile hizmetinin hedefi, çocukların sağlıklı bireyler olarak gelişmesine yardımcı olmak, onları her türlü olumsuzluklardan koruyup kollamaktır. Ayrıca çocuklara bireysel ailevi ve toplumsal sorumlulukların farkındalığı oluşturup hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam etmelerini sağlamaktır (Bilican Gökkaya, 2014, s.608). Yine bu hizmetin amacı, karmaşık ve problemlili bir dönem yaşayan çocuklara sağlıklı bir aile ortamı oluşturmaktır (Koç, 2016, s.22). Koruyucu aile ile amaçlanan; koruyucu ailenin, öz aile sorununu çözene kadar öz aileye destek olması, bu süre zarfında çocuğun bakımı üstlenmesi ve anne baba rolünü üstlenen kişiler durumunda olmalarıdır (Yeşilkayalı, 2015, s.16).

1.7.1.2.4. Dünyada Koruyucu Aile Hizmeti Uygulaması

ABD: ABD’de 1800’lü yılların başlarında korunma ihtiyacı olan çocuklar için koruyucu aile modelinin ilk örnekleri görülür. Bu yıllarda varlıklı aileler korunmaya ihtiyacı alan çocukları her türlü tehlike ve olumsuzluklardan koruyup kollardı. Bununla beraber aileler çocukların bir meslek öğrenmesi koşuluyla bakımlarını üstlenmişlerdir. 1800’lü yılların sonlarında ise gönüllü ve yardım sever kuruluşlar, bu çocuklar için ailelere ödemeler yapmış ve çocukların zor şartlarda çalıştırmanın önüne geçmiştir. 20. yüzyılın başlarında sosyal hizmet mesleği sistematik bir şekilde ortaya çıkmasıyla birlikte bu modelin giderek yaygınlık kazanmasına ortam oluşturmuştur. Amerika’da koruyucu aile modeli koruyucu bakım sağlayan aile, yasal koruyucu aile ve akraba bakımı gibi alanlarda hizmet vermektedir (Özateş, 2009, s.38).

ABD’de bakıcı aile bakımındaki tüm çocukların yaklaşık %30 hali hazırda koruyucu ailelerle birlikte yaşamaktadırlar. Bununla birlikte, 1980’lerde koruyucu bakıma duyulan ihtiyaç geleneksel bakıcı ailelerin arzını aştığı için çocuk refah kurumları akrabalara yönelmeye başladı (<http://www.grandfamilies.org/Topics/Foster-Care-Licensing>, 2019). ABD’deki tüm koruyucu aileler, çocuklara bakım sağlamak için lisanslı veya onaylı olmalıdır (<https://nfpaonline.org/foster/>, 2019) .Ruhsatlandırma süreci her eyalet ve illerde farklılık gösterebilmektedir (Katz & Diğerleri, 2016).

Günümüzde ABD’de koruyucu aile ile ilgili yeni tedavi modelleri konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu modellerden ikisi, öğretici aile modeli ve çoklu koruyucu bakım tedavisidir. Öğretici aile modelinde evli bir çift, öğretici aile olarak 6-8 çocukla aynı evde yaşamaktadırlar. Bu model sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Bu modelin amacı çocuğun davranışsal problemlerinin tedavi etmek ve sorunları en aza indirmektir. İkinci model ise antisosyal davranışlar sergileyen gençlerin tedavisiyle ilgilidir. Bu modelde genelde antisosyal davranışlar sergileyen yalnızca bir ergin genç, koruyucu bakım tedavisi sağlayan ailenin yanında yaşamaktadır (Johansson, Andersso & Hwang, 2008: 27; Akt. Özateş, 2009, s.41).

Almanya: Almanya'nın Çocuk Koruma Kanunu incelendiğinde Almanya'da koruyucu ve önleyici hizmetlerin ön planda olduğu görülmektedir. Yani, Almanya genel sosyal hizmet politikasında toplumdaki tüm bireylere gerekli destek vermek ve toplumda oluşan sorunlara karşı çözümler üretip sorunlarının etkileme düzeyini minimize etmektir. Çocukların yaşadıkları veya karşılaştıkları acil sorunlara karşı "Jugendamt" yetkileri "acil korunması gerek çocuklar" kapsamında değerlendirip koruma altına alınmaktadır (Kartal, 2016, s.62).

Almanya "Jugendamt" adı verilen kuruluşlar çocuk ve gençlerin ailesi yanında her türlü psiko-sosyal destek veren kuruluşlardır. Bu kuruluşların ayrıca çocuğun veya gencin korunma altına alınma yetkisi de vardır. Her eyaletin bir Landesjugendamt'ı ve buna bağlı birçok Jugendamt'ı vardır. Bu kuruluşlar uygulama noktasında eyaletten eyalete bazı farklılıklar gösterebilmektedir (Yıldırım, 2013:s.19-20). Jugendamt'lar, *Pflege Eltern* (Uzun ya da Kısa Süreli Koruyucu Aile) ve *Tages Mutter* (Günlük Annelik) hizmetleri de vermektedir. Günümüzde *Heim*'larda (Yurt) ise daha çok göçmen çocuklar barındırır. Bu kuruluştaki küçük yaşta çocuklar koruyucu aile yanlarına verilir. Yaşları büyük olan çocuklar ise çocuk evlerine yerleştirilir. *Heim*ler'da çocuklar yemek ve çamaşır gibi temel ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır (Boddy & diğerleri, 2009; Kartal, 2016:s.63; Hardera ve diğerleri, 2017).

Hollanda: Hollanda'da Koruyucu aile olma koşulları incelendiğinde tek ebeveynler, evli çiftler, eşcinseller, gayri resmi birlikte yaşayan kişiler, koruyucu aile başvurusunda bulunabilirler. Başvuru esnasında aranan şartlar ise şu şekildedir; başvuran koruyucu aile en az 21 yaşında olmak, düzenli bir yaşam tarzına sahip olmak ve geçmişte şiddete dayalı veya ahlaki suç işlememiş olmak ve koruyucu aile adayları için düzenlenen hazırlık eğitimlerine katılmaktır. (Kartal, 2016, s.36). Hollanda'daki koruyucu aile modelleri şu şekilde açıklanabilir;

Hafta sonu veya tatillerde koruyucu aile: Çocuklardan bunalan, dinlenme ihtiyacı hisseden ailelere uygulanan bir hizmet modelidir. Bu modelde çocuklar, ayda 1-2 kere, hafta sonu veya resmi tatillerde koruyucu ailelerin yanına giderler (Kartal, 2016, s.37).

Kriz anında devreye giren koruyucu aile: Biyolojik anne babasının yanından acilen alınan çocukların, resmi işlemleri yaptırılıncaya kadar yanında kaldığı ailelerdir. Bu aileler, çocukları önceden ne görmüş ne de ön görüşme yapmışlardır. Ayrıca bu aileler gece saatine bakılmaksızın çocukları kabul eder. Çocuk veya çocuklar bu ailelerin yanında maksimum 4 hafta kalır.

Kısa süreli koruyucu aile: Bazı durumlarda çocuğa devamlı olarak yanında kalabileceği bir aileyi tespit etmek ilk başlarda zor görünmektedir. Gerekli mesleki inceleme yapıldıktan sonra çocuk biyolojik anne babasının yanına mı, yoksa koruyucu bir ailenin yanına mı yerleştirilmesi konusunda karar verilinceye kadar çocuğun yanında kaldığı kişilerdir. Çocuk bu ailenin yanında maksimum bir yıl kalır.

Uzun süreli koruyucu aile: Bu modelde meslek elemanları tarafından yapılan sosyal inceleme raporları neticesinde bir daha kendi öz ailesinin yanında kalma olasılığı olmayan çocukların yanında kaldığı ailelerdir. Ayrıca bu modelde çocuk 18 yaşına gelinceye kadar bu ailenin yanında kalmaktadır.

Yakın çevre koruyucu Aile: Çocuk kendi velisi veya vasisi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalarının, yakın komşularının ve yakın çevresindekilerinin yanında kaldığı kişilerdir (Kartal, 2016, s.39).

İskoçya: İskoçya’da uygulanan bakım modellerine bakıldığında birçok ülkede olduğu gibi hem koruyucu aile modeli hem de kurum (Yurt) veya kuruluş (Çocuk Evleri) bakım modelleri uygulanmaktadır. İskoçya’da 12 yaş altı çocuklar ile bebekler, koruyucu aileler yanına yerleştirilmektedir. Bu çocuklar ve bebekler çocuk evlerine alınmamaktadır. Kuruluşlara yerleştirilen çocukların yaşı büyük olmasını dikkat edilir Çocuk evlerinde kalan çocuklara daha çok topluma uyum sağlama konusunda etkinlikler yapılır. Ayrıca bu çocuklara eğitimleri devam etmelerini sağlar, mesleki dersler verilir, spor faaliyetlerine ve kulüplerine katılım sağlama olanağı verilir (Yıldırım, 2013, s.16). İskoçya’da çocukların bakımı yüksek güvenlik kuruluşlarda da yapılmaktadır. Bu yüksek güvenlik kuruluşlardan “Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri” adı altında bakım hizmeti yapılmaktadır. Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri; çocukların bakımlarının kilit altında gerçekleştirmektedir. Çocuklar kilit altında tutulabilmekte ya da çocukların ayrılmalarına engel olabilmektedir. Güvenli bakım, ev ya da kuruluş ortamında sağlanabilmektedir. Bu bakım modeli sosyal hizmetler tarafından misafir edilen sadece 13-18 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır (Yıldırım, 2013, s.16).

1.7.1.2.5. Osmanlı’da Koruyucu Aile Uygulaması

Tarih boyunca savaşlar, salgın hastalıklar, doğal afetler, göçler gibi durumlarda en çok zarar gören grup çocuklar olmuştur. Osmanlı’nın son dönemlerinde Balkanlar’da, Ortadoğu’da, Kafkaslarda aralıksız yaşanan savaşlar, kadınların dul kalmasına ve çocukların yetim bırakılmasına sebep olmuştur. Savaştan sonra kaybedilen topraklardan Osmanlı’nın Büyükşehirlerine göçler başlamıştır. Bu göçlerle beraber şehirlerde yoksul ve kimsesiz çocuk sayısında artış yaşanmıştır. Bu durumdan dolayı Osmanlı Devletinde yıllarca vermiş Vakıfların imkânları yetersiz kalmıştır. Bu durumu fark eden Osmanlı Devleti, devlet eliyle yeni kurumlar açmak için çalışmalara girişmiştir. II. Mahmut’un tahta çıkması ve Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti modernleşme sürecine girmiştir. Bu süreçle birlikte Osmanlı Devleti, çocukların korunması konusunda Cumhuriyet Dönemine örnek teşkil edecek eğitim ve bakım kurumları açmaya başlamıştır. (Kılıç, 2018, s.47)

Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyıla kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurumsal anlamda herhangi bir yapı yoktu. Yetim ve kimsesiz çocuklar ile alakalı “ıslahane”nin kuruluş tarihi 1860’tır. Bunu Dâru’ş-şafaka, Dâru’l-aceze ve son yıllarda Kızılay izlemiştir. Yaşanan savaşlar, toplumsal olaylar ile toplumun kültür yapısı bu kurumların toplumda uygulama konusunda olumsuz etkilemiş ve faaliyetlerine başlamasında gecikmiştir (Gökce, 2018, s.20).

Osmanlı’da İslâm hukuku geçerli olduğu için bugünkü anlamında evlât edinme hizmetine rastlayamıyoruz (Gökce, 2018, s.18). Bu hizmetin adı “*evlatlık, manevi evlatlık*” ve “*tebenni*” olarak belgelere intikal etmiştir. Anacak bu hizmet günümüzdeki evlat edinme hizmetinden farklı bir uygulamadır. Çünkü Osmanlı devletindeki sistemde soy bağı ve miras hakkı reddedilmekte, çocuklar öz babalarının adlarını taşımakta, öz aileleriyle görüşmeye devam etmekte ve yerleştirme geçici olarak yapılmaktadır. Uygulama bu yönüyle modern evlatlık sisteminden daha çok koruyucu aile uygulaması özelliği taşımaktadır (Bay, 2014, s.80-81;Kartal, 2016, s.49-50; Bektaş, 2015, s.42).

Osmanlı'da çocukların bakım, gözetim ve mali haklarının korunması iki farklı kurum olan hidane ve velayet kurumları adı altında düzenlenmiştir. Hidane çocukların bakım ve gözetimini, velayet ise şahıs ve malvarlığı üzerindeki sorumluluk ve yetkileri ifade eder. İslam hukukunda çocuğun bakım ve gözetimi konusundaki hak ve yetkiler esas itibariyle anneye aittir. Bu durum mümkün değilse anne tarafındaki kadın akrabalara devreder. Bununla beraber şahıs ve malvarlığı üzerindeki hak ve yetkiler de babaya aittir. Ancak bu durum mevcut olmazsa baba tarafındaki erkek akrabalara geçer. Buradaki asıl amaç çocuğun yüksek yararını gözetmektir. (Aydın, 2007, s.175-176). Osmanlı Devletinde terkedilmiş çocuklar konusu, klasik fıkhıta genellikle bağımsız bir bölüm halinde "lakit" ve "lukata" (buluntu mal) başlıkları adı altında ele alınmıştır (Köse, 2008, s.15-16; Arslan, 2007, s.14-15).

İslam hukukundaki lakit konusu, koruyucu aile hizmetiyle en çok benzeyen uygulama olduğu söylenebilir. Her iki uygulama karşılaştırıldığında, ortak noktaların çok olduğu görülmektedir. Her iki hizmette de çocuk bakıma muhtaçtır. Ayrıca her iki durumda da ebeveynleri veya akrabaları tarafından bakılmadıkları görülmektedir. Lakitin, aile ve akrabaları bilinmemektedir. Koruyucu aile hizmeti de devlet tarafından alınan karar ile gerektiğinde ebeveynlerine veya akrabalarına görüştürülmektedir. Buluntu çocuğun ailesi bilinmediğinden, kendisine bakacak olan kişilerle aralarında bir akrabalık bulunmaz. Koruyucu aile tarafından bakılacak çocuklar da koruyucu ailelerle akraba değildir. Her iki durumda da çocuklara, yabancı aileler tarafından bakılmaktadır (Bektaş, 2015, s.126).

Bu hizmetlerle beraber Osmanlı Devleti 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında korunma ihtiyacı olan çocuklar için modern anlamda eğitim ve bakım kurumları açmaya başlamıştır. Bu kurumlardan birkaç tanesine değinmekten yararlı olacağı kanaatindeyim. Kelime anlamı itibariyle "şefkat yurdu" anlamına gelen Darüşşafaka, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bir derneğin çatısı altında kurulmuş olan ilk parasız özel okuldur. Vakfın amacı; Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiye'nin Kapalı Çarşıdaki esnaf çırakları öksüzleri yetimleri ve kimsesiz olan çocuklara sınıf ayırmaksızın ücretsiz eğitim ve dini bilgiler vermeyi amaçlamaktadır. Darüleytam, Osmanlı Devleti tarafından korunma ihtiyacı olan çocukların mallarının korunması için "Eytam İdaresi" kurmuştur. Vakıf amacı, babası ölen çocukların haklarını ve mallarını korumak için hizmet etmiştir (Kılıç, 2018, s.48). Aynı dönemde çocuk koruma alanında faaliyet gösteren bir diğer kurum ise Darülaceze'dir. II. Abdülhamit ve Sadrazam Halil Rıfat Paşa tarafından kurulan Darülaceze, İstanbul'daki dilencilere, sokaklarda başıboş gezen kimsesiz çocuklara, cami avlusunda yatan kimsesiz muhtaçlara mesleki eğitimler vermiş ve kalacak yer temin etmiştir (<http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>, 2019). Darülhayr-i Âli, kimsesiz ve yetim Müslüman çocuklarının eğitimlerine mahsus olmak üzere aynı zamanda yetim ve kimsesiz çocuklara meslek edindirme konusunda Sultan II. Abdülhamid devrinde açılan ilköğretim seviyesinde yatılı bir okuldur. Himaye-i Etfal Cemiyeti, Darüleytamların kapanmasından sonra yetim ve öksüz çocuklar için kurulan bir kuruluştur. Cemiyet, savaş sırasında ve sonrasında öksüz ve yetim çocukların barınması, beslenmesi, sağlığı ve eğitimi konusunda çalışmalarda bulunmuştur (Kılıç, 2018, s.49).

1.8.Günümüzde Türkiye'de Uygulanan Koruyucu Aile Modelinin Tarihçesi ve Çeşitleri

Türkiye'de koruyucu ailenin modeli ilgili ilk yasal düzenleme 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nda yer almıştır (Görgülü, 2014, s.48). İkinci yasal düzenleme, 1942 yılında

Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) ilk Korunmaya Muhtaç Çocuk Kanununun (KMÇK) çıkmasıdır. Bu kanun ile çocukların hakları devlet güvencesi altına alınmıştır (Koç, 2016, s.22). Koruyucu aile modeli ile ilgili ilk uygulama ise 1949 yılında yapılmış ve 1952 yılından itibaren ise yaygın bir şekilde uygulanmaya konulmuştur (Kılıç, 2018, s.50).

1961 yılı sosyal hizmet mesleğinin gelişimi nedeniyle koruyucu aile modelinin gelişimi yönünden önemli adımların atıldığı bir yıl olmuştur (Baysal, 2017, s.15). Nitekim 1961 yılında Ankara'da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile UNICEF arasında yapılan bir anlaşma ile ülkemizde uluslararası yasal düzeyde koruyucu aile modelinin ilk adımı atılmıştır. Koruyucu aile modelinin ikinci adımı ise 1964 yılında İzmir'de atılmıştır. Atılan bu adımlar genellikle 0-6 yaş gurubundaki çocuklar için yapılmıştır (Kılıç, 2018, s.45).

5-8 Mayıs 1962 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen II. Milli Sosyal Hizmetler Konferansındaki komisyonlardan biri olan "Korunmaya Muhtaç Çocukların Müessese Bakımı Komisyonu" tarafından kuruluş bakımının sakıncaları ve aile bakımı ihtiyaçları ilgili temel kriterlere değinilmiştir (Baysal, 2017, s.15). Bu konferansın ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı ve koruyucu aile modeli ile ilgili farkındalık oluşturmak için önemli bir adım olarak görülmüştür. 1975 yılına kadar koruyucu aile modeli Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Koruyucu Aile Bürosu tarafından yürütülmüştür. 12/06/1975 gün ve 2099 sayılı genelgeyle koruyucu aile modelinin uygulaması çocuk bakım yurtlarına verilmiştir (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.103).

07.11.1979 tarihinde 2253 sayılı; Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yayınlanmıştır. Bu kanunun çocuk mahkemelerinin ihtisaslaşması konusunda yapılan hukuki çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu kanunla çocukların koruma altına alınması ve korunma kararlarının kaldırılması konusunda önemli yenilikleri beraberinde getirmiştir (Baysal, 2017, s.16). 24.05.1983 tarihinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu yayınlanmış ve bu kanunla günümüzde yürürlükte olan koruyucu aile modelinin ana çerçevesini oluşturmuştur (Kılıç, 2018, s.50).

01.10.1984 tarihli ve 18532 sayılı Resmi Gazete (RG)'de yayımlanan ilk Koruyucu Aile Yönetmeliği çıkartılmıştır (Doğan, 2013, s.158). Tüm topluma koruyucu aile modelini yaygınlaştırmak ve teşvik etmek için 1992 yılında SHÇEK tarafından bazı pilot illerde uygulamak amacıyla koruyucu aile projesi hazırlanmıştır (Karakayalı, 2009, s.61;Kılıç, 2018, s.46). 14.10.1993 tarihli ve 21728 sayılı RG'de yayımlanan ikinci Koruyucu Aile Yönetmeliği yürürlüğe girmesiyle bu proje aktif hale gelmiştir (Baysal, 2017, s.16).

2000 yılından sonra koruyucu aile modelinin işleyişine etkisi hakkında birçok mevzuat yayınlanmıştır. 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve 09.01.2003 tarihli 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun karşımıza çıkmaktadır. 03.07.2005 tarihinde yayımlanan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan çocukların belirlemesi, korunması ve koruyucu aile modellerinin belirlenmesi konusunda en önemli mevzuat olarak görülmektedir. 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet yürüten SHÇEK dönemi sona ermiş ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yeni ismiyle Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) dönemi başlamıştır. SHÇEK döneminin sona ermesiyle ülkemizde

koruyucu aile modelleri ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik tüm iş ve işlemler AÇSHB bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)'ne devredilmiştir. 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı RG'de yayımlanan ve halen yürürlükte olan üçüncü Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY) çıkartılmıştır. 24.01.2015 tarih ve 29246 RG'de yayımlanan bazı değişikliklerle son halini almıştır. Bu yönetmeliğinin sonunda koruyucu aile genel işlemleri (2015/6) ve ödeme işleri (2015/7) konusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Günümüzde uygulanan koruyucu aile modeli bu yönetmelik ve genelgelere göre yapılmaktadır (Baysal, 2017, s.16-17;Özbesler 2009, s.87;Bilican Gökkaya, 2014, s.606;Koç, 2016, s.23;Doğan, 2013, s.159).

Günümüzde Türkiye'de uygulanan "Akraba ve Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli, Geçici, Koruyucu Aile Modeli, Süreli Koruyucu Aile Modeli ve Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli" olmak üzere dört tane koruyucu aile modeli bulunmaktadır. Şimdi de bu modelleri detaylı olarak ele alacağız.

Akraba ve yakın çevre koruyucu aile modeli: Veli veya vasisi dışında olan biriyle kan bağı bulunan akrabalar veya çocuğun iletişimde olduğu ya da tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, temel ebeveynlik eğitimleri almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelidir (KAY, md. 4-1-a). Bu bakım modeliyle korunma ihtiyacı olan çocuk (lar) için, çocuğun yaşamını sürdürdüğü ortamı değiştirilmeden çocuk için en iyi çözümün üretilmesi amaçlanmaktadır (Baysal, 2017, s.57).

Geçici koruyucu aile modeli: Acil bir neden dolayı bir aile çocuğunun bakım görevini yerine getiremiyorsa, geçici bir süreliğine bu görevi koruyucu aile yerine getirir. Ailesinden ayrılan çocuğun psikolojik durumunu kolaylaştırmak ve çocuğun aile, akraba ve arkadaşları ile olan iletişimini sağlamaktır. Bu aileler, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımı ifade eder (Bektaş, 2015, s.33). Bu modelin temel amacı korunma ihtiyacı olan çocukların kuruluş bakımı yerine geçici koruyucu aile yanına alarak oradan tekrar aile ortamına kavuşturulmasıdır. Böylece bu model çocuk için hiç kuruluş bakımı ortamı görmeden hizmet görmesine olanak sağlar (Baysal, 2017, s.58).

Süreli koruyucu aile modeli: Ebeveyni özel veya zor durumda olan ve kendisine bakım sağlayacak durumda olmayan çocuklar, belirli bir süre için uygun olan bir koruyucu aile ortamına yerleştirilmesini ifade eder. Bu modelde tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelere olanak sağlar. Aynı zamanda bu modelde çocuğun öz ailesine dönüşü plan dâhilindedir. Ancak öz aile bakım konusundaki sorumluluklarını tekrar üzerine alabilecek aşamaya gelinceye kadar geçen zaman, çocuğun psikolojisi için kabul edilebilir olmalıdır (Bektaş, 2015, s.33). Her ne kadar bu modelin adı süreli olsa da koruyucu aileliğin sonlanmasını gerektirecek nedenler olmadığı sürece çocuk reşit oluncaya kadar ve yükseköğrenim görüyorsa 25 yaşından gün alıncaya kadar bu ailenin yanında kalabilir (Baysal, 2017, s.58). Bu modelde aileler, çocuğa aşırı sahiplendiğinden ve çocuğun gitme isteğinden dolayı aileler rahatsız olabilmektedir (Dal, 2018, s.107).

Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli: özel zorlukları ve ihtiyaçları olan genel olarak bakım sorumlulukları kolay kolay üstlenilmeyen, suç mağduru veya suça sürüklenmiş çocukların bakımını yapan koruyucu aile modelidir (Baysal, 2017, s.59). Bu modelde ailelerin, lisans

eğitimine sahip olması ya da eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri almış olması gerekir. Ayrıca bu koruyucu aile modelinde kişiler veya ailelerin Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış olmaları da gerekir (KAY, md. 4-1-ř). Ancak ülkemizde bu model uygulamada henüz yok denecek kadar azdır. Koruyucu aile modelinin tanıtımı ve uygulaması yaygınlaştırılırsa bu modelin sayısında da artış yaşanabilir.

1.9.Günümüzde Türkiye’de Uygulanan Koruyucu Aile Modelinin Uygulanması

1.9.1. Koruyucu Anne-Baba Seçimi

KAY 7’nci maddesine göre koruyucu ailenin bulunması ve seçimi titiz bir incelemeyle yapılmaktadır. Koruyucu aile adayları ilkin il müdürlüklere başvurur. Başvuran ailelerle bir ön görüşme yapılır. Ön görüşme yapıldıktan sonra bu aile (ler) hakkında “Koruyucu Aile Sosyal İnceleme ve Değerlendirme Rapor Anahtarı” ismiyle bir anahtar oluşturulur. Bu raporda, evde birlikte yaşanan diğer aile üyelerin cinsiyeti, yaşları, başvurana yakınlık dereceleri, eğitim ve gelir düzeyleri belirtilir. Bunlarla beraber bu raporda başvuran ailenin kişilik özellikleri, sağlık durumları, sabıka durumları, çevre koşulları, güçlü ve zayıf yönleri, başvurunun onaylanıp onaylanamayacağı konusunda bir değerlendirme yapılır. Son değerlendirmeyi ise “Koruyucu Aile Komisyonu” tarafından yapılır (Karakayalı, 2009, s.68-69; Koç, 2016, s.30).

1.9.2. Çocuğun Eşleştirilmesi ve Yerleştirilmesi

Aile, koruyucu aile başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde kısa/ uzun süreli kuruluş ziyaretleri yapabilir ve çocuğu izinli olarak da alabilir. Aile çocuğu izinli olarak alırsa, çocuk ve aile bir süre izlenir ve bu konuda rapor hazırlanır. Çocuk ve aile arasında olumlu bir etkileşim ve iletişim olursa ve karşılıklı olarak birlikte yaşamak isterlerse çocuğun aile yanına yerleştirilmesi işlemi başlatılır (Kılıç, 2018, s.54;Koç, 2016, s.31). Çocuk ailenin yanına yerleştirilmeden önce aileye şu bilgi mutlaka verilmelidir; daha önce aileleri tarafından terk edilmiş olan korunma altındaki çocuklarda yeni aileleri tarafından da terk edilebilecekleri kaygısı var ve sınırları zorlayan davranışlar sergiler. Bu çocuklarda bu tür davranışlar yaygın olarak görüldür. Aslında çocuklar bu davranışlarıyla yeni aileye ne kadar güvenebileceğini konusunda test etmek için yaparlar. Eşleştirme öncesinde ailelerin bu konuda bilgilendirilerek hazırlanması gerekir. Çünkü aileler bu bilgilendirilirse ailelerin yaşayacakları ilk sorunda çocuğu geri verme düşüncesini engelleyecektir (Baysal, 2017, s.66).

Yerleştirme işlemi başladıktan sonra il ve ilçe müdürlükleriyle koruyucu aile arasında bir sözleşme imzalanır. Bu sözleşmenin onayını mahalli mülki amir tarafından yapılır. Sözleşme imzalandıktan sonra kuruluşta bulunan çocuk sağlık kartıyla birlikte koruyucu aileye verilir ve bu durum için işlem tutanağı tutulur (Hız, 2018, s.49-50).

1.9.3. Koruyucu Ailede İzleme Çalışmaları

Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk belirli aralıklarla Sosyal Çalışma Görevlisinin (SÇG) hazırlayacağı raporlarla düzenli olarak izlenir. Çocukla kurulan iletişim, çocuğa kazandırılan beceriler, çocuğun davranışları ve kendisine tanınan hakları takip edilir. Başka bir deyişle hizmet süreci tüm yönleriyle değerlendirilir. SÇG, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirmeden önce ve sonrasında yapacağı gözlem ve danışmanlık koruyucu aile ve çocuğun uyum sağlamasında önemli bir katkısı olmaktadır. SÇG, çocuk ve koruyucu aile arasındaki ilişkileri gözlemleyerek çıkan veya çıkabilecek sorunların çözümlmesine ve önlenmesine dair

mesleki müdahale planı oluşturulur. Çocuğun aile ile ilgili herhangi bir ihmal ve istismara maruz kalıp kalmadığı durumu takip edilir. Bu tür sorunların sezilmesi veya oluşması durumunda çocuk koruyucu ailenin elinden alınması konusunda resmi kurumlar tarafından yasal işlem başlatılır (Kurukol, 2015, s.128; Baysal, 2017, s.71; Kılıç, 2018, s.55-56).

1.9.4. Koruyucu Aile Olma Süreci

Ülkemizde koruyucu aile modeline dair tüm iş ve işlemleri yürütmekten sorumlu tek kurum AÇSHB'dir. Koruyucu aile olmak isteyen kişiler ikametgâhlarının bulunduğu AÇSHB il veya ilçe müdürlüklerindeki koruyucu aile birimlerine, evli iseler eşleriyle birlikte giderek koruyucu aile müracaat dilekçesini doldurarak işlemlerini başlatırlar (Baysal, 2017, s.60).

Koruyucu aile olma süreci ilgili titiz bir çalışma yürütülmeli ve iyi bir değerlendirme yapılmalıdır. İyi bir değerlendirme işlemi yapılmadan yerleştirme işlemi yapılırsa zaten travmatik süreçler geçiren çocuklar yeni travmatik süreçlere maruz kalabilir. Dahası çocuk kendini terk edilmişlik duygusuna kapabilir. Bu travmatik durumların yaşanması aileleri de olumsuz etkilemesine neden olacaktır. Bundan dolayı ailelerin iyi değerlendirilmesi bu hizmet modelinin en önemli aşaması olarak söylenebilir. Bu yönüyle hem aile hem de çocuk için sağlıklı bir eşleştirme süreci gerçekleşir (Baysal, 2017, s.63).

1.9.5. Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri

Temelde çocuğun var olan kapasitesini en iyi şekilde geliştirebilmesi için çaba harcanır ve ailelerden hayatın olağan akışına uygun davranışlar sergilemeleri, çocukla ilgili her türlü gelişim ve değişimde koruyucu aile birimi ile iletişim ve işbirliği halinde olması beklenir (Baysal, 2018, s.89).

Koruyucu Aile Yönetmeliğinin (KAY) 15. maddesinde doğrudan koruyucu ailenin görev ve yükümlülükleri belirtilmiştir. Bu görev yükümlükler şu şekilde sıralanmıştır;

Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuğun her yönden sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamak, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği aralıklarda çocuk izlem protokollerine göre izlemine yaptırmak, varsa tedavi planı ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olması (KAY, md. 15-1-a) gerekir.

Çocuğun yetenekleri el verdiği ölçüde eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermeli, eğitim ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamalıdır (KAY, md. 15-1-b). Görüşürülmesinde koruyucu aile birimince bir sakınca bulunmaması durumunda çocuğun; anne, babası ve diğer yakınları ile koruyucu aile birimince uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamalıdır (KAY, md. 15-1-c). Koruyucu aile çocuğun kan bağı bulunan ya da eski çevresinden kişilerle iletişim kurmamalıdır (KAY, md. 15-1-ç).

Çocuğun karşılanabilir nitelikteki ihtiyaç, istek ve beklentileri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda düşüncesi alınması (KAY, md. 15-1-d) gerekir. Çocuğun devam edeceği okul, katılacağı kurs, sünnet gibi hayatını etkileyen, değiştiren konularda sorumlu SÇG ile birlikte karar alınmalıdır (KAY, md. 15-1-e). Çocukla ilgili oluşan her türlü rutin dışı değişiklikleri ve bunlara ilişkin duyuları sorumlu SÇG'ye bildirmelidir (KAY, md. 15-1-f).

Koruyucu aile hizmet sürecine ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmaları yürüten SÇG'ye gerekli çalışma şartlarını hazırlamak, periyodik izlemeleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmek, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için uygulama planı doğrultusunda işbirliği yapması (KAY, md. 15-1-g) gerekir. İl müdürlükleri tarafından koruyucu aile konusunda yapılacak eğitim ve çalışmalara katılmalıdır (KAY, md. 15-1-ğ).

Koruyucu aileler; telefon değişikliği bilgisini hemen, adres değişikliği bilgisini acil durumlar dışında en az 20 gün önce, başka bir il veya ilçeye taşınma durumunda en az bir ay önce il müdürlüğüne bildirmelidir. Başka bir şehre taşındıktan sonra ise sürekli yerleşim yerini 20 gün içinde il müdürlüğüne bildirmek (KAY, md. 15-1-ı) durumundadır.

Çocuğun koşullarının değişmesi sonucu hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il müdürlüğü ile iş birliği yapmalıdır (KAY, md. 15-1-i). Geçici koruyucu aile kendisine çocuk yerleştirme önerildiğinde geçerli bir mazereti olmadığı sürece çocuğu yanına kabul etmek (KAY, md. 15-1-j) durumundadır.

Bu görevlerle birlikte geçici koruyucu ailenin birinci fıkrasında belirtilen görevler dışındaki diğer görev ve yükümlülükleri şu şekildedir;

Acil koruma gerektiren ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş olup, il müdürlüğü tarafından yerleştirilmek istenen çocukları, mazeretsiz olarak üç defadan fazla olmamak şartıyla günün her saatinde kabul etmelidir (KAY, md. 15-2-a). İl veya ilçe dışına çıkılması gereken durumlarda önceden il müdürlüğü koruyucu aile birimine bilgi vermeli, ev koşulları hizmete uygun olarak düzenlenmelidir. Geçici statüden vazgeçmek istemeleri halinde bu durumu en az bir ay önceden il müdürlüğüne bildirmelidir. Geçici statüden vazgeçmek için dilekçe ile durumunu bildiren koruyucu aile, il veya ilçe müdürlüğünün uygun bulması halinde yanındaki çocukların kendilerine uygun hizmet modellerine geçişleri sağlanana kadar hizmeti sürdürmesi (KAY, md. 15-2- b-c-d) gerekir.

Ayrıca Uzmanlaşmış koruyucu ailenin, birinci fıkra ile ikinci fıkranın (a) bendi hariç diğer bentlerinde belirtilenler yanında, suça sürüklenmiş veya suç mağduru olan çocukla ilgili diğer görev ve yükümlülükleri de belirtilmiştir. Bu görev ve yükümlülükler şunlardır;

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için ilgili birimlerle işbirliği yapmayı kabul edilmelidir. Varsa verilen denetim tedbiri hakkında ilgili birimlerle işbirliği yapılmalıdır. Hazırlanan uygulama planı, varsa tedavi planı, eğitim tedbiri ile ilgili olarak eğitim planındaki yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde çalışmaktır (KAY, md. 15-3-a-b-c).

1.9.6. Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları

Türkiye'de şu anda bir çocuğun kuruluştaki bakım aylık maliyeti 3.500 TL - 5.000 TL arasındadır. Koruyucu aile yanında kalan bir çocuğun bakım maliyet ise 1.100 TL - 1.700 TL arasında değişmektedir. (Baysal,2018,s.51). Koruyucu ailelere sağlanan bu ödemeler 2006 yılı öncesinde çok düşüktü, 30 Aralık 2006'da artırılmıştır. Genellikle Türkiye'de koruyucu aile modelinde koruyucu ailelere sağlanan maddi destek bir amaç değildir, sadece bir araç olarak

planlanmıştır. Aslında bu olumlu bir durumdur. Fakat para teşvik edici bir unsurdur. Bu durumunun da göz ardı edilmemesi gerekir. Burada şuna dikkat edebilmesi gerekir; çocuk ile koruyucu aile arasındaki ilişkinin bir iş ilişkisine dönüşmemesidir (Kahraman, 2007, s.96-97). Bu gelişmelerle birlikte 2012 yılında çıkarılan KAY ile koruyucu ailelere sağlanan maddi destek tekrardan yükseltilmiştir. Sağlanan bu maddi destek ile aile bütçesine ciddi oranda katkı yapacak rakamlar belirlenmiştir. Ayrıca verilen bu maddi destekle birlikte KAY’de çeşitli koruyucu aile modelleri tanımlanmış ve profesyonel koruyucu aile modelinin temel prensipleri geliştirmiştir (Baysal, 2017, s.82).

Mevcut KAY’e göre; koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere her çocuk için, gösterge rakamının, memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu ile bulunacaktır. Bu durumda 0-3 yaş için % 50, 4-5 yaş için % 75, 6-14 yaş için % 80, 15-18 yaş için % 85 ve 19 yaş üstü için % 90 oranlar karşılığı tutarı, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık ve net olarak ödenir (KAY, md. 24-1). Bu ödemelerse, koruyucu aileler adına açılan banka hesaplarına yatırılır (2015/7 Genelge, md. 2). Uygulamada bu durum geri almak için pek çok prosedürü içeren iş ve işlemleri gerektirmekte ve zorluklara neden olmaktadır. Ödemelerin geçici koruyucu aile modelinde olduğu gibi bir sonraki ayın ilk haftasında yapılması bu durumun çözümü olarak düşünülebilir. Özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan ya da engelli çocuklar için aylık bakım ücreti engel ve yaş durumu dikkate alınarak % 50 oranında arttırılarak uygulanır (KAY, md. 24-2).

Koruyucu aile yanında eğitime veya mesleki eğitim ya da kursa devam etmeyen eğitim yaşındaki çocuklar için aylık bakım ücreti yaş grubuna göre aldığı ücretin % 50’si oranında ödenir (KAY, md. 24-3). Sözleşmesi devam eden koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın emekliliğine esas sosyal güvencesi olmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden SGK kapsamında isteğe bağlı sigortasını yaptırmayı ve ödeme belgesinin ibrazı halinde primleri aylık ödemelere ilave edilerek karşılanır (KAY, md. 24-6).

Koruyucu aile yanında açık lise veya yükseköğrenime ya da uzaktan eğitime devam eden çocuklar için korunma kararları ve eğitimleri süresince, ayrıca çocuklar, KAY kapsamında biyolojik aileleri yanında izinli oldukları süreçte ödemeler yapılır (2015/7 Genelge, md. 5). Koruyucu aile yanındaki çocukların kamu/özel kurumlardan burs almaları halinde burs ücreti çocuğa verilmek üzere koruyucu aileye ödenir (2015/7 Genelge, md. 6). Koruyucu ailenin hesabına yatırılmakta olan aylık bakım ödemesinde belirlenen eksikliklerin giderilmesi amacıyla yapılacak geçmişe dönük ödemelerde mali yılın sonundan başlayarak beş yıl içinde geriye dönük ödeme yapılabilmektedir (2015/7 Genelge, md. 11). Koruyucu aile yanındaki çocuklar için yapılan giyim ve eğitim masrafları ödemesinin, hizmetin sonlandırılması nedeniyle geri alınmasının gerekli olduğu hallerde, yapılmış olan ödemenin öncelikle çocuk için kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi, kullanılmadığının tespit edilmesi durumunda geri alınmaktadır (2015/7 Genelge, md. 19).

Kardeş çocuklar hariç olmak üzere aile yanına özel zorlukları olan veya engelli, iki ya da üç çocuğun aynı anda yerleştirilmesi halinde, ikinci çocuk için belirtilen ödemenin % 80 kadarı, üçüncü ve sonraki çocuklar için % 60 oranını geçmeyecek şekilde ödeme yapılır (KAY, md. 24-4). Bakım ödemesi her ayın yedisine kadar peşin olarak yapılır. Ayın ilk beşinci gününden

sonra yapılan yerleştirmelerde ve çocuğun koruyucu aile ilişkisinin sona erdiği ayda çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı gün sayısı ile orantılı olarak ödeme yapılır, varsa fazla ödeme geri alınır (KAY, md. 24-5). Engelli sağlık kurulu raporu bulunan çocuklara engel oranına bakılmaksızın artırımlı olarak ödeme yapılır (2015/7 Genelge, md. 4).

Geçici koruyucu aile ödemesi ay sonunda ve çocuğun aile yanında kaldığı gün hesaplanarak süreli ailelerdeki gibi yapılır (KAY, md. 25). Yapılan ödemeler ise şu şekilde gerçekleştirilir:

Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocukların ödemeleri, 24'üncü maddenin (beşinci fıkrası hariç) hükümlerine göre yapılır (KAY, md. 25-1-a). Ay içinde beş çocuktan fazla yerleştirme yapılmışsa belirtilen ödemeye ilave olarak ek gösterge dâhil en yüksek devlet memuru aylığının % 30'u eklenerek ödeme yapılır (KAY, md. 25-1-b). İhtiyacı olan çocuklara mama, bez, giyim ve okul malzeme masraflarının karşılanması amacıyla kuruluşta kalan çocuklar için ilgili mevzuatta belirlenen yıllık giyim kuşam tablosunda yer alan istihkaklara göre peşin ödemesi yapılır (KAY, md. 25-1-c).

Koruyucu aile hizmeti kapsamında olup okula devam eden veya öğrenimini sürdüremeyen çocuklara, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen miktar kadar harçlık ödenir. Koruyucu aileye aylık bakım ücreti ile birlikte yanlarında bulunan çocuğa verilmek üzere ödenen harçlık, çocukların kişisel gelişimlerinin sağlanabilmesi için koruyucu aile tarafından çocuğa verilir. Çocuğa verilen harçlığın, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen harçlıkla aynı olması için koruyucu ailelere gerekli yönlendirme yapılır (KAY, md. 26-1). Tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak ödenir (KAY, md. 26-2). Ayrıca 2015'te yayınlanan bir genelgeyle yemek için harçlık iki katına çıkarıldığından ekstra yemek ücreti ödenmez (2015/7 Genelge, md. 12).

Koruyucu aile yanında bakılan çocukların gelişim ve eğitimlerinin desteklenmesi için sorumlu SÇG'nin değerlendirmesi ve uygun bulması halinde koruyucu ailelere gerekli ödemeler yapılır (KAY, md. 26-3). Bu ödemeler şu şekilde yapılır;

Servisle okullarına gitmek zorunda kalan çocukların okul servis ücretleri ile engelli çocukların servis ücretleri ve 4-5 yaş grubu kreş çağı ya da anaokulu çocuklarının servis ücretleri, servis bulunmaması durumunda ulaşım giderleri karşılığı otobüs bilet ücreti ödenir (KAY, md. 26-3-a). Servis ücreti ödemeleri çocuğun bulunduğu ilde Valilik tarafından uygulanmasına izin verilmiş olan servis ücret tarifesinde belirtilen alt ve üst limitler içinde olacak şekilde yapılır (2015/7 Genelge, md. 13). Bir meslek edinmek üzere kamu ya da özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılacak çocukların ücretsiz kontenjanlardan yararlanma durumları değerlendirilir. Çocuğun gelişim ve eğitim ihtiyaçları sorumlu SÇG tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde çocuk bir yıl içinde birden fazla kursa katılabilir. (KAY, md. 26-3-b). Başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaşım giderleri, bir günlük konaklama bedeli ile çocuğun okula kaydı ve kalacağı yere yerleştirilmesi ile ilgili olarak yardımcı olmak üzere giden koruyucu anne ve babanın da ulaşım ve bir günlük konaklama giderleri ödenir (KAY, md. 26-3-c). Çocuğun ya da koruyucu ailenin kara, hava ya da denizyolu ile yolculuk yapabilmesine ilişkin ödemelerin yapılabilmesi için mülki amir onayı alınmalıdır (2015/7 Genelge, md. 16). Öğrenim amacıyla yurt dışına çıkacak çocuklar için düzenlenecek pasaportlar, 2008/2 Harçlar Kanunu İç Genelgesi kapsamında harç ücretinden muaftır. Ayrıca öğrenime devam ettiği okulun katılımıyla gerçekte yapılacak program/proje

kapsamında okul yetkilileri ve diğer öğrencilerle birlikte yurt dışına çıkacak çocuğun yol giderleri de karşılanmaktadır (2015/7 Genelge, md. 17).

Aylık koruyucu aile yanında bakılıp okula giden çocuklara her yıl bir defaya mahsus olmak üzere eylül ayında okul masraflarının karşılanması ödemeler üç kat olarak uygulanır. Ayrıca, koruyucu aile yanındaki bütün çocuklara yıllık giyim masraflarının karşılanması için şubat ve ağustos ayları ödemeleri iki kat tutarında yapılır. (KAY, md. 26-5). Aylık bakım ücreti almayan koruyucu ailelere de talepleri halinde yanlarındaki çocukların giyim ve eğitim masraflarına göre ödeme yapılır. (KAY, md. 26-6). MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce (TEGM) zorunlu eğitim kapsamında olmadığı belirtilen anaokulu, anasınıfı, uygulama sınıflarını kapsayan okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile öğrenim çağı dışında olan engelli çocuklar için eylül ayındaki artırımlı ödeme yapılmaz (2015/7 Genelge, md. 18). Talepte bulunan koruyucu ailelere, Bakanlığınca belirlenen ödenekte çocuğun takip edildiği il müdürlüğünce ödenir (KAY, md. 26-7).

Her altı ayda bir değişen ve 2019 yılı ilk altı ayna ait koruyucu aile ödeme miktarları ve türleri aşağıdaki Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo: 5 Koruyucu Ailelere Yapılan Ödemeler					
Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları					
YAŞ OKUL DURUMU	ORANLAR %	Aylık Bakım Ücreti	GÖSTERGE	Aylık Harçlık	AYLIK TOPLAM
0-3 YAŞ	50	670,62	-		670,62
4-5 YAŞ	75	1.005,92	-		1.005,92
6-14 YAŞ (İlköğretim 1-4 ve 5-8 sınıflar)	80	1.072,98	670	78,36	1.151,34
			1072	117,54	1.190,52
15-18 YAŞ (Lise ve Dengi)	85	1.140,05	1140	156,72	1.296,76
19 +YAŞ (Yüksek Öğrenim)	90	1.207,11	1207	261,19	1.468,30
Ayrıca					
4 yaş ve üzeri okul servis ücreti		Bulunduğu ilde belirlenen sınırlarda			Tamamı
İlköğretim Meslek edindirme kursları yıllık		Birden çok kursa gidebilir			2,436
Ortaöğretim LGS'ye hazırlık gibi kurslar yıllık					4,551
Üniversiteye Hazırlık yıllık					7,074
Kaynak: https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-aylik-odeme-miktarlari					

Bazı ailelerin ödeme talep etmedikleri tespit edilmiştir. Koruyucu ailelere yapılan ödemelerin çocuk adına biriktirdikleri görülmüştür. Koruyucu ailelerin çocuk adına açılan para veya altın hesabı, bireysel emeklilik ödemesi, konut alınması gibi çocuk adına tasarrufta buldukları gözlenmiştir. (Baysal, 2017, s.88)

1.9.7. Koruyucu Aile Hizmet Uygulamasını Sona Erdiren Haller

Koruyucu aile ve yanlarına yerleştirilen çocuk mevzuatı gereği haberli veya habersiz olarak izlenir. Bu izlemelerde tespit edilen olumsuzluklar mesleki çalışma ve rehberlikle giderilmeye ve hizmet modelinin çocuk yararına en iyi şekilde devam ettirilmesine çalışılır. Ancak gerek reşit olma gibi doğal süreç olarak, gerek yaşanan bir takım sorunlar nedeniyle koruyucu aile hizmet modelinin sonlandırılması gerekebilir (Baysal, 2017, s.72)

KAY 20. maddesinde aşağıdaki maddeler doğrudan koruyucu aileliğin sonlanma gerekçeleri olarak sayılmıştır:

KAY 20. maddesinde koruyucu aileliğin sonlanma nedenleri şöyle sıralanmıştır; Koruyucu ailenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi (KAY, md. 20-1-a). Çocukla koruyucu aile arasındaki sağlıklı iletişimin yapılan mesleki çalışmalara rağmen kurulamaması veya devam ettirilememesi. (KAY, md. 20-1-b). Koruyucu aile tarafından çocuğun istismar edildiğinin tespit edilmesi (KAY, md. 20-1-c). Koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunduğu ve bu doğrultuda ifadeler kullandığının belirlenmesi (KAY, md. 20-1-ç). Gerçekleştirilen gözlemlerde çocuk için hizmetten beklenen yararın gerçekleşmediğinin tespit edilmesi (KAY, md. 20-1-d). Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması (KAY, md. 20-1-e). Çocuğun yararlanacağı hizmet modelinin değişmesi veya korunma kararının kaldırılması (KAY md. 20-1-f). Koruyucu ailenin herhangi bir nedenle çocuğa hizmet vermektan vazgeçmesi (KAY, md. 20-1-g).

Bu maddelerden herhangi biri tespit edildiğinde koruyucu aile sözleşmesi iptal edilir. Bundan dolayı da çocuk koruyucu aileden alınır. Çocuğun zarar gördüğü ve acilen koruyucu aile yanından alınmasının zorunlu olduğu kanaati oluşan durumlarda, gerekirse kolluktan destek alınarak çocuk aileden zaman geçirilmeksizin geri alınır. Acil olmayan durumlarda çocuğun geri alınmasına karar verilmesi halinde, çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasına yönelik uygulama planı oluşturulur ve bu plan sorumlu SÇG tarafından uygulanır. Çocuk hazır olduğunda aileden geri alınır ve bu hususa ilişkin tutanak düzenlenir (KAY, md. 20-2-3-4).

Çocuğun koruyucu aile yanından geri alındığı tarihten itibaren koruyucu aile sözleşmesi ve koruyucu aile kimlik kartının geçerliliği kendiliğinden sona erer. Koruyucu ailenin çocuğu vermek istememesi halinde aileye yazılı bildirimde bulunularak çocuğu acil durumlar dışında en geç üç gün içinde koruyucu aile birimine getirmesi istenir. Verilen süre içinde çocuğun getirilmemesi halinde gerekirse kolluk yardımıyla çocuk koruyucu aileden geri alınır. Geri alınan çocuğun yerleştirildiği yere uyum sağlamasına yönelik olarak takibi yapılır (KAY, md. 20-5-6-7-8).

Koruyucu aileden geri alınan çocuk, öncelikle öz ailesinin yanına dönmelidir. Bu durum mümkün olmazsa çocuk akraba ya da yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında değerlendirilir. Bu durumun da mümkün olmazsa durumuna uygun başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilir (KAY, md. 21). Durumuna uygun bir koruyucu aile bulunmazsa çocuk, uygun başka bir hizmet modelinden faydalandırır.

KAY 22. maddesinde belirtilen durumların tespiti halinde ise koruyucu aile statüsü iptal edilir. Bu maddeleri şu şekilde sayabiliriz; koruyucu aile yanındaki çocuğa kötü muamele, ihmal veya istismarın tespit edilmesi (KAY, md. 22-1-a). Koruyucu ailelerin sosyal norm ve değerlerine

aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi (KAY, md. 22-1-b). Aile bireylerinden birini fizik ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olduğunun doktor raporu ile belirlenmesi (KAY, md. 22-1-c). Koruyucu ailenin mesleki danışmanlık ve yönlendirmelere uygun davranmaması (KAY, md. 22-1-d). Geçici koruyucu ailenin çocuk yerleştirme önerilerini mazeretsiz olarak üç kereden fazla kabul etmemesi (KAY, md. 22-1-e).

Yukarıdaki maddelerden en az birinin koruyucu aileler tarafından gerçekleştirmediği takdirde sorumlu SÇG'nin hazırlayacağı rapor, geciktirilmeksizin koruyucu aile komisyona iletilir. Bu raporu değerlendiren koruyucu aile komisyonu, koruyucu ailenin koruyucu ailelik statüsü iptali yönünde karar verir. Koruyucu ailelik statüsü iptal edilen koruyucu aile yanına bir daha çocuk yerleştirilmez. Bu iptal kararı ise AÇSHB ve diğer il müdürlüklerine ivedilikle bildirilir (KAY, md. 22).

1.9.8. Koruyucu Aile Modelinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Koruyucu aile modelinde, hakkında koruma kararı alınan çocuk koruyucu ailenin yanına bir sözleşme ile yerleştirilir. Bu sözleşme kamu tüzel kişiliği olan Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (AÇSHB) bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) ile koruyucu aile arasında imzalanır. Taraflar arasında imzalanan sözleşmenin önemi koruyucu aile ve çocuk ile ilgili herhangi bir uyuşmazlık çıktığında bu durumun hukuki niteliğini belirlemektir (Kurtuluş Akbulut, 2011:s.104). Bu sözleşmeyle çocuk koruyucu ailenin yanına yerleştirilir. Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuk ve biyolojik ana-babası arasındaki ilişki kapsamında yapılan ziyaretler, AÇSHB'ye bağlı ÇHGM'de ya da Sosyal Çalışma Görevlisi tarafından uygun görülen başka bir yerde yapılır. Yani çocuk öz ebeveynle görüşürülürse bu görüşme koruyucu ailenin ve öz anne babasının ikametgâhında yapılmaz. Bu yöntemi tercih etmenin gerekçesi, koruyucu aile hizmetinin ve çocuğun güvenliğini sağlamaktır (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.130).

Koruyucu aile modeli ile korunma ihtiyacı olan çocuklara bir aile ortamı yaratarak çocuklarının sağlıklı ortamlarda gelişmesi, topluma uyumlu olması ve yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.117). Koruyucu aile modelinde çocuk bir aile ortamında sağlıklı bir şekilde büyür ve bu aile ortamı çocuk için son şanstır denilebilir. Çünkü çocuk yemekhane, yatakhane gibi kavramlar yerine mutfak, yatak odası gibi kavramlarla tanışacaktır. Bu aile ortamı şüphesiz çocuğun biyo-psiko-sosyal dünyasında yepyeni ufuklar açar. Bu yönüyle koruyucu aile modeli çok önemli bir hizmettir (Baysal, 2017, s. 53).

2013 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı ile AÇSHB ortaklığında koruyucu aile ilgili bir panel düzenledi. Panelde konuşan Diyanet İşleri Başkanlığı eski Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, "dini hassasiyetlerimiz, dini sorumluluklarımızın önüne geçmemelidir" şeklindeki ifadesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun koruyucu aile modeli ile ilgili fetvası bu hizmet modelinin İslami açıdan onaylamıştır. Bu hizmet modelini teşvik etmek için de Diyanet İşleri Başkanlığı ile eski ismi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında bir protokol imzalamıştır (Baysal, 2017, s.18).

Ülkemizde koruyucu aile modelinin yaygınlaştırmak, teşvik etmek ve çocuklarla daha iyi vakit geçirmek için koruyucu aileler tarafından koruyucu aile dernekleri kurulmaktadır. Bu dernek oluşumları ülkemizde faaliyetlerine yeni yeni başlamış ve giderek yaygınlaşmaktadır. Bu

derneklerin koruyucu aile modelinin gelişmesinde ve teşvik edilmesinde önemli katkıları olacağı görülmektedir. Çünkü aileler bu dernekler aracılığıyla birbirleri ile daha iyi tanışma, bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunma, eğitim, seminer, toplantı, panel organizasyonları gibi çalışmalar yapabilirler (Baysal, 2017, s.19).

Koruyucu aile modelinin, çocuğun gelişimine katkıda bulunduğu yararlarının yanında bir takım sakıncaları da mevcuttur. Koruyucu aileler bakmak için yanına aldıkları çocuğa her zaman yeterli özeni göstermemektedirler. Aileler yanına aldıkları çocuğu kimi zaman ailenin öz çocuğundan aşağı seviyede tutulmakta ve hatta hizmetçi gibi kullanılmaktadır. Aileler kimi zaman sadece para kazanmak için veya para kazanma düşüncesiyle koruyucu aile olabilmektedir. Bu nedenle koruyucu aileler çocuğun yetiştirilmesi konusunda gerekli masraflardan mümkün olduğunca tasarruf etmektedirler. Bu durumda da çocuğun aileye karşı olan güven duygusunun zedelenmesine neden olmaktadır (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.110).

Türkiye’de koruyucu aile modelinin yeterince gelişmemesinin altında yatan nedenlerden biri Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olması hasebiyle bireylerin dini duyguları etkili olabilmektedir. Bundan dolayı koruyucu aile hizmet modeli ile evlat edinme hizmet modeli toplum tarafından karıştırılmasına neden oluyor (Baysal, 2017, s.18).

Koruyucu aile olmak için müracaat eden aileler evrak hazırlarken, KAY gereği ailede yaşayan her bir birey için evraklar hazırlanmaktadır. Fakat uygulamada evde yaşayan küçük yaştaki çocuklar ve yaşlılar için özellikle sağlık raporlarının alınması koruyucu aile adaylarının zorlanmalarına sebep olmaktadır. Hatta bazen de bu aileler koruyucu aile olma düşüncesinden vazgeçebilmektedir (Baysal, 2017, s.52).

Koruyucu aile adayı olan ailelere SÇG tarafından yapılan sosyal incelemeler aracılığı ile aday aileleri KAY’nin kriterlerine göre tespit edilmektedir. Yapılan bu incelemeler kısıtlı zaman, meslek elemanlarının yoğunluğu ve yetersizliğinden dolayı yetersiz ve sadece gözleme dayalı kalmaktadır (Yeşilkayalı, 2015, s.6). Bu uygunsuz inceleme, travmatik yaşam öyküsü olan çocuğun hayatında ciddi manada olumsuz etki yaratmaktadır (Özbesler, 2009, s.89-90; Kurtuluş Akbulut, 2011, s.111).

Karşılaşılan bir diğer sorun da koruyucu aileler, koruyucu aile modelinin kısa süreli bir hizmet modeli olduğunu bilirler. Ancak aileler bu durumu bilmesine rağmen çoğu zaman kabullenmekte güçlük çekmektedirler. Ailelerin çoğu zaman güçlük çekmenin nedeni de çocuklara bağlanmalarıdır. Hatta kimi zaman koruyucu aileler, çocukları öz anne babasıyla görüştürmüyorlar. Bu durumun yaşanması çocuğunun kişisel gelişimi üzerinde büyük bir olumsuz etki yaratmasına neden olur (Yeşilkayalı, 2015, s.25).

BÖLÜM 2

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın metodolojisine uygun olarak tasarlanmış; araştırmanın modeli (deseni), çalışma evreni ve örneklerini, veri toplama araçları ve süreci ile verilerin nasıl analiz edildiğine dair bilgiler verilmiştir.

2.1.Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma kapsamında, önce literatür taraması yapılmış ve bu alanda yazılmış kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri ile akademik makale ve dergiler incelenmiştir. Verilerin toplanıp değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Fakat görüşme sırasında tekrarların veya doyum noktasının aşılması ile görüşmeler bitirilmiştir. Güven ortamı sağlamak amacıyla yapılandırılmış tarz kullanılmamıştır.

Nitel araştırmanın net bir tanımını yapmak güçtür. Bunun sebebi ise nitel araştırma kavramının bir şemsiye kavramı olarak kullanılmasıdır. Bu şemsiye kavramının birden çok kavram ve disiplinle ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak her ne kadar nitel araştırma birden çok anlama gelse de nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemi kullanılarak algı ve olayları doğal ve realist bir şekilde ortaya koyan bir yaklaşımdır. Nitel araştırmanın özelliklerine bakıldığında; nitel araştırmada asıl olan çalışılan durumdur. Gerçeklik üzerine kuruludur. Değişkenleri karmaşıktır ve iç içe geçmiştir. Bunları yorumlamak güçtür. Daha çok gözleme dayalı bir yaklaşımdır. Gözlem yapan araştırmacı olay ve olguları yakından takip eder ve bu olay ve olgulara öznel bir bakış açısı ile empati kurularak yaklaşır. Nitel araştırmada araştırmacı elde ettiği verilerini derinlemesine betimleme, yorumlama tekniklerini kullanarak ve aktörlerin bakış açılarına göre anlamlandırmaya çalışır. (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.40-66). Nitel araştırmanın nicele göre tercih edilmesinde nitel araştırmanın samimiyet ve güvenilirliği yansıtmasına dayanır. Bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik tanımı da nicele göre farklılık göstermektedir. Nitel araştırmalarda araştırmacılar davranıştaki tutarlılıklar yerine daha çok gözlemin doğrularına bakarlar. Dolayısıyla araştırmacı araştırmanın yapıldığı yerde geçerliliği ve güvenilirliği artıran her şeyi gözlemler ve bir veri olarak kaydeder. Araştırmacı bu araştırmanın güvenilirliği artırmak için birden çok teknik kullanmaktadır. Bu kapsamda derinlemesine mülakat, ses kayıtlarının ve notlarının tutulması, odak grup, katılımlı gözlem ve doküman inceleme tekniklerinden istifade edilmeye çalışılmaktadır (Yaman, 2013, s. 112; Büyüköztürk & Diğerleri, 2018, s.264).

Nitel araştırma genel olarak belli başlı aşamaları vardır. Bu aşamalar; problem belirleme, kuramsal/kavramsal çerçeve oluşturma, araştırma sorusu (ları) yazma, araştırma örnekleme belirleme, araştırmacı rolünü belirleme, veri toplama araçlarını belirleme, veri toplama aracını oluşturma, veri toplama, veri analizi, bulguları betimleme ve yorumlama, sonuçları sınırlandırma ile araştırmanın kuram ve uygulama için doğurduğu sonuçlardan oluşur (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.81-88). Nitel araştırmada üç tür veri toplama yöntemi vardır: Görüşme, gözlem ve yazılı kaynakların incelenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.129-199). Ayrıca nitel araştırma yedi önemli özellikten oluşur. Bu özellikler; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma deseninde

esneklik, tümevarımcı bir şekilde analiz etme ve nitel veri olarak açıklanır. (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.45-48). Çalışmamızda öncelik olarak yazılı kaynaklar incelenmiş, sonra görüşmeler ve ziyaretler ile gözlemler yapılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak ve araştırmanın derinliğini, güvenilirliği, geçerliliği ve kapsamı artırmak amacıyla koruyucu aile dernekleriyle görüşmeler yapılmış ve resmi kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Görüşmeler koruyucu aileler ile yapılmış ve çocuklarla ilgili gerekli bilgiler alınmıştır. Ailenin günlük yaşantısı, kaldığı evin mülkiyeti ve fiziki yapısı, koruyucu ailelerinin ve personellerinin çocuklara karşı tutumu ve çocukların psiko-sosyal özelliklerini göz önünde bulundurarak gözlem ve görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir.

Çalışmamızın yönteminde nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu amaçla mülakat yapılarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ayrıca çalışmamızın verimliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla gözlem yapılmıştır. Bu gözlem koruyucu ailelerin kaldığı bina ve ortamlarda yapılmıştır. Araştırmacı hem koruyucu aileler hem de çocuklar için gözlem tekniğinin kullanılmasının amacı daha sağlıklı, güvenilir bilgilere ulaşmaktır. Gözlemin güçlü yönleri olan sözlü olmayan davranışlar ve doğal ortam (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.173-183) çalışmaya ve görüşme sorularını hazırlanmasına katkısı olmuştur. Çalışmada ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Ses kayıt cihazları gözlenen ortamda oluşan sözel iletişim sürecini kaydetmek için AÇSHB'den izin alınmamıştır. Çalışma uygulama alınan notlarla değerlendirilmiştir. Bunun yanında durumu gözlemleyerek sözel olmayan davranışları not alınmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.185). Görüşmeler ortalama olarak 15-30 dakika sürmüştür. Görüşme sırasında konuşma ve gözlemler not alınmıştır. Görüşmeler çoğunlukla daha çok koruyucu ailelerin ve SÇG'nin istendiği ortamlarda yapılmıştır. Sorular belli bir sıralamaya uyularak sorulmamış katılımcının konuşmasına ve konunun ilişkisine göre sorular sorulmuştur.

Çalışmamızda maksimum çeşitliliği sağlamak amacıyla katılımcıların farklı kriterlere sahip olmalarına önem verilmiştir. Katılımcılar İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinde ikamet eden koruyucu ailelerle yapılmıştır. Katılımcıların çoğu 26-70 yaş aralığı koruyucu ailelerdir. Farklı yaş aralığındaki aileleri seçilmenin temel gayesi daha sağlıklı bir çalışma yapmaktır. Katılımcıların 9'u kadın, 6'sı erkektir. Görüşme ortamı olarak çalışılan kurum, kamusal alanlar ve iş yerleri tercih edilmiştir. Çoğunluk önceden telefonla aranılarak buldukları yerler ziyaret edilmiş ve böylece görüşmeler yapılmıştır. Sorular önceden hazırlanmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak mülakat yapılmıştır.

2.2.Evren ve Çalışma Grubu

Evren, araştırmada toplanacak verilerin analizi ile ulaşılan sonuçların geçerliliği ve güvenilirliği olacağı ile yorumlanacak grup olarak tanımlanır. Araştırmadaki amaç, evren hakkında bilgi toplamaktır (Büyüköztürk & Diğerleri, 2018, s.82-83). Araştırma boyunca kuramsal örneklemeden yararlanılmıştır. Bu örnekleme araştırmacının saha çalışmasının başında görüşeceği kişileri ve kişi sayılarını belirlemenden yola çıkmaktadır. Yani araştırma, süreç boyunca bu faktörlerle şekillenmekte ve en son halini almaktadır (Yaman, 2013, s. 127). Bu araştırma boyunca farklı tecrübelerden yararlanılmıştır. Nitekim çalışmamızın örnekleme İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinden olan koruyucu ailelerden oluşmaktadır.

Araştırmada derinlemesine görüşme tekniği de kullanılmıştır. Bu teknikle araştırılan alanının tümünün özellikle duyguların anlaşılmasını kapsar. Ayrıca bu teknik daha çok açık uçlu sorular

sorularak detaylı cevapların anlaşılma ve yakalanmaya çalışılan yüz yüze bilgi toplama tekniğidir. Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübelerine ve gözlemlerine dayalı çalışma yapılır. Derinlemesine görüşmenin alt kademelerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme metodu kullanılmıştır. Bu metodun soruları ve sınırları önceden belirlenmiş ancak görüşme sırasında esnekleştirilen açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır (Tekin, 2006, s. 101). Odak grubu; yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini merkeze alınıp grup sinerjisinden yararlanılmaya çalışılan veri toplama tekniğidir. Katılımlı gözlem ise araştırmacı katılımcılarla dengeli bir ilişki kurarak katılımcının dünyasına dâhil olma ve farklı bir bakış geliştirebilme tekniğidir (Yaman, 2013, s.118-121). Çalışmamız boyunca bu tekniklerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada maksimum çeşitlilik örneklendirme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikle oluşturulan küçük örnekler grubunda probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum seviyede tutulmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.136). Katılımcıların belirlenmesinde maksimum çeşitlilik çerçevesinde farklı çalışma alanı, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çocuk durumu, gelir durumu, ikamet edilen konutun mülkiyet durumu, ailede biyolojik çocuk bulunma durumu, koruyucu ailenin şu an yaşadığı yer, aile yapısı, koruyucu ailelerin sosyo-demografik özellikler etkili olmuştur. Araştırmada nitel veriler için kurulan çalışma grubu İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinde kalan 15 koruyucu aileden oluşmaktadır. Nitel görüşmeye katılanların özellikleri EK:6’te yer almaktadır.

Yaptığımız çalışmada kapsamında İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinde ikamet eden 15 koruyucu aileler ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Ayrıca üç sosyal çalışmacı ve kurum yetkilileri ile görüşmeler yapıp koruyucu aile modelinin işleyişi hakkında bilgi alınarak gözlemler yapılmıştır.

2.3.Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmanın nitel kısmı için veri toplama aracı; literatür araştırması sonucunda araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmacı nitel verileri sosyal çalışmacılar aracılığıyla koruyucu ailelerle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve veriler toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan nitel görüşme formu EK:5’te yer verilmiştir. Yapılan görüşmelerden birinin deşifresi ise örnek olarak EK:7’ya konulmuştur. Görüşmeler başlamadan önce, katılımcıların gerekli izni resmi makamlardan alınmış, sosyal çalışma görevlileri tarafından belirlenen gün, yer ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Koruyucu ailelerinin büyük bir çoğunluğu hemen randevu vermiş ve onlarla randevulaştığımız yerlerde görüşme sağlanmıştır. Bir aile tek görüşmeyi reddetmiştir. Araştırmacı, görüşmeleri Eylül ve Ekim 2019 tarihleri arasında gerçekleştirmiştir. Görüşmelere; katılımcıların 10 kişi İstanbul, 4 kişi Bingöl ve 1 kişi de Kahramanmaraş’tan katılmıştır. Kahramanmaraş ilinden daha fazla kişi ile görüşülememenin sebebi resmi makamlardan gerekli izinler tam anlamıyla alınmamıştır. Bu yüzden de tezin ismine Kahramanmaraş ili dâhil edilmemiştir.

Görüşmeler katılımcılar ile önceden yasal izin alınarak; çalıştığı kurumlarda ve ikamet ettiği evlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler genel olarak ortalama 15-30 dakika arasında sürmüştür. Koruyucu ailelerle yapılan görüşmelerde belli bir izin formu doldurduktan sonra

başlamış ve görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılmamış ve not olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında tutulan notlar bilgisayar ortamına bir bütün olarak yazıya aktarılmıştır.

2.4.Verilerin Analizi

Alan araştırması bölümde araştırmacı tarafından koruyucu ailelere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler araştırmanın veri analiz aşamasında işlenmiştir. Böylece araştırma konusuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Nitel görüşmeler yapıldıktan sonra elde edilen veriler analiz edilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılan veriler de deşifre edilmiştir.

İçerik analizi metoduyla deşifreler incelenmiştir. Böylece ilk olarak deşifreler okunur ve veriler incelenir. Akabinde de uygun kod ve kategoriler oluşturulmuştur. Bu bölümde koruyucu ailelerin kendi ifadeleri, kültüre duyarlılık (din, dil, gelenek-görenek, örf-adet) ve koruyucu aileye dair kavramlar ve özgün ifadeler kod olarak alınmıştır. Kod ve kategoriler belirlenirken literatürden yararlanılmıştır. Literatürde olmayan kod ve kategoriler derinlemesine incelenmiş ve literatüre katkıda bulunmuştur. Yapılan görüşmeler belirli kavram ve konulara göre bir araya getirilmiş ve yorumlanmıştır. Tematik analiz ile birlikte katılımcılardan doğrudan alıntılar da yapılmıştır. Doğrudan alıntılar katılımcılara ait bilgiler sadece katılımcı numaraları G(2) ve G(11) gibi kodlar ile ifade edilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde içerik, betimsel ve kültürel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler bu analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Betimsel analizde veriler özetlenir ve yorumlanır. İçerik analizde ise verilerin kavramsallaştırılması, bu kavramaların düzenlenmesi ve böylece verileri açıklayan temalar saptanır. Böylece veriler daha derin bir işleme tabi tutulmuş olur. Bu amaçla veriler arasında anlamlı karşılaştırma, kavramlaştırma, ayırma, ilişkilendirme yapılar kodlanır. Kodlama tekniğiyle verilerden elde edilen kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri tümevarımcı analiz yöntemiyle ortaya çıkarılır (Yıldırım & Şimşek, 20118, s. 232-259).

2.5.Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışma kapsamında üç örneklem kümesinden toplanan veriler, İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinde bulunan koruyucu aileleri kültüre duyarlı sosyal hizmet bağlamında analiz edilmiştir. Bulgular, bu bölümde sosyo-demografik bulgular ile ulaşılan temalar şeklinde iki ana bölüm halinde sunulmaktadır.

2.5.1. Koruyucu Ailelerin Demografik Özellikleri

Tablo:6	
Koruyucu Aile Bireylerinin Cinsiyete Göre Dağılımları	
Cinsiyet	Sayı
Kadın	9
Erkek	6
Toplam	15

Yukarıdaki Tablo: 6'ya bakıldığında çalışmaya katılan koruyucu ailelerin 9'u kadın, 6'sı ise erkek olarak görülmektedir. Kadınların tamamı İstanbul ilinden katılmaktadır. İstanbul Koruyucu aile derneği vasıtasıyla kadınlarla görüşme ortamına rahat bir şekilde ulaştık. Erkek

denekler ise İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinden katılmıştır. Erkeklerin çoğunluğu ise Bingöl'den katılmıştır. Bingöl'den sadece erkeklere ulaşabilme sonucu ise tutucu kültürün etkili olduğu saptanmıştır.

Tablo: 7	
Koruyucu Aile Bireylerinin Yaş Dağılımları	
Yaş grubu	Sayı
25-35	4
36-45	3
46-55	2
56 ve üstü	6
Toplam	15

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin yaş dağılımları yukarıdaki Tablo: 7'de gösterilmiştir. Tablo:7 incelendiğinde 56 ve üstü yaş grubunda 6 kişi ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. 25-35 yaş grubunda 4, 36-45 yaş grubunda 3 ve 46-55 yaş grubunda ise 2 kişi katılmıştır. Bu veriler doğrultusunda koruyucu ailelerin tamamı yasal alt ve üst sınırlar olan 25-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yine bu veriler doğrultusunda koruyucu aile adaylarının tamamına yakını 35 yaşından sonra koruyucu aile olmak için gerekli mercilere başvurarak işlem başlattıklarını söyleyebiliriz.

Tablo: 8	
Koruyucu Aile Bireylerinin Medeni Durumları	
Medeni durum	Sayı
Evli	11
Bekâr	-
Boşanmış	2
Eşi vefat etmiş	2
Toplam	15

Yukarıdaki Tablo: 8 incelendiğinde araştırmaya koruyucu ailelerin 11'i evli, 2'si boşanmış ve diğer 2'si de eşi vefat etmiş olan aileler katılmıştır. Oran olarak tamamına yakını evli ailelerden oluşmaktadır. Koruyucu aile sisteminden faydalanan çocuklar için anne ve baba rol modellerinin olması önemli bir tercihtir. Baba rol modelinin olmadığı bekâr ya da boşanmış koruyucu annelerin toplamı 4 kişidir. Bu aileler de psiko-sosyal destek sistemleri ile bu durumu telafi edilebilmektedir (Baysal, 2017, s.110).

Tablo: 9	
Koruyucu Aile Bireylerinin Öğrenim Durumları	
Öğrenim durumu	Sayı
İlkokul	-
Ortaokul	1
Lise	5
Ön lisans	1
Lisans	6
Yüksek lisans	2

Doktora	-
Toplam	15

KAY'a göre koruyucu ailelerin en az ilkokul mezunu olması gerekmektedir. Yukarıdaki Tablo: 9'da görüldüğü gibi ortaokul mezunu 1, lise mezunu 5, ön lisans mezunu 1, lisans mezunu 6, yüksek lisans mezunundan ise 2 kişi katılmıştır. Genel olarak koruyucu ailelerin eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo: 10	
Koruyucu Aile Bireylerinin Çalışma ve İş Durumları	
Çalışma şekli	Sayı
Emekli	7
Özel sektör çalışanı	2
Ev hanımı	-
Memur	5
Diğer	1
Toplam	15

KAY'a göre koruyucu ailelerin düzenli bir gelir sahip olması en önemli kıstaslarından biridir. Yukarıdaki Tablo: 10'da görüldüğü üzere koruyucu ailelerin 7'si emekli, 5'i memur, 2'si özel sektör çalışanı ve 1'i de diğer meslek bölümlerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla ailelerin düzenli ve istikrarlı bir gelire sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıdaki Tablo: 11'de araştırmaya katılan koruyucu aile bireylerinin aylık gelir durumları gösterilmiştir. Ailelerin 13'ü 3.001 ve daha üstü, 2'si ise 2.500.-3.000 arası gelire sahipti. Genel olarak koruyucu aile bireylerinin düzenli bir gelire sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo: 11	
Koruyucu Aile Bireylerinin Aylık Gelir Durumları	
Aylık gelir dilimi TL	Sayı
1000 -1.500	-
1.501-2.000	-
2.001-2.500	-
2.501-3.000	2
3.001 ve daha üstü	13
Toplam	15

Biyolojik çocuğu olmayan ailelerde veya arzu ettiği halde tıbbi nedenlerden dolayı çocuk sahibi olamıyorlarsa, çocuk özleminden dolayı çocuğa karşı çok hassas olma, taviz verme, sınır koyamama gibi olumsuzlukların yaşanma olasılığı artar. Uzmanlar veya meslek elemanları bu aileleri, bu konularda iyi bilgilendirmeli ve değerlendirmelidir (Baysal, 2017, s.113). Tablo: 12'deki koruyucu ailelerin 9'ü biyolojik çocuğa sahip 6'sı ise biyolojik çocuğu olmadığı görülmektedir.

Tablo: 12	
Koruyucu Ailelerin Biyolojik Çocuk Sahibi Olma Durumları	
Biyolojik çocuğunuz var mı?	Sayı

Evet	9
Hayır	6
Toplam	15

2.5.2. Koruyucu Aileler Hakkında Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeler

Analiz sonucunda koruyucu aile sayısını arttırabilmek için kişilerin koruyucu aile sistemi hakkında bilgi sahibi olması gerektiği tespit edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş illerinde koruyucu aile sayısının azlığını tespit etmek ve koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde kültürün etkisini keşfetmek ve betimlemektir.

2.5.3. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Uygulamasını Öğrendiği Kaynak

Koruyucu ailelerin çoğunluğu farklı kaynaklardan bilgiler edinerek başvuru yapmaktadır. Koruyucu aileler, edindikleri bilgileri değerlendirilip şartlarına uyulursa çoğu zaman gönüllü olabilmektedirler (Koç, 2016, s. 63).

Özkara (2005)'nın 170 kadın denek üzerinde koruyucu ailelerinin koruyucu aile modelini % 76'sı televizyon ve gazetelerden, % 10,7'si arkadaş ve akrabalarından, % 5,3'ü kendi araştırmalarından, %2,7' si katıldığı ilgili hizmetlerden ve sadece % 5,3'ü de elde ettiği bilgidен öğrenmişlerdir (Özkara, 2005, s.121) Yine koruyucu ailelerin koruyucu aile modelini nereden öğrendikleriyle ilgili Kahraman (2007)'nin yaptığı çalışmada; koruyucu ailelerin % 17'si televizyondan öğrendiklerini belirtmiştir. Yine bu konuyla ilgili olarak % 33'ü kendi çabalarıyla öğrendiklerini ve % 25'i de önceden haberlerinin olduğunu ve tanıdıklarından öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar Özkara (2005)'nin ve Kahraman (2007)'in yaptıkları çalışmaların verileri birbirlerine tezatlık teşkil etse de yazılı, görsel ve sosyal medyanın koruyucu aile modelinin tanıtımı üzerinde büyük rol oynamaktadır. Bununla beraber çevre ve yakın akrabalarının etkisi de koruyucu aile modelinin tanıtımına ve korucu aile adaylarının karar verme aşamasına büyük bir etki oluşturduklarını söylenebilir.

Ailelerle yapılan görüşmelerden yola çıkılarak koruyucu aile modeli hakkında görüşleri genel olarak yakın çevreden gözlem (sosyal öğrenme), tanıtım programları, koruyucu aile birimleri, STK çalışmaları ve medyadan bilgi edinildiği söylenebilir.

2.5.3.1. Koruyucu Aile Birimi

Kendileriyle görüştüğümüz koruyucu ailelere uygulamayı ilk nerden veya kimden duyduklarının sordüğümüzda, görüşme yaptığımız on beş aileden üçü uygulamayı evlat edinmek için veya koruyucu aile ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadan sosyal hizmet merkezlerine (SHM) başvurulduklarında koruyucu aile biriminden, kendi araştırmalarından, SHM'den ve sosyal çalışma görevlerinden duyduklarını ve öğrendiklerini söylemişlerdir

“Koruyucu aile biriminden, sosyal çalışma görevlisinden öğrendim.” G(14)

“Koruyucu aile biriminden ve kendi araştırmalarımından öğrendim.” G(12)

“SHM il müdürümde çalışıyordum. Oradan öğrendim” G(11)

Beş ailenin de daha önce SHÇEK veya çocuk yurt ve yuvalarına yaptıkları ziyaretlerde ve oralarda gönüllülük yaparken koruyucu aileliği o kurum ve kuruluşlardan öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri şöyledir:

“Koruyucu aileliği Yurttan yaptığım ziyaretlerden sonra öğrendim. Bakanlıklara yazıştığım yerlerden öğrendim. Ve kanunun bazı fıkralarınca koruyucu aile oldum.” G(1)

“Ben gönüllü olarak SHÇEK’e gidiyordum. Korucu aileliği orada öğrendim. Yani kurumlardan öğrendim.” G(2)

“2005 yılında bir deprem sonrası bir çocuk yuvasında gönüllük yaparken koruyucu aileliği orada öğrendim.” G(3)

“Emekli olduktan sonra tamamen spontane olarak gelişti. Gönüllü olarak başladım. Ondan sonra koruyucu aileliğe başvurduğum zaman koruyucu ailelik diye bir şey duydum. Yani sosyal hizmet merkezinden öğrendim. Oradan bana dediler ki neden koruyucu aile olmuyorsunuz.” G(10)

2.5.3.2.Sosyal Öğrenme

Sosyal öğrenme, bireyin edinmek istediği bilgileri çevresindeki diğer bireyleri gözlemleyerek öğrenmesi olarak tanımlanabilir. İnsanlar kendi aralarında ortak bilgi, ortak duyarlılık ortak görüşü sağlamak için iletişim ve etkileşime girerler. Gerçekleştirilen bu iletişim ve etkileşim ile yaptığı deneyimler sonucunda kendi belleğinin oluşturmaktadır (Güngör, 2013, s.39; Koç, 2016, s. 64). Sosyal öğrenme kuramına göre insanlar kendi hayatlarına yön vermede aktif katılımcılar olarak rol oynarlar. Bandura’ya göre sosyal öğrenme kuramında davranış ve çevre karşılıklı etkileşim halindedir. Bu saptamaya göre sosyal çevre faktörü davranış edinmede öznel ve önemli bir röle sahiptir. Başka bir deyişle İnsanlar bir olaya karşı davranmada sadece seyretmekle kalan bir varlık değildir. İnsanlar kendi duygusal, bilişsel ve motor gelişimlerini sağlayan tüm sistemleri kendi hayatlarına anlam ve yön vermede kullanır (Aydın, 2005, s.214-215). Nitekim Koruyucu ailelerle yapılan görüşmelerde bazı koruyucu ailelerin karar verme aşamasında en önemli etkenin sosyal öğrenme olduğu görülmüştür. Bu aileler görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“Arkadaşımdan, sonradan da kurumdan öğrendim.” G(5)

“Sosyal hizmetler bölümünü bitirdim ben. Kitaplardan öğrendim. Zaten öğretmen olduğum için lisede görev yaparken öğrencilerim yetiştirme yurdundan gelmişti.” G(8)

2.5.3.3.Tanıtım Programları

Türkiye’de koruyucu aile modeli alanında faaliyet yürüten AÇSHB il müdürlükleri koruyucu aile birimi en az ayda bir kere çeşitli fuarlarda ve STK’lar ile birlikte koruyucu aile modelinin tanıtım faaliyetleri düzenlemektedir. Tanıtım programlarında koruyucu aile modelinin içeriği, koruyucu ailelerin sorumlulukları ve hakları konularında bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca, koruyucu aileler bu tür programlara katılıp kendi tecrübelerini aktararak bilgi paylaşımında bulunabilmektedirler (Koç, 2016, s.65). Nitekim Bingöl’de Bingöl Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü ile koruyucu aile modeli vb. alanlarında faaliyet gösteren Tüten Ocak Derneği işbirliğinde koruyucu aile tanıtımı ile ilgili yapılan

konferansa ben de katıldım. Bu konferansta koruyucu aile olan G(15) kodlu katılımcı, kendi tecrübelerini aktardı. Kendi tecrübelerinin aktaran G(15), konferansa katılan koruyucu aile adaylarının üzerinde büyük bir etki oluşturdu ve kafalarındaki soru işaretlerinin giderdiği gözlemlenmiştir. G(15), aşağıda bu konuyla ilgili görüşlerinin şöyle aktardı:

“Ben zaten geçmişte kurumda kaldım. Oradan biraz biliyordum. Onun dışında kurumun olumsuz havasının o resmi havasının farkındaydım ve bununla ilgili bir çalışma yaptık. Bu çalışmayı gittikçe geliştirdik. Koruyucu aile birimin de desteğiyle ilk şey oradan oldu. Daha sonra koruyucu aile biriminin desteği ve yönlendirilmesiyle bir de dernek kurduk. Bu dernek vasıtasıyla koruyucu aile olma kararımı bu şekilde verdim.” G(15)

G(15)'in bu görüşlerinden sonra bazı koruyucu aile adaylarının sosyal çalışma görevlisine giderek koruyucu aile olma ile ilgili yasal işlemlere hemen başlatmak istedikleri görülmüştür.

2.5.3.4.STK'lar

STK, yurttaşların yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen, demokratik bir işleyişe sahip, bürokratik donanımdan uzak ve belirli toplumsal amaçlara ulaşmak amacıyla gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler olarak tanımlanmaktadır (İlter, 2009). STK'lar alanı, siyasi otoritenin baskısından uzak, devlet karşısında görece özerk bir yapıda kamusal alanda etkisini gösteren ortak girişimler alanı şeklinde tanımlanabilir. STK'lar mevcut yasal haklardan yararlanarak kurulur ve aynı zamanda bu haklar alanını genişletmeye çalışır. Bir anlamda kamusal alanı, devletin alanı olmaktan çıkararak müşterek bir alan haline getirmeyi amaçlar (Tekeli, 2004).

Kahraman (2007)'nin koruyucu aile modeli ile ilgi yaptığı çalışmasında, sosyal çalışma görevlerine STK'ların koruyucu aile modelinin tanıtılmasına ve yaygınlaştırılmasına bir katkılarının olup olmadığı sorulmuştur. Yapılan çalışmanın sonucunda % 68,75'lik bir oranla STK'ların bu hizmete yönelik olarak herhangi bir katkılarının olmadığını ifade etmiştir. Bu ifadeye zıt olarak ise % 31,25'si STK'ların bu modele katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir (Kahraman, 2007, s.182-183). Ancak Kahraman (2007)'nin yaptığı çalışmasında sosyal çalışma görevlilerinin yüksek bir oranla STK'larının koruyucu aile modelinin tanıtımında ve yaygınlaştırmasında katkılarının olmadığını belirtse de yaptığımız çalışmada koruyucu aile ilgili STK'ların koruyucu aile adaylarının koruyucu aile olma kararının üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu konuyla ilgili G(13) kodlu katılımcı görüşlerini şöyle dile getirdi:

“Ben bunu dernekten öğrendim. Biz yeni dernek kurmaya başladık. Derneğin başında bir meslek elemanı arkadaşım dile getirdi. İşte böyle bir uygulama yapacağız diye. Hatta ben o zaman soğuk bakmıştım bu işe. Hani demiştim çocuklar... Farklı görüşle bakıyordum... Ondan sonra bazı şeylere bakınca hani çocukların hayatı söz konusu olunca bir aile ortamına alışmasını göz önünde bulundurarak ve yurttan büyüdüğüm biri olarak bende o zaman isterdim bir ailenin yanında büyümeyi falan daha farklı. Ondan sonra yurttan çıkan arkadaşlarıma bakarak onların bir aileye ihtiyacının olduğu empati kurarak karar verdim.” G(13)

Görüldüğü gibi G(13), koruyucu aile olma kararı verirken derneğin koruyucu aile ile ilgili sağlıklı bilgi ve yönlendirmesiyle büyük bir etkisi olmuştur.

2.5.3.5. Medya

Son yıllarda kitle iletişim ve sosyal medya alanlarında yaşanan hızlı gelişmeler, bilgiye hızlı ulaşma noktasında önemli bir olanak sağlamıştır. Koruyucu aile modelinin daha büyük kitlelere ulaşma noktasında medyanın etkisi göz ardı edilemez. Hatta çok büyük ve önemli bir payı vardır. Ülkemizde koruyucu ailelerin, koruyucu aile modelini ve koruyucu aile olma karar vermesinde daha çok STK ve medya aracılığı ile öğrenip karar verdiği görülmüştür (Koç, 2016, s.65). Bu konuyla ilgili bazı katılımcılar görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Lise zamanımdan beri kimsesiz çocuklarla ilgili bir şeyler yapmak istiyordum. Sonra belli bir yaşa kadar bu istek devam etti. Akabinde evlatlık modelini araştırdım. Evlatlık modelini araştırırken koruyucu aile ilgili sosyal medyada karşıma bir video çıktı. Koruyucu aileliği anlatan bir videoydu. Yani koruyucu aileliği internetten veya sosyal medyadan öğrendim.” G(4)

“Televizyondan öğrendim.” G(6)

“Sosyal medyadan ve internetten öğrendik. Yani oradan araştırdık neyin olduğunu.” G(7)

“Ben bir çocuğu evlat edinmek istiyordum. Bu konuyla ilgili araştırmalar yaparken kendim öğrendim internetten. Yani koruyucu aile modelini internetten öğrendim.” G(9)

Görüldüğü gibi on beş aileden dördü koruyucu aile olmaya karar verirken koruyucu aileliği internetten, sosyal medyadan ve televizyondan öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum da gösteriyor ki internet, sosyal medya ve televizyon koruyucu aileliğin tanıtımında büyük bir rol aldığını söyleyebiliriz.

2.5.4. Koruyucu Ailelere Göre Koruyucu Aile Uygulamasının Tanımı

Koruyucu aile tanımı her ne kadar her görüşmeci için farklılık arz etse de büyük bir çoğunluğu korunmaya ihtiyacı olan çocuklara geçici kalıcı ücretli veya ücretsiz aile ortamı oluşturmak olarak ifade etmişlerdir. Nitekim Özkara(2005)'nin yaptığı bir çalışmada; koruyucu ailelerin koruyucu aile modelini, % 38,4'ü korunmaya ihtiyacı olan çocuklara başka ailelerin geçici ya da kalıcı, ücretli veya ücretsiz olarak bakması; % 32 başka ailelerin para ve giysi yardım yapması ve % 15,3'ü korunmaya ihtiyacı olan çocukların evlatlık verilmesi olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların % 5,3'ü ise, bu model hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade etmişlerdir. Bu verilerle beraber Baysal (2017)'in bu konuyla ilgili yaptığı çalışmada ise; koruyucu ailelerin % 67,1'i bir çocuğun aile ortamında büyümesini istemekte ve % 15,6'si ise çocuk sahibi olamama bu durumu takip etmiştir. Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri şöyledir:

“Ben onu şöyle niteliyorum. Koruyucu aile olma evlat sahibi olma veya evlat edinmem bir problem değil ben sadece birilerinin mutlu olsun bir çocuk hayatta dört elle sarılsın. İnsan sevgisi olsun, hayat sevgisi olsun yolu güzel olsun diye düşünüyorum. Bir çocuğun sevgi ve saygı çerçevesinde bir aile ortamında büyümesine denir.” G(1)

“Korunma ihtiyacı olan çocukların bir aile ortamında hayatta daha iyi hazırlanabilmesine denir.” G(2)

“Bir çocuğun hayatına dokunmak diyebilirim.” G(9)

“Bence koruyucu aile uygulaması her çocuğun içinde kendinin güvende hissettiği, hissedilebileceği sevgi dolu bir ortam.” G(15)

G(11) kodlu katılımcı, koruyucu aile modelinin tanımını milli ve manevi duygular ve kültürle bir ilişki kurarak görüşlerini şöyle açıklamıştır:

“Koruyucu aile, devlet koruması altındaki çocuklarımızı aile ortamında milli manevi duygularına ve kültürümüze bağlı olarak yetiştirmektir.” G(11)

Katılımcılardan G(12) ve G(14), yurdun olumsuz şartlarından dolayı her çocuğun bir ailenin yanında sıcak bir yuvada büyümesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu konula ilgili bu iki katılımcı görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“Sıcak bir yuva. Bende kısa bir süreliğine 1 yıllığına yuvada kaldığım için kimsenin kurumlarda kalmaması gerektiğini düşünüyorum.” G(12)

“Koruyucu ailelik bana göre maddiyattan öte manevi ve sıcak bir aile ortamı sağlamasına denir. Bu aile modelinde çocuklara bir aileden daha üstün, normal bir aileden daha meşakkatli özel bir aile modelidir.” G(14)

Altı tane aile koruyucu aileliği sıcak bir aile ortamı ve gönüllü ebeveynlikle açıklamışlardır. Bu konuda görüşlerini şöyle özetlemişlerdir:

“Korunma ihtiyacı olan çocukların bir aile ortamında hayatta daha iyi hazırlanabilmesine denir.” G(2)

“Çocukların kurum bakımında kalmadan aile ortamında büyümesi için oluşturmuş bakım yöntemi.” G(3)

“Devlet koruması altındaki çocukların aile yanında hayata hazırlanması.” G(5)

“Yuvada veya yurttan aile sıcaklığına ihtiyacı olan çocukları yanlarına alan ailelere denir.” G(13)

“Yurtta yetişen yurttan büyüyen çocuklara bir aile sahibi olmasıdır. Bir aile için sevgi ile büyümesine denir.” G(7)

“İsmiyle müsemma bir çocuğu koruyup, kollayıp gönüllü ebeveynlik yapmasına denir.” G(6)

“Öz ailesinin yanında yaşama şansını yitirmiş çocuklara kol kanat germek. Onlara gölünü açmak, yüreğini açmak, evini açmak, sıcak aile ortamı sağlamak diye tanımlayabiliriz.” G(10)

Koruyucu aileliği bir hizmet modeli olarak gören katılımcılardan G(4), koruyucu ailelik insanlar kendileri dışında çocuklar için yapabileceği en iyi hizmet modeli olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Bence bir hizmet modelidir. İnsanların kendisi dışında çocuklar için yapabileceği en güzel hizmet modelidir. Ailesi olmaya sevgiye ihtiyaç olan çocuklara aile olmak aile ortamı sağlayan bir hizmet modelidir.” G(4)

G(8) kodlu katılımcı, koruyucu aileliği bir vicdan meselesi ve anne-babalıkla açıklanmıştır. Bu konuda görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Tamamen vicdan meselesidir. Çok zor durumda kalan çocuklara el uzatmak, bir meslek edindirmek ve annelik-babalık yapabilmektir.” G(8)

Baysal (2017)’in çalışmasında yüksek bir oranla bir çocuğun aile ortamında büyümesini isteyen ailelerin görüşleri kayda değer bir sonuçtur. Nitekim yaptığımız çalışmada da yukarıdaki ailelerin büyük bir çoğunluğu bu sonuca benzer tanımlar yapmışlardır.

2.5.5. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Arzusunun Kaynağı

Yapılan görüşmelerde koruyucu aile olmak için başvuran ailelerin hepsi açıkça belirtmese de bu kararı verme nedenlerini etkileyen hayır işleme düşüncesinin olduğu ileri sürmektedir. Görüşülen koruyucu ailelerin (kadınlarla), % 63,3 kimsesiz ve yardıma muhtaç bir çocuğa yardımcı olmak, % 26,7’si toplumsal bir sorumluluğu yerine getirmek amacıyla koruyucu aile olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınların çok azı (% 4,0) kendi çocuğu olmadığı için, % 3,3 kendi çocuğuna arkadaş olması için ve % 2,7’si ise yeniden çocuk büyütme zevki yaşamak için koruyucu aile olmak istediklerini belirtmişlerdir (Özkara, 2005, s.137).

Kahraman (2007)’in yaptığı çalışmada da bu sonuçlara benzer veriler ortaya çıkmıştır. Kahraman (2007), koruyucu ailelerin % 67’si bir çocuğa bakmak ve destek olmak için ve % 33’ü ise çocuk özleminden dolayı koruyucu aile olduklarını belirtmiştir.

2.5.5.1.Daha Önce Yuvada Kalma

Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocukların devam ettikleri okullarda önyargı, etiketleme ve sosyal dışlanmayla karşılaşmaktadır. Bundan dolayı korunma ihtiyacı olan çocukların devam ettikleri okullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilere büyük görevler düşmektedir. Bu öğretmen ve yöneticilerin çocuklara yönelik yürütülen ön yargı, etiketleme ve sosyal dışlanmanın yıkılmasına yönelik çalışmalar ve projeler yürütülmelidir. Okullarda öğretmenler ve idareciler korunma ihtiyacı olan çocuklarının hem maddi hem de manevi ihtiyaçları giderip onları ihmal etmemelidir. Çünkü bu çocuklar öz ebeveynlerinden ayrıdır. Kuruluşlarda veya bir koruyucu ailenin yanında kendilerine yeni ve güvenli bir çevre kurmaya çalışır. Bu çocuklar, kuruluşlar ve yaşadıkları evler dışında en çok zaman geçirdikleri yerler okullardır (Koç, 2016, s.78). Görüşme yaptığımız koruyucu ailelerin iki tanesinden G(13) ve G(15), koruyucu aile olma nedenini daha önce kaldığı yurdun dezavantajlarından dolayı koruyucu aile olmuşlardır. Çocukların daha sağlıklı bir aile ortamında büyümesi ve gelişmesi içi koruyucu aile olmuşlardır. Bu konuyla ilgili bu ailelerin görüşleri şöyledir:

“Dediğim gibi koruyucu aile olmamın nedeni ilk başta.. biraz ailevi sıkıntılar da oluyor. Tek başına olmuyor bu işler. Evli olduğun zaman özellikle. Yani senin eşin de kabul etmesi lazım. Onun da senin gibi en az sıcak bakması lazım. İşte biz başta da dediğim gibi bir meslek elemanı arkadaşım ile konuştuk. Başta çok karşıydım. Ne bileyim memlekette türlü türlü insanlar var.. Hani götürüp kötü yönlerde kullananalar olur. Odam sonra ben düşündüm yani. Yurttan çıkan arkadaşların hayata tutunmasından dolayı en azından bu çocuklar bir aile ortamında büyüse ailenin ne olduğunu öğrenseler...tutumunu falan ...o kadar geliştirirler diye sıcak bakmaya başladım. Yani eşime danışarak bir istişare çerçevesinde karar verdik. Ben durumu eşime de

anlattım. Koruyucu ailenin ne olduğunu, niçin olduğunu, nasıl olduğunu. Hani bizim bir çocuğa ne kadar faydamız olabileceğini konusunda eşimle birlikte karar verdik. Birden çok çocuk var orada ama bir tanesinden başlayalım dedik. Böyle koruyucu aile olmaya karar verdik. Eşime de anlatım, kendi hayatımı anlattım ve eşimle olumlu olarak karar verdik.” G(13)

“Bunu ilk sorudan da bahsettim, Kurumda kaldım ve kurumun üzerimizde oluşturduğu dezavantajı durumu ve kurumun oluşturduğu o psikolojik durumunun bizde oluşturduğu empati duygusu, bir duyarlılık. Bence kimse kurumda kalmamalı. Çocuklar özellikle.” G(15)

Ailelerin görüşleri dikkatle incelendiğinde kurum ve yuvalarda maddi olanaklar ne kadar iyi olursa olsun çocukların sevgi dolu ve sıcak bir aile ortamına ihtiyaç duyduklarını söyleyebiliriz. Çünkü çocukları psikolojik ve psiko-sosyal ihtiyaçları giderilmeği müddetçe bu kurum ve kuruluşlardan tam anlamıyla fayda sağlanamayabilir. Bu yurtlardan çocuklar da bu dezavantaj durumları veya risk teşkil eden durumları göz önünde bulundurarak ve empati kurarak koruyucu aile olduklarını söyleyebiliriz.

2.5.5.2.Biyolojik Çocuğa Sahip Olamama

Anne babaların çocuk arzusu kendi çocukluk dönemindeki fantezileriyle ilişkilendirilebilmektedir. Çocuk arzusu, çiftlerin kendi doğumlarıyla başlayan ruhsal gerçekleri içinde barındırmaktadır. Hem Erkek hem de kadın için çocuk yapma arzusu önemli benzerlikler göstermektedir. (Kılıçarslan, 2018, s.41). Bu yönüyle ebeveynler için çocuk, bir aileyi tamamladığı düşünülen önemli bir unsurdur. Ebeveynler çocuk sahibi oldukları zaman gerçek bir aile olduklarını düşünmektedirler. Kendilerinin dışında başka birinin sorumluluğunu üstlenmek, karşılıksız sevmek çiftlerin yaşamında ciddi değişiklikler meydana getirmektedir. Çiftler evlendiklerinde çiftlerin yakın aile bireyleri de çiftlerden sağlıklı çocuklara sahip olmaları konusunda bir beklenti içine girmektedirler. Fakat bazen her şey düşünüldüğü kadar kolay gerçekleşmiyor. Yani eşler çocuk sahibi olmayı çok istemelerine rağmen bazen bu istek ve arzu olmayabilir. Eşler bu arzularını gerçekleştirmek için evlat edindirmek veya koruyucu aile olmayla gerçekleştirmek istenmektedir (Koç, 2016, s.69).

Yapılan görüşmelerde 9 yıldır çocuk sahibi olamayan katılımcı G(14), koruyucu aile birimine ilkin evlatlık için başvurmaya gitmiştir. Ancak evlatlık edinmede süreç biraz uzayacağı için SÇG, G(14)'ü koruyucu aile olma konusunda bilgilendirmiş ve koruyucu aile olmaya yönlendirmiştir. Bu bilgilendirme ve yönlendirme ile G(14) koruyucu aile olmaya karar vermiştir.

“9 yıldır çocuklarımız olmuyordu. Biz de bir çocuğu evlat edinelim dedik. Evlatlık için başvurum. Daha sonra koruyucu aile biriminden öğrendim. Öğrendikten sonra eşimle birlikte koruyucu aile olmaya karar verdik.” G(14)

Katılımcılardan G(3), çocukları olmadığı için daha önce bir yuvada çocuklara gönüllü ailelik yaparken ve koruyucu ailelikle ilgili yapılan bir tanıtım programına katıldıktan sonra koruyucu aile olmaya karar verdiğini açıklamıştır. Bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

“Şöyle ki. Ben daha önce gönüllü aileydim. Gönüllü ailelik yaparken bir gün koruyucu ailelik sistemi hakkında bilgi verildi. Onun üzerine zaten kendi çocuğumuz da olmadığı için deneyelim istedik. Öyle koruyucu aile olmaya karara verdik.” G(3)

Koruyucu aile modelinin internetten öğrendiğini söyleyen G(4) kodlu katılımcı, vidoyu gördükten sonra hem koruyucu aile olmak için hem de evlat edinmek için sosyal hizmetlere gidip başvuru yaptığını ifade etmiştir. Bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Sosyal medyada koruyucu ailelik ile ilgili bir video gördüm. Videoyu izledikten sonra kendi çocuğum madem olmuyor. Yapmıyorum, O zaman gidip bir çocuk sahibi olabilirim. Ondan sonra Sosyal Hizmetlere başvurdum. Onlar da bana modeli anlattılar. Ben aslında hem koruyucu ailelik için hem de evlatlık almak için iki başvuru yaptım. İkisi de onaylandı. Ama sadece koruyucu aile oldum. Orda modeli dinledikten sonra karar verdim.” G(4)

2.5.5.3.Sosyal Sorumluluk Bilinci

Ait olma veya aidiyet duygusu insanoğlunun doğuştan sahip olduğu ve vazgeçilmez bir duygudur. Çünkü aidiyet, bir birey başka bir bireyin yanında kendini güvende ve emniyette hissettiği duygusal bağa denir. Çocuklar önce kendilerini bir aileye ve kültüre ait olduklarını hissederler. Bu sebeple aile ve kültür çocuğun kişilik kimliği oluşmasında önemli bir rol almaktadır. Akabinde çocuk kendini bir topluma ait olduklarını hissetmeye başlarlar ve çocuğun toplumsal kimliği oluşmaya başlar. Eğer çocuk kendi ailesi ile sağlam bağ kurabilmişse çocukta aidiyet duygusu gelişir ve çocuk ruhsal doyuma ulaşır. Aksi takdirde çocuk ruhsal ve kimlik bunalımı yaşar. Ülkemizde yapılan bir çalışmada bazı koruyucu ailelerin, çocukların aidiyet ihtiyacını karşılama arzusu ile koruyucu aile olmaya karar verirler. Bazılarının ise sosyal sorumluluk bilinci ve bir çocuğa sahip olma arzusu ile koruyucu aile olduklarını ifade etmişlerdir (Koç, 2016, s.70-71). Aşağıda aileler bu konuda görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“30 yaşındayken ben bir yetiştirme yurduna gidiyordum. O gün orda öyle bir karar verdim. Onu koruyucu aile veya evlat edinme olarak düşünmedim. Bir çocuğa faydalı olayım düşüncesiyle gittim. Ancak ikinci oğlum biraz sorunlu olunca eşim ne çocuğa ne de koruyucu aileye yakın olmadı. Öyle bir şey oldu ki rahmetli eşim vefat etti. Küçük oğlum bir kız arkadaşını tez hazırlaması için bir kuruma gidiyor. O kuruma gittiklerine çocukların çıkıp oynadıklarını görüyor. Ondan sonra bu çocuklara hep devamlı gidip gelip ziyaret ediyorlar. Bir tanesi demek ki çok yakın olmuş ona. Ben de uzun zamandır böyle bir şey istediğim için. İki tane delikanlı tam ergen baba yok. Küçük küçük travma geçiriyorlar. Bir yıl botunca yurdu ziyaret etme gitmedim. Ama bir sene sonra öyle bir kara yağdı ki.. Herkes gel dedi ve bir yıl sonra... o yıl gittim. Hakikatten oğluma böyle dört ele sarılan ufaklık bana da öyle sarıldı. Ondan sonra bir adım attı ondan sonra geri dönemedi. Bizi seven birini görüp ve bizi koruyucu aileliği kabul eden birisi için biz de gönlümüzü açarak koruyucu aile olduk.” G(1)

Görüştüğümüz katılımcılardan G(2), işinden emekli olduktan sonra bir ruhi bir boşluğa düştüğünü ve kendi biyolojik çocukları yetişkin oluktan sonra içindeki çocuk yetiştirme özlemi ile birlikte toplumun içinde tekrar aktif olmak istediğini, bir koruyucu aile ile tanıştıktan sonra bu emeklikten sonra oluşan ruhi boşluk ve çocuk özlemini bir koruyucu aile olmak ile sağlanabileceğini ifade etmiştir.

“Emekli olduktan sonra iki çocuğum yetişmişti. Daha iyi çocuk yetiştirebilirim. Bir çocuk daha yetiştirebilirim diyerek.... Yani hayattaki...insan emekli olduktan sonra bir boşluğa düşüyor. Hayattın içinde olmak istedim. Bunu da ne şekilde yapabilirim diye kendime sordum. Kurumlara gidiyordum yeterli gelmedi. Ondan sonra orda bir koruyucu aile ile tanışınca. Ve ben de

koruyucu aile olmaya karar verdim. Dedim ki çocuğun hayatına daha iyi dokunabilirim ve koruyucu aile olmaya karar verdim.” G(2)

Bazı ailelerinin insani ve vicdani duygularının öne çıktıktan sonra, koruyucu aile ilgili alınan eğitimler aldıktan sonra ve koruyucu aile derneğiyle bir sosyal sorumluluk aktivite yapma düşüncesi olduktan sonra koruyucu aile olmaya karar verdikleri görülmüştür. Bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Koruyucu ailesi olduğumuz 2 kardeşi bizden önce üç aileden dönmesi bizde sorumluluk alarak topluma kazandırmak adına fedakârlık yaptık.” G(11)

“Dernek olarak bir şeyler yapmak istiyorduk. En iyi çalışmanın koruyucu aile olmak olduğuna karar verdik, birkaç arkadaş beraber bu işi yaptık.” G(12)

“Eğitimi yaptıktan sonra sokakta yaşayan bir aileye yardıma başladım. İki çocuklu tek başına yaşayan bir aile. On sekiz yaşında olan bir kadına yardım etmeye başladım.” G(8)

Görüştiğimiz koruyucu ailelerden G(6), koruyucu aile olmaya altı yaşından beri karar verdiğini ve bu kararının da otuz yıl sonra uyguladığını yani koruyucu aile olduğunu ifade etmiştir.

“Çok ilginçtir ama ben koruyucu aile olamaya altı yaşında karar verdim. Ve otuz senedir aynı kararımın arkasında durdum. Bu da şu şeklide oldu. Küçükken amcam ile yengem boşandılar. Amcam bize geldi, bizde kaldı. Çocukları da kendi koruması altına alarak yurda yerleşti. Amcam düzenli olarak çocuklarını ziyaret etmeye giderdi. Ben küçüktüm altı yaşındaydım. Bazen ben de amcamla birlikte ziyaret etmeye giderdim. Yurt olanakları o zaman çok kötüydü. Ben o kötü, olumsuz şartlardan çok üzülmuştüm. Ve ben o zaman karar verdim. Büyüyünce çocukları yanıma alacağım. Büyüyünce koruyucu aile olacağım. Koruyucu aile hikâyem böyle başladı.” G(6)

Yaptığımız araştırmayla ilgili görüştiğimiz G(10), daha önce gönüllü aile olarak bu işe başladığını daha sonra uzmanların yönlendirmesiyle koruyucu aile olduğunu ifade etmiştir.

“Gönüllü aile olarak başladım. Sonra uzmanların yönlendirmesiyle koruyucu aile olduk. Bize dediler ki bir yıldır yurdu ziyaret ediyorsunuz korucuyu aile olsanız sizin için çok uygun olur. Biz de dedik ki koruyucu aile nedir. Bilmiyorduk, koruyucu aile hakkında bir bilgimiz yoktu. Sosyal hizmet merkezine müracaat edin onlar size bilgi verirler. Gittik, gidiş o gidiş. O zaman beri koruyucu aile olduk.” G(10)

Çevre koruyucu ailelerim koruyucu aile kararını vermesi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu kararı veren ailelerden G(13), Çevredeki insanların olumlu veya olumsuz değerlendirme ve düşüncelerine pek itibar etmediğini önemli olan insani bir sorumlulukla çocuğun yaşamına dokunup ona olumlu bir hayata hazırlamak olduğunu söylemiştir. Bu konuda görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Yani ben karar verdikten sonra benim için çevredeki insan ne derse desin benim için bir önemi yok. Ben kendi kararımın arkasındayım. Bir çocuğun hayatına dokunabiliyorsa, ilerde hayatını

olumlu anlamda değiştirebiliyorsam ben kültüre bakarım ne arkadaşa bakarım ve ne onunu bunun sözüne bakarım. Kendi kararımı kendim verebilecek yaştayım, çok Şükür. Üç tane de çocuğum var. Onların nasıl yetişmesinin istiyorsam, o çocuğunun da öyle yetişmesini istiyorum. Dini boyutuna gelince bir ocuğun Şu anki yaşı küçüktür. Onu yanında yemek yememe, bilmeme eşinin böyle giyinmesi Şöyle giyinmesi caizdir, caiz değildir konularına hiç girmeyeceğim. Çünkü bence çok saçmadır. Niye? Çünkü bir çocuktur. Benim eşim benim oğlumun yanında nasıl giyiniyorsa o da bir çocuktur. Ne kadar anlayabilir ki. Onu yanında o kadar giyinir. Ha olur ilerde biraz yaşı büyür. Biraz her Şeyi anlayacak yaşa gelir. O da ona göre kılık kıyafetine zen gösterir. Ve ocuğun bir odası olur. ocuklarımla birlikte ayrı odalarda yatıkları zaman bence namahrem diye bir Şeye girmiş olamaz. Yani sen kendin de dikkat edeceksin. Çünkü sonuçta bir insan alıyorsun. Tabi ki ben Şu an bakıyorum ki hayvan severler de var. İnsan köpek alıyor mesela kendi evinde bytmek için besliyor. Bizce de haramdır. Ama onlar bir köpeğe bile yer verebiliyorsa biz de haram olmasına rağmen biz bir insana yer vermiyorsak bu insanlığın yok olmuş demektir.” G(13)

Görülmektedir ki koruyucu ailelerin sosyal sorumluluk bilinci ve kültürel değerleri ne kadar artıkça koruyucu aile olma ve devam etme süreçlerinde daha sağlam adımlar attıklarını söyleyebiliriz.

2.5.5.4.Evlat Edinme İsteği

Türkiye’de bazı koruyucu aileler, koruyucu aile modelini ve evlat edinme modelini birbirleriyle karıştırmaktadır. Bu koruyucu aileler ya çocukları olduğu için evlat edinmeleri imknsız olduğundan veya evlat edinmek için çok sıra beklemektedir. Bundan dolayı koruyucu aileler bu kadar sıra beklemektense koruyucu aile olma düşüncesine kapılmakta ve çoğu aileler bu düşünceden sonra koruyucu aile olmaya karar vermektedirler. Bu koruyucu ailelerin durumları da gösteriyor ki, koruyucu aileler ilk başta koruyucu aile olmak amacıyla bu işe kalkışmamışlardır. Yani Şartlar onları koruyucu aile olmaya yönlendirmişlerdir (Can, 200, 71-72). Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri Şöyledir:

“Evlat edinmek için müracaat ettim. Orada uzmanın yönlendirilmesiyle koruyucu aile olmaya karar verdim. Çünkü evlat edinmede sıra çok fazla bekleyebilirsiniz dedi.” G(5)

“Evlat edinmek istiyordum. İnternette araştırmalarım oldu. Koruyucu aile uygulamasını orada öğrendim. Ve koruyucu aile olmaya karar verdim.” G(9)

“Bir çocuğu evlat edinelim diye ilkin eşime danıştım. Eşim bana ciddi misin? Evet dedim. Ondan sonra evlatlık için karar verdik. Sonra oğlumuzla danıştık. Oğlum kararımız desteklemedi. Benim ailemin soyadını taşıyamaz dedi. O zaman dedik ki, biz koruyucu aile olarak alalım, senin soyadını taşıyamaz, seninle dedik. Tamam, o zaman dedi. O zaman koruyucu aileye yöneldik.” G(7)

Şartlar uygun olduğunda bazı aileler yanlarındaki çocuğa ek olarak, ikinci bir çocuğa daha almak istemektedirler. Bu konuyla ilgili Baysal (2017)’ın yaptığı çalışmada ailelerin % 68’i ikinci bir çocuğa daha koruyucu aile olabileceğini ve % 28’i ise başka bir çocuğu alamayacağını belirtmişlerdir.

Baysal (2017)'ın iddiasını destekler mahiyetteki düşüncelerini ifade eden G(9), Şu an koruyucu ailesi olduğu çocuk dışındaki bir çocuk evlat edineceğini hatta yüksek ihtimalle bu çocuk Afrikalı bir çocuk olacağını söylemiştir.

“Şu an koruyucu ailesi olduğum çocuk dışında başka bir çocuk evlat edineceğim. Büyük ihtimalle Afrikalı bir çocuk evlat edineceğim. Yani Afrikalı bir çocuk olacak.” G(9)

2.5.6. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Verirken Kültürün Etkisi

2.5.6.1.Din

Din bir yaşama biçimidir. İnsani ilişkilerde önemli bir rolle sahiptir İnsanlar yaşamları sürdürürken ve kararlarını verirken belli bir inanç çerçevesinde yapmaktadır. Bazı koruyucu aileler kararların verirken din veya inanç ve gelenek ve göreneğinin etkili olduğunu görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Tabi ki etkili oldu. Çünkü ilk defa böyle bir şeyle karşılaşınca insan her şeyi araştırmaya başladım. İncancımızla ve kültürümüzle ilgili aykırı bir durum yoktu. Ve bunun üzerine koruyucu aile olmaya karar verdik.” G(3)

“İnanç ve gelenek göreneğim etkili oldu. Yani kültürüm etkili oldu. Onun için de koruyucu aile olmaya karar verdim.” G(5)

Gelenek ve göreneğin bir dezavantaj olduğunu ifade eden G(15), bu kararı verirken sahip olduğu inancın, mahremiyet dışında dinin pozitif bir etkiye sahip olduğunu söylemiştir. Hatta inancıyla ilgili bu kararı destekleyen yaşanmış bazı örneklerin de olduğunu ve görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“Gelenek görenek zaten dezavantaj. Böyle genel bir görüş var. Bir çocuk almaya karar verdiğinizde. Bir çocuğu eve getirdiğinizde dışarda o şeyin gözüyle bakılabiliyor. Nerden çıktı bu. Ne gerek vardı falan. Senin çocuğun değil gibi. Böyle olumsuz bir görüş var. Ama inanç anlamında mahremiyet hariç, dininin pozitif bir etkisi var. Yetime kucak açma, yetime eni açma, mağdur çocuğa ilgilenme öyle bir avantajı vardır. Açıkçası geçmişte benim kurumda kalamama en önemli sebep buydu. Ha dini anlamda bir hassasiyetimiz vardır. Dinin tetikleyici bir şey olmaktan ziyade....Geçmişte bunun dini anlamda örnekleri vardı. Bu örnekler bize yol açtı diyebilirim. İşte Hz. Ali'nin ve Hz. Enes'in örnekleri gibi” G(15)

Görüştiğimiz koruyucu ailelerinden G(14), Bu kararı vermeden önce bu hizmetin dini boyutlarını araştırdığını, hoca ve imamlara danıştıklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte görüştiğimiz G(6) ise Çok küçükken bu kararı verdiğinin tamamen duygusal bir kararın olduğunu ancak sahip olduğu inanç, gelenek-görenek ve değerlerin verdiği bu karara olumlu anlamda beslediğini ifade eden aileler bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Onun dini boyutunu biz de araştırdık. Çocuğun belli bir yaştan sonra ablasının sütünü mü..Bu şekilde bir araştırma yaptık. Sütanne konusunda da hanım gerekli şeyleri yaptı. Biz bunu imama veya hocaya da sorduk. Yani o boyutu hallettik. Daha dorusu ben olaya insan gözüyle bakıyorum. Sonuçta yolda gördüğünüz bir çocuğun yere düştüğü zaman, hiç tanımadığınız zaman bile içiniz cız eder veya üzülersünüz. O çocuk kiminmiş hiç önemli değildir. O çocuk

hangi hikâyeye oraya gelmiş hiçi önemli değil. Ben olaya insan gözüyle bakıyorum. Vicdan gözüyle bakıyorum. Ve o çocuklarının her birinin bir ailesi olmasına inanıyorum. Hepimiz Müslümanız, sonuçta topluma faydalı bir birey yetiştiriyoruz. Ben olaya maneviyat gözüyle bakıyorum. Bu işin sevap olduğunu söylüyorum.” G(14)

“Çok küçükken karar vermiştim. Aslında tamamen duygusal bir kararımdır diyebilirim. Ama bu kararımı inanç gelenek-görenek ve değerlerim besledi diyebilirim. Hani beslemeseydi o kararım mücadele eder miydim, vaz geçer miydim, bilemiyorum. İncim beslemeseydi belki vaz geçerdim. Sonuçta insanlar birçok hayaller, istekler peşinde giderler ama inanç beslemeyince nefsinin terbiye edip bırakabiliyorsun. İstedğini yapmıyorsun. Yani incim besledi.” G(6)

2.5.6.2. Gelenek-Görenek

Bir toplumun kültürünü oluşturan ve nesiller boyu devam ettiren manevi unsurlardan biri gelenek ve göreneklerdir. Gelenek ve görenekler toplumlarda genellikle yardımlaşmayı, dayanışmayı ve iletişimin sağlanmasında büyük bir rol almaktadır. Ve vatandaşlar hizmet ederken de herhangi bir ücret beklemeden gönüllü olarak yapmaktadır. Nitekim bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada korucu ailelerin %58’si önce gönüllü aile, sonra koruyucu aile olduklarını ifade etmişlerdir. Yine ailelerin %25’i evlat edinmek istediklerinde, koruyucu aile olduklarını belirtmişlerdir. Ailelerin %17’si ise direkt koruyucu aile olduklarını açıklamışlardır. Burada ailelerin bu hizmetten daha önceden haberlerinin oldukları görülmektedir. Bu sebeple gerçek amaçlarının koruyucu aile olmak olduğunu ifade etmişlerdir (Kahraman, 2007, 159).

Yaptığımız çalışmada da ailelerden G(1) ve G(11)’nin çocuklara koruyucu aile olurken kültürlerinin etkili olduğu görülmüştür. Hem kendilerinin kültürü çocuklara uymuş hem de çocuklarının kültürü kendilerine uyduğunu belirtmişlerdir.

“Onu ben şöyle söyleyeyim. Bence kültürüm etkili oldu. Ve kültürüm bana farkındalık oluşturdu. Benim etrafımda herkes benim gibidir. Neden böyle bir şey yaptın ne gerek var. Yapmasaydın, söyleydi, böyleydi.. Ben böyle şeyleri pek dinlemem. Ben karara verdim ve oldu.” G(1)

“Evet, etkili oldu. Çocuklar bizim kültürümüze uydu, bize uydular.” G(11)

Bazı aileler her ne kadar kendi kültürünün veya gelenek ve göreneklerinin etkili olmadığını içlerinden gelen insani ve vicdani duygulardan dolayı bu kararı alladıklarını belirtmeler de aslında bu insani ve vicdani duygular sahip olduğu kültürlerinin değerleri oluşturduklarını söyleyebiliriz. Bu konuyla ilgili aileler görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“Hayır, benimki geçmiş deneyimlerim ve yaşadıklarım etkili oldu.” G(12)

“Yok olmadı. Tamamen insani, vicdani duygularım ve kişisel görüşüm etkili oldu.” G(2)

“Hiç etkili olmadı, direkt insani duygularım ve duyarlılığı etili oldu.” G(10)

“Hayır, Hiçbiri etkisi olmadı. Tamamen insani duygularımla koruyucu aile olmama etkili oldu.” G(9)

“Bana etkisi olmadı. Benim zaten istediğim bir şeydi. Çok çocuk için bir sürü şeye yapmak istiyordum. Aslında gönüllü projelerde çalışıyordum. STK'lara gidiyordum. SÇHK'e gidiyordum. Onlara özel günlerde eğlenceler falan düzenliyorduk. Biraz dokunmuştum o noktalara. O zaman eşimin ailesi tam tersi bir yol izlemişti. İstemediler onlar karşı çıktılar. Vazgeçirmeye çalıştılar. Ama başarılı olmadılar.” G(4)

“Hiç kimseye sormadık. Çünkü herkes karşı çıkıyordu. Bir çocuğu yetiştirmek için başvurduk. Yani tamamen içimizdeki insani duygulardan dolayı çocuğa koruyucu aile olmak istedik. Bir nevi insani duyarlılık diyebilirim.” G(7)

“Valla hiçbir tanesi etkili olmadı. Sadece yaşayan bütün insanların mesleği olduğu zaman aç kalmayacaklarına inanıyordum. Toplumda kadının hırpalanması ve aşağılanmasından yolla çıkarak karar verdim. Ve bir kız öğrenci aldım. Ömrüm vefa ederse onu da iyi bir yere getireceğim.” G(8)

Bu veriler dikkatle incelendiğinde, Anadolu halkının asırlar boyu devam eden kendi kültürüne, inancına, gelenek ve göreneklerine göre insani ve vicdani duygularla korunma ihtiyacı olan çocuklara bakmak ve sahip çıkmak için gönüllü olduklarını söyleyebiliriz.

2.5.7. Koruyucu Ailelerinin Yakın Çevresi ve Çocukları Koruyucu Aile Olma Kararlarına Tepkileri

2.5.7.1. Olumlu Tepkiler

Baysal (2017)' in yaptığı çalışmada akrabaların % 91,1'i koruyucu aileyi doğrudan destek olurken, % 3,6'sı tereddütlü ve % 2,2'si ise olumsuz yaklaşmışlardır. Yine koruyucu ailelerin ev ve iş çevresindeki kişilerin % 97,3'ü koruyucu aileliği desteklerken % 0,4'ü olumsuz görmektedir. Bu duruma göre ev ve iş çevresindeki kişiler ile akrabaların düşünceleri benzer özellikler taşımaktadır. Bu sonuçla beraber ev ve iş çevresindeki arkadaşların, akrabalarından % 6,2 oranında daha fazla destek olmuşlardır. (Baysal, 2017, s.149) Yaptığımız çalışmada Baysal (2017)'in yaptığı çalışmanın verilerini doğrular niteliktedir:

“Olumlu tepkiler aldım. Çocuklarım bana destek oldu.” G(1)

“Aile efradımız sevindi. Geç kaldınız bile diyenler oldu.” G(5)

“Benim kızım teşvik etti. Oğlum da o zaman on üç on dört yaşındaydı. O da saygı duydu sadece. Karışmıyorum dedi. Çevremiz de cesaretli olduğumuzu söylediler. Yani çocuğun bize kattıklarını kimse düşünmüyor maalesef.” G(2)

“Bana şey dediler çocuklar. Zaten yemek yemleri ve banyo yapmaları için de kapımı açmaya başladım. Daha sonra eşim dedi ki bu iş böyle olmaz. Sen en güzeli bir müracaat et. Ve bu güzel kızını al. Kız çok akıllı. Böylece bu süreç başladı. Benim çocuklarım seninle guru duyuyoruz annecim dediler. Tabi o kızı alamadım. O kızı da hala bir avukat yoluyla takip ediyoruz. Çevremden hiç kimse bana tepki vermedi. Ben tepki veriyorum millete. Niye almıyorsunuz diye?” G(8)

“Benim çocuklarım çok mutlu oldular. Birisi zaten üniversiteye hazırlanıyordu. Birisi de on iki yaşındaydı. Benim karhamım onlardı benim çocuklarımdı. Onlar olmasaydı ben bu yolla baş koyamazdım. Eşim özellikle beni destekledi.” G(10)

“Koruyucu aile olmak istediğimizde çocuğumuzun şartları vardı. Ten rengi benimle aynı olacak. Sokağa çıktığım zaman bu senin kardeşindir diyecekler. Öyle bir tepkisi vardı. Ailemin şöyle bir korkuları vardır. Ya geri alırlarsa. Çünkü çocuğa alırsınız.” G(7)

Bazı koruyucu ailelerinin çevresi, ailesi veya karar verme aşamasında eşlerinin karşı çıktıkları tespit edilmiştir. Ancak aileler koruyucu aile olduktan sonra ve modelinin fayda ve öneminden bahsedilirse hem çevrelerinden hem de ailelerinden olumlu tepkiler aldıklarını söylemişlerdir. Bu durum da gösteriyor ki modelinin fayda ve öneminden bahsedilirse koruyucu ailelerin çevresi, ailesi ve hatta karara verme aşamasında kendi eşleri üzerinde olumlu bir etki oluşturacağını söyleyebiliriz.

“Şimdi şöyle söyleyeyim Açıkçası ailem ne der etrafımdaki insanlar ne der komşularım ne der. Veya eşimin ailesi ne der. Ben bu konularda eleştirilere açık bir insanım ve tabii öyle bir tepki açıkçası almadım. Fakat eşimin ailesi sanki gördüğüm kadarıyla olaya pek sıcak bakmıyorlar. Bu ailelerden toplumdaki gelen bir durumdan dolayıdır. Tepki olarak herhalde toplum buna hazır değil. Bu çocuk benim senin değil niye alıp büyütüyorsun. Allah rıza için birine bakmak alıp büyütme çok güzel bir şey. Ben de anneannemin yanında büyüdüm. Ben de annesiz babasız büyüdüm. Takdiri ilahi bu vesileyle ben de bir çocuk büyütme nasip etti. İyi ki de büyütüyorum. Bu vesileyle çevremden olumsuz tepkiden ziyade daha çok olumlu tepkiler aldım. Etrafımdaki insanlar bana çok güzel şeyler söylediler yani. Hatta ben anne babama bu durumu açıkladığımda çok mutlu oldular, çok sevindiler. İnşallah bu vesileyle çocuğunuz da olur dediler. Ben açıkçası öz anne babamdan da destek gördüm ve çevremden de çok güzel tepkiler aldım.” G(14)

“Koruyucu aile olmaya ilk karar verdiğimde eşim ilkin mesafeli davrandı. İstemedi. İstememenin sebebi şuydu. Başata dediğim gibi üç tane çocuğum var. İki tanesi iki yaşında küçükler ve ikizler. Hani onlardan dolayı biraz çekindi. Ben tek başıma yapamam, bakamam ve çocuklarım var dedi. Ben üstesinden gelemem. Şimdi getireceğim, ilgi göstermem ve ilgisiz kalırsa buranın da yuvadan bir farkı olmaz dedi. Sonradan düşündü dedi ki: Belki getirirsek kendimize bir çeki düzen veririz. Kendi çocuklarımıza da onun sayesinde ilgi gösteririz.” G(13)

2.5.7.2. Olumsuz Tepkiler

Koruyucu ailelerle yapılan görüşmeler sonucunda, çevrenin sosyal kontrolünün oldukça hissedilir olduğunu sonucuna varılmıştır. Kimi ailelerinin daha önce koruyucu aile olmayı istemişlerdir. Ancak annesi ve kardeşlerinin istemediklerinin ifade etmektedirler. Can (2000)'ın yaptığı çalışmada birçok ailenin çocuğa zarar gelmemesi için koruyucu olduklarını çevreye duyurmuşlardır. Bazı ailelerinin de paran çoksa bize ver niye elin çocuğuna bakacaksın gibi üzücü ifadeleri kullanmışlardır. Bu üzücü ifadelerle beraber çevreden olumlu sonuçlar da alınmaktadır. Bu konuda aileler görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Çok büyük bir çoğunluk onayladı. Ancak gerek uzak akrabalarından gerek arkadaşlardan işte tipik yurt çocuğu imajı ötekileştirmesini yaptılar.” G(3)

“Birinci derecede ailemiz çok kızdı. Tanımadığımız bilmediğimiz belirsiz soydan gelen bir çocuğu alıp da getirmeyin ailemize. Niye kendi çocuğunuzu yapmıyorsunuz. Biyolojik bir engel yokken niye yapıyorsunuz. Bundan sonra ailemiz dışında başka kimselerle paylaşmadık. Ama sonradan duyanlar çok memnun oldular. Çok takdir ettiler. Bunlar da sonradan çok sevdiler. Şaşırıldılar tabii.. Bu ne cesaret dediler. Olumlu tepkiler verdiler.”

Hatta annem babam da çok tepki verdiler, ilk başlarda istemediler. Şimdi benden daha çok seviyorlar.” G(4)

“Çok olumsuz tepkiler aldım. Bütün olumsuzlukları söylediler. Ve bizi dinlersen yapma dediler. Bu karar ve uygulama arasında on yıl sürdü. On yıl mücadele ettim eşim ve ailemi ikna etmek için. Tabi ki. Şu anda bile hepsi olumsuz moddalar. Yaşadığım hiçbir olumsuz aileme anlatmıyor. Biz sana demişti modundalar. Ancak hiç kimseye o cümleyi söylettirmedim. Ağlasak da ölsek de derdimizden hiç kimseye söylemeyeceğiz. Yani şu an herkes biz sana demiştik diyecekler.” G(6)

“Çevremın etkisini şöyle açıklayabilirim. Yüzde elli pozitif yüzde elli negatif olduğunu söyleyebilirim.” G(9)

“Ne düşündükleri umurunda değil. Ama benim de kurumda kaldığımı bildikleri için bir şey demediler. Biraz nasıl olacak bir şey olur mu endişesi vardı.” G(12)

Bazı ailelerin koruyucu aile olma kararlarını çevresinden ve ailesinden olumsuz tepkiler almışlardır. Ancak aileler onlara koruyucu aile modelinin yararını ve önemini anlattıktan sonra karşı çıkanların görüşleri olumlu anlamda değişmiştir. Hatta ilk başta karşı çıkanların görüşleri olumlu anlamda değişip koruyucu aile olmak istedikleri görülmüştür.

“İlk bakışta şaşkın ama yaşadıkça gördükçe insanların bakış açıları değişti hatta şiddetle karşı çıkan arkadaşlar şimdi koruyucu aile olmak istiyorlar.” G(11)

“Çevremiz eşim çekindi biraz. Nasıl yaparız falan. İki çocuğum var. Bir tanesi bebek. Biri beş aylık biri dört yaşında. Yapamayız, yapmazsak ne olur acaba. İşte mahremiyet sorunu. böyle bir sorun var. Mahremiyet en önemli olay bu konuda. Etrafımızdaki insanlardan yadırgayanlar oldu. Malum Bingöl dindar bir yer. Bunun dışında ya çocuğa bir şey olursa ya beklediğiniz bir şey olursa, elin çocuğuna bir şey olursa ne yapacaksınız. Kendi çocuğuna bağlanabilirsiniz o çocuğa nasıl bağlanırsınız. Tabi insan böyle biraz olayı anlatınca insanlar ikna olmaya başlıyor.” G(15)

2.5.8. Koruyucu Ailelerinin Çocuk(lar)ın Yaşı Tercih Etme Durumu

Koruyucu aileler daha çok 0-6 yaş aralığı çocukları tercih ettikleri görülmektedir. Çocuklarının yaş ve cinsiyetinin yanı sıra çocuğun öz ailesiyle ilgili bir takım özellikler de arıyorlar. Çocuğun gayrı meşru olmaması, aile bireylerinin içinde uyuşturucu-kumar, içki gibi kötü alışkanlıklarının olan birinin olmaması gibi ailelerinin dikkate ettiği hususlarının başında gelmektedir (Can, 2000, s.73).

Bu konuyla ilgili Kahraman (2007)'nin yaptığı çalışmada koruyucu ailelerin %50,8'lik büyük bir oranla 0-6 yaş grubu çocukları tercih ettiğini görülmüştür. Yine Yeşilkayalı (2015)'nin yaptığı çalışmada koruyucu ailelerin %50,5'i 0-3 yaş grubundaki çocukları tercih ettikleri görülmüştür. Her iki çalışmanın sonuçlarının verileri birbirlerine paralellik arz etmektedir. (Yeşilkayalı, 2015, s.75). Baysal (2017)'in çalışmasında ise koruyucu ailelerin % 77,4'lük büyük bir oranla 0-4 yaş grubu çocukları tercih etmişlerdir.

Yaptığımız çalışmada da buna benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yaptığımız çalışmanın verilerinde on beş koruyucu aileden onu yaş kriterlerinin kendileri için önemli olduğunu, çocuğun kendilerine daha erken uyum sağlayacağını, şekil vermek daha kolay olacağını söyleyen aileler görüşlerini şu şekilde özetlemişlerdir:

“Ben her zaman küçük çocuk istedim. Aitlik duygusu gelişsin diye. Aynı zamanda ben araştırdım da. Çünkü yedi yaşından sonra talepler azalıyor.” G(8)

“Yaşı benim için önemliydi. Küçük yaştaki çocuklara şekil vermek daha kolay olur.” G(9)

“Evet, çocuğun yaşı bizim için önemlidir. Aldığımız çocuk altı yaşındadır. Biz 0-6 yaş altı düşündük. Biz dedik ki madem alıyoruz. Biz bütütelim, biz bakalım ve bizim kültürümüzle büyüsün. Bizim evimizdeki sevgiyle büyüsün. Şimdi 0-6 yaş üstü olduğu zaman biraz laf anlatmak, kendine alıştırmak daha zor oluyor diye düşündük. O yüzden 0-6 yaş grubundaki çocuğu almaya karar verdik. Bize daha hızlı uyum sağlayacak, benim oğlum da altı yaşındadır. Onunla arkadaş olurlar, kardeş olurlar. Beraber büyürler diye düşündük.” G(13)

“Çocuğun yaşı bizim için önemliydi. Daha çok 0-6 yaş grubu tercih etmek istedik ve bu yaş grubunda olan çocuğu aldık.” G(14)

“Tabi benim için önemliydi. Ben küçükken şöyle bir kriter koymuştum. Çocuğun yaşı küçük olsun diye. Çocuk en fazla iki yaşında olsun. Alışması kolay olsun. Ama öyle olmadı. Çünkü çocuğu yanuma almak için çocuk yuvasına gittiğimde beş yaşında olan çocuğu çok sevdim ve onunu koruyucu ailesi oldum. Hatta meslek elemanları bana demişlerdi ki bu beş yaşındaki çocuk senin kriterlerine uymuyor demişti. Ama ilk çıkış noktam bir veya iki yaşında olan bir çocuğa koruyucu aile olmaktı. Dolayısıyla o çıkış noktamızdan uzaklaşmış olduk.” G(4)

“Yaşları çok küçük ve büyük olmamasına dikkat ettik. Bize uyum sağlayacakları yaş aralığı 7-11 yaş grubunda olmasını istedik.” G(12)

“Yaş kriterimiz küçük olması tercihti. Aileye daha erken uyum sağlar gibi birden çok etken vardır.” G(5)

“Evet, benim için önemliydi. Çünkü bizim evde oğlumla eşim var erkek olarak. Bayan olarak yalnızdım. Ben de kız çocuğu istedim.” G(7)

“Ben küçük olsun istedim. Hani daha çabuk yola revan olayım. Çünkü ben de emekli olmuştum. Ve küçük yaştaki çocuk aileye daha erken uyum sağlar diye tercihim küçük çocuktü. Ama ne yazık ki beş yaşında olan bir çocuğu aldım. Ona kanım kaynadı. Kızım bize geldiğinde beş yaşındaydı. Şu an on sekiz yaşındadır. Çocuk yetiştirmek çok hassas bir konu. Ben bu yaşına kadar çok iyi yetiştiriyorum, anlıyorum diye biliyordum ama ben bile zorlanıyorum .Çocuğa bir şey anlatıyorsun, anlıyor zannediyorum ama çocuk anlayamıyor. Dolayısıyla yaş önemli, bununla beraber bilinçli ebeveyn de olmak önemli.” G(10)

Bazı ailelerinin küçük yaştaki çocuklarla eşleşmesinin nedeni biyolojik çocuklarıyla yaşıt olması ve onlara hem arkadaşlık hem de ablalık yapılmasıdır.

“Yaşı benim çocuğumla yaşıt olması ve onunla arkadaşlık kurması veya aralarında yaş farkının az olması uyum sağlaması açısından önemli. Küçük çocuklar da olabilir. Çocuklarımızın yaşı büyük olsaydı. Küçük çocuk alırdık ve emzirirdik. Ve sütkardeş yapardık. Ancak o zamanda benim bebeğim olduğu için o zamanda iki bebekle uğraşamazdım eşim. Eşim o yüzden büyük bir çocuk alalım dedi ve yedi yaşında olan bir çocuğu aldık. Benim kızıyla arasında iki yaş farkı var. Yani bir nevi hem ablalık hem de arkadaşlık yapıyorlar.” G(15)

Görüşmecilerin çoğu özellikle 0-6 yaş grubu çocukları tercih etmenin nedenlerine bakıldığında bu yaştaki çocukların, her şeyin çok da farkında olmadığından ve aileye daha rahat uyum sağlayabileceğinden dolayı tercih edilmiştir (Kahraman, 2007, s.161). Baysal (2017)’ın çalışmasında ise koruyucu aileler, çocukların kendilerine daha sağlıklı bağlanacağı düşüncesi % 32,0 oranı ile ilk sırada gelmiştir (Baysal, 2017, s.119). Bizim yaptığımız çalışmalarının verileri de bu sonuçları destekler mahiyettedir.

Görüştüğümüz on beş koruyucu ailelerden beşi yaş kriterinin kendileri için önemli olmadığını, amaçlarının çocukları topluma kazandırmak olduğunu dile getirmiştir. Bu ailelerin görüşleri şu şekildedir:

“Yok önemli değildi. Biz onu gördük. Onu sevdik.” G(1)

“Hayır, önemli değildi.” G(2)

“Hayır, bizim amacımız topluma kazandırmak. Yaş cinsiyet fark etmeden yapıyoruz.” G(11)

“Değildi. Çünkü dokuz buçuk yaşında olan bir çocuğa koruyucu aile oldum.” G(3)

“Önemli değildi. Ama küçük olmalarını tercih ediyordum. Küçük olmaları sevilebilir, daha keyifli vakit geçirilebilir. Bu nedenlerden dolayı küçük yaş tercihimdi. Aslında koruyucu aile olmaya karar verdiğimde küçük oğlum bir buçuk yaşındaydı. Bir kız çocuğu almak istedim. Süt anne olalım diye. Ama eşim izin vermeyince on yıl sonra isteğim oldu.” G(6)

2.5.9. Koruyucu Ailelerinin Çocuğun Cinsiyeti Tercih Etme Durumu

Ataerkil bir toplumda yaşıyoruz. Cinsiyet tercihi koruyucu aileler için önem arz eder. Yapılan çalışmalar incelendiğinde koruyucu ailelerin cinsiyet tercihi yıllara göre zikzaklar çizmektedir. Ancak her çalışmada koruyucu aileler en çok kız çocukları tercih etmiştir. Nitekim Özkara (2005)’nın çalışmasında koruyucu ailelerin %66’sı çocuğun cinsiyetini önemsemezken %25,3’ü kız çocuk bakmayı, %8’i erkek çocuk bakmayı tercih etmiştir. Yeşilkayalı (2015)’nin yaptığı çalışmada koruyucu ailelerin yanındaki çocukların %67,3 kız, %32,7’si ise erkek olduğu belirtmiştir. Baysal (2017)’in yaptığı çalışmada ise koruyucu ailelerin %72’si kız çocuğu ve % 18,2’si erkek çocuğu tercih etmiştir. Yine bu ailelerin % 9,8 ise cinsiyet tercihi belirtmemiştir. Kız çocuğu tercihi koruyucu ailelerin kız çocuk özleminden kaynaklanıyor olabilir (Koç, 2016, s.87-88).

Baysal (2017) çalışmasında, koruyucu aileler daha çok kız çocuklarını tercih etmelerinin nedenleri şöyle açıklamaktadır: Koruyucu aileler % 19,6 oranı ile kız çocuklarını daha uyumlu olur, % 9,8 oranı ile daha savunmasız oldukları düşüncesi ile korumacı bir yaklaşımla hareket

etmektedirler. Yine aynı % 9,8 oranındaki aile cinsiyet tercihi belirtmemiştir. Bu çok önemli ve dikkat edilmesi gereken bir oran olup bu aileler gelecekte profesyonel koruyucu aile olma ihtimali yüksek olan ailelerdir.(Baysal, 2017, s.118)

Koruyucu ailelerle yaptığımız görüşmelerde bu çalışmalardaki koruyucu ailelerin verdikleri cevaplara benzer cevaplar vermişlerdir.

“Evet, çocuğun cinsiyeti bizim için önemliydi. Benim çocuklarımdan biri erkek ve altı yaşındadır. Aldığımız çocuk da erkek ve altı yaşındadır. Bundan ötürü belki oğlumla arkadaş olur. Akran olur. Hatta abi kardeş gibi olur. Hatta benim oğlum bize diyordu ki ne zaman kardeş getireceksiniz diye her gün bize soruyordu.” G(13)

“iki kızımız var. Bir de oğlumuz olsun istedik. Kızlarım dediler ki; anne ergenlik çağındadır. Öfke kontrolü çok zor olur. Yarın bir gün sinirlenirse, seni itekler, biz seni kurtaramayız, başın derde girer dediler. Sana bir şey olursa yanımıza kocaman adamı alamayız. Ama kız olursa size bir şey olursa yanımıza kızı alabiliriz dediler. Ama benim için erkek çocuk da olsaydı olurdu. Benim için hiç fark etmezdi.” G(8)

“Cinsiyeti benim için önemliydi. Kendi çocuğumla aynı cinsiyette olmasına dikkat ettim. İlerde sorun olmasın diye. Büyüdüklerinde sorun olmasın diye. Kız çocuğumla aynı cinsiyette olmasına dikkat ettim. Eğer ilerde olursa. Çocuklar büyürse bebek yaşında bir çocuk da alabiliriz. O zaman cinsiyet fark etmez.” G(15)

“Yok. Bizim için önemli değildi. Ama şu an biz kız çocuğu aldık. Daha önce tanıdığımız bir çocuğu aldık.” G(1)

Çalışma ile ilgili yaptığımız görüşmelerde on beş koruyucu ailelerin altısı çocuğun cinsiyeti kendileri için önemli olmadığını, kendilerine kız veya erkek hangilerini verselerdi kabul edeceklerini ifade eden aileler; görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Cinsiyet farkı bizim için önemli değildi. Hangisini bize verseydi onu alırdık. Bize iki yaşında erkek çocuk verdiler, biz de kabul ettik. Yani çocuğun cinsiyeti bizim için fark etmiyordu. Fakat 9 yıl sonra eve çocuk girdiği için insan bambaşka oluyor. Hani babalık duygusu olsun annelik duygusu olsun veya sabah saat beşte kalkan ve hadi baba oyun oynayalım diyen bir çocuk duymak veya o sesi kulaklarımızda hissetmek apayrı bir duygudur. Açıkçası çok mutluyum ve gurur duyuyorum. Bu vesileyle Türkiye’de, Bingöl’de bu koruyucu ailenin yaygınlaştırılması için herkes elinden geleni yapması lazım. Bu konuda sosyal çalışma görevlisine çok teşekkür ediyorum. Bize çok yardımcı oldu, bize yardımı çok çok dokundu.” G(14)

“Hayır, başvuru yaptığımızda erkek veya kız verselerdi benim için fark etmezdi.” G(11)

“Çocuğun cinsiyeti benim için önemli değil. Yani başvuru esnasında oğlan veya kız hangisini önerselerdi kabulümdü.” G(9)

“Hayır, önemli değildi.” G(12)

“Hayır, önemli değildi. Erkek veya kız hangisini verselerdi kabulümdü.” G(2)

“Benim için önemli değildi. Ve ben erkek çocuğa koruyucu aile oldum.” G(3)

Yine bu konuya ilgili bazı ailelerinin çocuğunu cinsiyeti kendileri için önemli olmadığı ancak gönlündeki çocuğun kız olması istediğini, bazılarının da kendilerinin biyolojik çocuğu kız olduğundan kız çocuğu istediğini ve bu dönemde kız çocukları hayatta hazırlamak daha önemli olduğunu söylemişlerdir. Bu konudaki ailelerin görüşleri şu şekildedir:

“O kadar önemli değildi ama gönlümde yatan kız olmasıydı. Olabilirse kız olsun. Daha çok kız çocuklarına bir düşkünlüğümüz vardı. Ama nasip erkekten yana olsaydı da pek bir olumsuzluk düşünmezdim.” G(4)

“Biyolojik çocuklarımın ikisi de kız olduğu için ben erkek çocuk yetiştirmedeğimden riske girmek istemedim. Bundan dolayı da kız çocuk aldım.” G(10)

“Cinsiyeti benim için pek önemli değildi. Ancak bir kız çocuğunu hayata hazırlamak benim için daha önemlidir. Kız çocukların öncelikli olarak yuvadan çıkması gerekiyor.” G(5)

“Önemli değildi ama benim tek kızım olduğu için kız çocuğunu tercih ettim. İki erkek bir kızdı. İki kız iki erkek istiyordum. Ondan dolayı bir kız aldım.” G(6)

“Evet, üç veya dört yaşında bir çocuk istiyorduk. Üç yaş iki aylık aldık. Hem uyum sağlasın hem alışsın. Hem karakteri tam oturmamıştır. Karakteri tam otursun. Ailemize uyum sağlasın.” G(7)

2.5.10. Koruyucu Ailelerinin Evlat Edinme Yerine Koruyucu Aile Olmayı Tercih Etme Durumu

2.5.10.1. Evlat Edinme Koşullarını Taşımama

Türkiye’de koruyucu ailelerin bir kısmının evlat edinmek istedikleri, ancak gerekli koşullarını taşımadıkları için koruyucu aile olmayı tercih ettikleri anlaşılmıştır (Koç, 2016, s.71). Bu konuda aileler görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“Ben sonra evlat edineceğim bu çocuğu. Şimdi çocuk çok küçük. Anne ve babaları yaşıyor. Bu çocuğu evlat edinmek için çok erken.” G(8)

“Bu olayın pek şeyi yoktur. Biyolojik oğlum yanıma aldığımız kızın abisiyle konuşmuş ve anlaşmışlar. Biz onu gördük sevdik. O da bizi çok sevdi. Ve koruyucu ailesi olmaya karar verdik. İkinci bir şeyin veya evlat edinim derdine düşmedik. O zaman biraz yaşla ilgili problem olur korkusuyla evlatlık edinmeye yaklaşmadım. Ama Allah nasip ederse lise bitince kütüğümüze geçiyor.” G(1)

“Şimdi. Bir kere o model üzerinden gittik. Çünkü çocuğun bazı hakları var. Bununla beraber böyle bir şeye ilk kalkıştığımızda belirsizlik var. İnşallah bundan sonra haklarını aldıktan sonra evlat edinmeye dönüşecek. Koruyucu ailelik evlat edinme sistemine göre daha avantajlıdır. Tek dezavantajı çocuğun biyolojik ailesi bir gün çocuğu alabilir durumu vardır.” G(3)

“Ashında eşimle birlikte bir çocuğu evlatlık almak için düşündük. Oğlumuzu danıştık. Oğlum kabul etmedi. Ve koruyucu aile olmaya karar verdik.” G(7)

Görüldüğü gibi ailelerinin evlat edinme yerine koruyucu aile olmalarının nedenlerini ifade ederken çocuğun şimdiki yaşı çok küçük olduğunu, çocuğu evlat edinmek için çok erken olduğunu, biyolojik anne ve babalarının yaşadığı ve bu modelle kalkıştığında bir belirsizlik olduğundan evlat edinme yerine koruyucu aile olduklarını söyleyebiliriz.

2.5.10.2.Dini İnancı Nedeni ile Evlat Edinememe

Türkiye’de nüfusunun % 95’i Müslüman olması hasebiyle aileler evlat edinmeye mesafeli yaklaşmaktadır. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Fetva Kurulu verdiği bir fetvayla evlat edinmenin İslam dininde caiz olmadığı ifade etmiştir. Buna rağmen ülkemizde evlat edinme sistemi de devam etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı evlat edinme sistemine alternatif olarak koruyucu aile modelini desteklemektedir. Bu modelin İslam dininde herhangi bir sakıncası olmadığı açıklamıştır. Hatta dinimiz bu modeli teşvik ettiğini ifade etmiştir. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı ile AÇSHB arasında 2011 yılında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolün 5. maddesinin d bendinde, Diyanet İşleri Başkanlığı, koruyucu aile sayısının artırılması için toplumda bilinç ve duyarlılığın artırılması amacıyla çeşitli faaliyetler yapmakla yükümlü kılınmıştır. Bu protokol kapsamında, Türkiye Diyanet Vakfı KAGEM Koruyucu Aile Projesi’ni başlatmıştır. Başlatılan projeye birlikte çeşitli bölge ve illerde paneller, konferanslar ve bilgilendirme toplantıları gerçekleştirmiştir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı bu konun daha anlaşılması için “*Koruyucu Aile Olmak Hz. Peygamber’den Günümüze Yetimlerin Himayesi-Koruyucu Ailelik*” başlıklı bir kitap yayımlanmıştır (Koç, 2016, s.72).

Konuyla ilgili görüştüğümüz ailelerden G(6) ve G(15)’in görüşleri şöyledir:

“Çok net dinen caiz olmadığı için. Nesep karışmasından dolayı evlat edinmeye karşı olduğum için. Çok bekledim koruyucu aileliği televizyondan duyduktan sonra gözümde ışıklar çıkmaya başladı. Böyle bir şey olduğunu bilmiyordum. Hani zannediyordum ki kurumdan çocuk alırsak evlat edinmek zorundayız. Ama çok eskiden kurumdan çocuk almaya karar vermişim Ama evlat edinmeye ile onun arasında sıkışıp kalmışım. Nesep karışması açısından evlat edinmeye karşıyım. Eğer doğru bir şey olsaydı Peygamber Efendimiz (sav) öyle yapardı.” G(6)

“Evlat edinmenin dini şeyleri var. Dini engelleri var. Bu engeller. Örneğin miras var, miras sorununu var. Kısacası dinen yasaklanmış evlatlık alma. Bu konuyla ilgili ayet ve örnekler var. Bizde bu dini hassasiyetlerimizden ötürü evlatlık alma yerine koruyucu aile olmaya karar verdik. Çünkü Koruyucu aile biraz daha dine uyumlu hale gelebilecek şekilde planlanmış model.” G(15)

Görüldüğü gibi bu ailelerin dini nedenlerinden dolayı evlat edindirmedikleri hatta evlat edinmeye karşı oldukları, evlat edinme dinen caiz olmadığını ve bu model yerine korucu aile modelini benimsediklerini ve koruyucu aile olduklarını söylemişlerdir.

2.5.10.3.Koruyucu Aile Hizmetinin Sonuçlanma Hızı

Türkiye’de, evlat edinme başvurularının bekleme süresi çok uzundur. Bu sebeple aileler de çok belemektense, koruyucu aile hizmetinden yararlanarak koruyucu aile olmaya karar vermektedirler (Koç 2016, s.72). Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri şöyledir:

“Emekli olmuştum. Yaşım oldukça ilerlemişti evlatlık edinmek için. Bir süre beklemem gerekiyordu. Kısa yoldan korucu aile oldu. Çünkü şartlar hemen hemen aynı.” G(2)

“İki başvuru yaptık biz. O zaman evliydim, iki dosya açmıştık. Bana şey dediler koruyucu ailede bir ihtimal gidebiliyorlar. Aileleri geri alabiliyor vs. böyle bir ihtimalle karşı evlatlık için de başvurduk. Bir evlatlığımız olsun diye. Bir süre sonra evlatlık başvurumuz da onaylandı. Hatta çocuk hazır gelip görebilirsiniz dediler. Ama benim şu an koruyucu ailesi olduğum çocuk altı kardeştir. Eğer evlatlık alacaksam bu çocuğun kardeşlerinden birisini alacağım düşüncesi var. Yani ikinci çocuğa bakacak gücüm olursa bu onun ailesinden birisi olsun istedim.” G(4)

“İlkin aşlında evlatlık için başvurduk. Çocuğu almak yeteri kadar süre olmadığı veya çok bekleyeceğimiz için koruyucu aile olmaya karar verdik. Oradaki uzmanlar siz koruyucu aile olmaya da uygunsunuz dediler. Aynı zamanda evlat edinmeyle ilgili başvuru sıramız devam ederken de koruyucu aileliği de başlatmış olduk.” G(5)

Katılımcılardan G(10), Kendisi için evlatlık alma veya koruyucu aile olmaktan ziyade amacının bir çocuğun hayatında onun gittiği yere kadar ona destek olmak olduğu ifade etmiştir. Yine bu konuyla ilgili aileler görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir çocuğun hayatında onun gittiği yere kadar ona destek olmaktı benim amacım. Benim kendi biyolojik çocuklarım vardı zaten.” G(10)

“Koruyucu aile yanındaki çocuklarımız devlet güvencesinde aynı zamanda biyolojik ailesinin düzelmesi halinde gönderilebilmesi” G(11)

Evlatlık almanın çok uzun bir süreci olduğundan ve bundan dolayı koruyucu aile olmaya karar verdiğini söyleyen katılımcılardan G(14), bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Aslında eşimle birlikte koruyucu aile birimine evlatlık alma niyetiyle geldik. Şimdi evlatlığında belli bir süreci var herhalde. Biz bilmiyorduk tabi. Bir yıl iki yıl üç yıl gibi belli süreleri var herhalde. Tabi sosyal çalışma görevlisi bize koruyucu aileliği teşvik etti. Açıkçası koruyucu aileliği ilk defa orda duydum ve iyi ki de duymuşum. Koruyucu aile hakkında sosyal çalışma görevlisinden olumlu bilgiler alınca korucu aile olmaya karar verdik. İyi ki de koruyucu aile olmuşum. Bana göre dünyalar tatlısı ve çok şirin erkek çocuk verdiler. Hanumuma da dedim ki keşke hepsini verseler, hepsine biz baksak hepsinin koruyucu ailesi biz olsak. Hatta nasip olursa kısmet olursa evlatlık için de başvurduk. Açık söyleyeyim. Bize verilen çocuktan sonra ve çocuk verilmeden önceki hayatımıza bakıyorum, inanın dağlar kara fark var. Bunu yaşadıkça görüyorum. Bana göre her çocuğun bir aile ortamı olmalı. Ben o ortamı da gördüm. İnanın o çocukların her şeyi var. Devlet zaten maddi açıdan her türlü imkânı sağlıyor. Kreş olsun, kıllık kıyafet olsun maddi olarak olsun. Bununla beraber bir aile ortamından da büyümesi lazım. Böyle düşündüğümüz için bir çocukla bir aile olmak istiyorduk. Evli olmak farklı bir şeydir aile olmak farklı bir şeydir.” G(14)

Katılımcılardan G(12), Sürekli bir bağdan ziyade geçici bir model ile çocuklara daha faydalı olabilecekleri kanaatinde. Bu durum da gösteriyor ki evlat edinme sistemine soğuk baktığın söyleyebiliriz. G(13) ise bir çocuğun geleceği için koruyucu aile modeli daha mantıklı olduğunu

söylemiştir. Onun için evlatlık almaktan ziyade koruyucu aileliği seçtiğini ifade ettiğini ve bu konuda görüşlerinin şu şekilde dile getirmiştir:

“Sürekli bir bağdan ziyade biz geçici bir fayda sağlayabileceğimizi düşündük.” G(12)

“Evlat edinmek bence.. kendi görüşümü söyleyeyim. En azından yani yuvada da olmuş olsa o çocuğunun gerçekten bir annesi ya da bir babası vardır diye düşünüyorum. Benim zaten üç tane çocuğum var. Evlat edinmek bence... o kadar sahiplenir miyim diye düşündüğümden evlatlık almak yerine koruyucu aile olmaya karar verdim. Koruyucu aile bence daha mantıklıdır. Yani çocuğun geleceği için.. Bir de bunun için bir ücret talep ediyorlar bence bu pazarlıktır. Ben kabul etmedim şahsen. İstemiyorum dedim. Çünkü bu işi yapıyorsan gönülden yapacaksın. Bir beklenti karşılamadan yapacaksın çocuklar için. Bunu da ben pazarlığa oturulmuş çocuklar için de sıcak gelmiyor.” G(13)

2.5.11. Koruyucu Ailelerinin Karşılaştığı Sorunlar

2.5.11.1. Çevresel Faktörler

Koruyucu aileler, akrabaları veya yakın çevreleri tarafından “başkasının çocuğu”na baktığı, “başkasının problemini evlerinin içine aldıkları” ve kendi çocuklarının gelişimini olumsuz yönde etkiledikleri gibi olumsuz eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla koruyucu aile modeli ile alakalı bakış açısının, çocuk ile koruyucu ailenin sahip oldukları kültür farklı olursa hem çocuk hem de aile bu eleştirilerden olumsuz anlamda etkilenebilir (Koç, 2016, s.75). Bu konuyla ilgili G(14) kodlu katılımcı, görüşlerini şöyle özetlemiştir:

Koruyucu ailelik biraz meşakkatli bir iştir de. Çünkü açıkçası biz de hazır değildik. Eşimle beraber hiç çocuk sahibi olmadığımız için. Koruyucu aile birimine gittiğimizde eşimle birlikte meslek elemanı tarafından koruyucu ailenin dezavantajları da söylediler. Yarın çocuğun ailesi alabilir. Veya üç beş sene sonra çocuğun ailesi gelip alabilir. Ben de hanıma şunu söyledim Şimdi sen bu işi Allah rızası için yapacaksın. Çocuğun ailesi beş sene sonra gelip alsın hiç önemli değil. Senin yapacağın şey bu çocuğa iyi bir anne olmak iyi bir aile olmak Her hangi bir şeyle karşılaşmadık aslında eşimin korkuları vardı, ailesinden dolayı ve çevresinden dolayı...Açıkçası benim hiç korkum olmadı. Çünkü ben eğitimci olduğum için duyarlıyım ve her türlü eleştiriye açığım. Kınama veya tepki olabilir. Açıkçası bu tepkilere açık bir insanım öyle bir kaygım olmadı fakat eşimin korkuları oldu. Ama Allaha şükür şu an herhangi bir korkusu yok. Bana göre bir çocuğun mutluluğu dünyaya bedeldir. Koruyucu ailenin aile kavramını oluşturduğunu bu çocuklarının aileye ihtiyaç duyduğunu herkese anlatmamız lazım.” G(14)

Son yıllarda yapılan çalışmaların bu olumsuz algıyı kırdığı söylenebilir. Nitekim bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada; ailelerin % 56’lık yüksek bir oranla koruyucu aile olduğunu gizlemiyor ve herkesle paylaşıyor. Ailelerin % 17,3’ü çocuğun kendini kötü hissedeceği, % 8’i çevredekilerin çocuğa önyargılı yaklaşabileceği, % 8’i çocuğa yanlış bilgiler verilebileceği kaygısı ve % 5,8’i çocuğun dışlanabileceği endişesi taşımaktadır. Bu sebeplerle koruyucu aileler, çevresindeki insanlara koruyucu aile olduğunu söyleyemiyorlar veya çekiniyorlar (Baysal, 2017, s.150).

2.5.11.2. Okulda Yaşanan Ayrımcılık

Okulla ilgili aileler büyü sorunlar yaşamaktadır. Sorunların başında çocuğun okul kaydı için okuldan kabul görme sorunu gelir. Bununla beraber çocuğun yurt çocuğu olması ve anne

babasının belli olmaması gibi akranları tarafından söylenen dalgalanma, ötekileştirme etiketlenme sorunları gelmektedir. Nitekim bazı aileler bu konuda görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

“Eğitim sorunu var, Çocuklarımız çok fazla ötekileştiriliyor.” G(2)

“Okulda sorun yaşadım. Çocuğum okulda akranlarıyla uyum sorun yaşadı ve biz de olmuşuz anlamada etkilendik.” G(10)

“Okul sorunu çok yaşıyoruz. Okula kayıt kabul görme açısından çok sorun yaşıyoruz. Okul idarecileri tarafından hiç kolaylık saklanılmıyor. Zorlandırılıyor. Sağlık raporu alırken sorun yaşadım. En büyük sorun bu zaten. Korucu aile olmaya karar verdiğinizden itibaren sorun başlıyor. Bir devlet koruyucu aile olma ne olursan olduğuna getiriyor. Yani devlet hastanesinde evrakları tamamlamaya kalksaydım iki ayı bulurdu. Aslında konunun öneminin farkında olan yerlerde işiniz bu kadar zor olmuyor. Bu kadar zorlanmıyorsunuz. Ama koruyucu ailelik bilinmediği için zorlanıyorsunuz. Mesela gittiğim psikiyatri doktoru bile koruyucu ailelik hakkında bilgisi yoktu.” G(9)

Görüldüğü gibi görüştüğümüz bu aileler çocuğun okul kaydı kabul görme sorunu, sağlık raporu alabilme sorunu ve ötekileştirme ve damgalanma sorunları gibi sorunların başında geldiğini söyleyebiliriz.

2.5.11.3. Sağlık Raporu

Evrak hazırlamasında 15 aileden 5’i sağlık raporu hazırlamakla ilgili sorun yaşadığını ifade edilmiştir. Korunma ihtiyacı olan bir çocuğa bakmak için devletin kurumlarına müracaatta bulunan ailelere sağlık raporu alma işlemlerinde kolaylık sağlanması gerekmektedir (Baysal, 2017, s.116). Bu konuyla ilgili aileler görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Hastanelerde sağlık raporu alırken sorun oluyor. Aslında kimsenin koruyucu aile ilgili pek bilgileri yoktur. Hastaneye gidiyoruz personellerin bilgisi yok. MEB’e gidiyorsunuz personellerin haberi yok. Yönetmeliklerden haberleri yok. Çocuğun nakli başka yere yaptığımızda nasıl yapacağına dair bilgileri yok. İşitme engelli çocuğumuz var. Dosyamıza bakan personele kulaklık almak için başvurduk. ‘Kulaklık pahalıdır alamıyorsunuz’ dedi. Hâlbuki alabileceğimizi yönetmeliklerden biliyordum. Budan sonra tüm ana bilim dallarına dilekçe verdim, kızıma kulaklık almak için. İşi biraz yokuşa sürdüler....Ama personellerin pek bilgileri olmadığı için oluşuyor.” G(1)

“Benim üç tane çocuğum var. Sağlık raporu almak için benim için bir sıkıntı oldu. Sağlı raporu almam gerekiyordu. Yani bir birey başvuruyorsa eşi kabul etmiş demektir diye düşünüyorum. Benim iki tane bebek yaşlarında çocuğum var. Kime bırakacağız. Hastaneye gideceğiz kendimize yük edeceğiz. En büyük sıkıntı benim için bu oldu. Sağ olsun baldızımız var. O yardımcı oldu. Başka da bir sıkıntı olmadı. Doktordan sağlık raporumuzu aldık. Bu sefer çevreden soruyorlar. Nasıl kara verdiniz. Çocuklarımız var falan diyorsunuz. Onlara da anlattık. Böyle olması gerektiğini başta söylediği gibi...” G(13)

Katılımcılardan G(7), sağlık raporu alma konusunda sorun yaşamakla birlikte evrakları hazırlama aşamasında da sürecin çok uzun sürdüğünü ve kendileri için bu durum bir sorun teşkil ettiğini söylemiştir.

“Süreç çok uzun sürdü. Mesela bir yıl sürdü bizim başvurumuz. Bu da bizim için bir sorundu. Bir de sağlık raporları almak için çok uzun sürdü.” G(7)

Sağlık raporu alma konusunda sorun yaşayan ailelerle birlikte katılımcılardan G(8), koruyucu ailesi olduğu çocuğun ilkin uyumu sorunu da yaşadığını bundan dolayı psikologdan psikolojik destek aldığını söylemiştir.

“Çocuğu aldığımızda ilkin eve gelmek istemiyor. Uyum sorunu yaşadık. Çocukta bir sağlık sorunu oluştu. Ama bu sorunlarımızın üstesinden gelmeye yardımcı olan bir psikolog arkadaştan ücretsiz bir şekilde destek aldım. Benden hiç para alamdı. Gönüllü olarak bana psikolojik destek sağlıyordu. Koruyucu ailelik psikolojik desteksiz olmaz zaten.” G(8)

2.5.11.4.Bürokrasi

Evrakların hazırlama aşamasında bürokrasinin ağır işlemesi ve bazı meslek elemanları ve idarecilerin koruyucu ailelikle ilgili yönetmelik ve mevzuatlarla ilgili tam bilgiliye sahip olmamaları koruyucu aileler için bir sorun teşkil etmektedir. Aileler bu konuda görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Başvuru sırasında prosedürler çok zorladı bizi. Ben çalışıyordum, işim vardı. İşimden izin alarak gidiyordum. Bir de başvurduktan sonra o dosyanın evrakların tamamlanması için bir süre veriyorlar. O süre içerisinde o evrakların hepsi tamamlanması gerekiyor. Evraklarından bir tanesi sağlık raporu....Ama devlet hastanesinden psikometri testlerden geçiyorsunuz. Onlar da seçkin belli başlı hastanelerden almanız gerekir. Oraya gittiğinizde orda çok sıralar var. Örneğin ben gittim. Başhekime kadar gittim, ben koruyucu aile olmak istiyorum ve bunu vermezseniz sırama kadar beklersem kaybedeceğim dosyamı dedim. Bu durumu onlara anlattım. Onlar da bu durumu çok kutsal gördükleri için beni en öne aldılar. Yoksa bekleydim, çok uzun sürerdi. O evrakları hazırlama sürecinde çok fazla mülakatlara girdik, çıktık ve ben çok mustarip oldum. Belki bu kadar hassas olmaları güzel ama çok gittik, geldik ve bu durum beni yordu gerçekten. Bir de yurt dışına giderken çok zorlandım. İlk yurt dışı çıkışımdı. Vize alacağımız zaman işte kayyum atanıyor. Kayyum size vekâlet veriyor falan. O prosedürler çok uzun sürdü. Az kalsın uçak biletimiz yanıyordu. Üç sene önce böyle sıkıntılar yaşadım, sonraki vize alışlarımız daha kolay oldu.” G(4)

“Bürokrasi. Zorlu hastane raporu ve çocuğa yönelik fayda zarar endişesi.” G(12)

“Kurum, kuruluş ve insanların bu işi para karşılığı yapıldığını düşünülmesi.” G(11)

Katılımcılardan G(5), Biyolojik aile ve kurumlarla ilgili birkaç sorun yaşadığıyla birlikte başlangıç itibariyle çocuğun uyum sorunu da yaşadığını söylemiştir. Çünkü çocuk daha önce terkedildiğinden tekrardan terk edilme kaygı ve korkusu yaşayabilir. Dolayısıyla koruyucu aileler, çocuk için ilk hafta uyum ve bağlama konusunda çok dikkatli dikkatli ve hassas olmaları gerekir.

“Başlangıç itibariyle uyum bağlanma sorunu yaşıyor çocuklar. Çünkü terk edilmiş oldukları için yeniden terk edilme korkusu yaşıyor çocuklar. Yani bir bağlanma sorunu ilk anda yaşanıyor. Ondan sonra kurumlar ve biyolojik aile ile ilgili birkaç küçük sorun oldu.” G(5)

“Karşılaştığımız sorunlar, ilk başta bürokrasi de takılıyorsun, bir bürokrasi engelli var. Sağlık kurulu raporu almak bir günümüzü aldı. Ve bir gün beklememiz çok gereksiz bir durumu bana göre. Çünkü bizi çok uğraştırdı ve yordu. Bunun dışında çocukla uyum biraz zor oldu. Çünkü çocuk yeni bir ailenin içine geliyor. Gerçi çocuğa hak veriyorum. Çocuk çekiniyor. Korkuyor. Ne olacak belki geçmişinde bir travma yaşamıştır. Bu durumlar olabilir. Genel olarak sorunlar bunlar. Bunun dışında çevre baskısından dolayı ne olacak korkusu.” G(15)

2.5.11.5. Mesleki Yetersizlik

Bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, koruyucu aile hizmetinin daha etkin hale getirilebilmesi için gerekli olan rehberlik hizmetinin, koruyucu ailelere verilip verilmediği araştırılmıştır. Buna göre, koruyucu ailelerinin tamamı % 50 oranında hayır, görmediğini, % 29 oranında Kendi kendini geliştirdiğini ve % 21 oranında ise öğrenmek istediklerini kurumdan öğrendiğini belirtmiştir. Bu verilerle birlikte aileler kendileri zaten gönüllü aile olduğunu, herhangi bir sorunla karşılaştıkların profesyonel desteği kendi çabalarıyla gördüğünü, ve dışarıdan özel terapi merkezlerinde karşıladıklarını söylemiştir (Kahraman, 2007, s.160). Nitekim yaptığımız çalışmada katılımcılardan G(6)'nın görüşleri şu şekilde bu savı desteklemektedir:

Meslek elemanlarının yetersizliği, Niteliksiz personellerin varlığı, aydınlatmada yetersizlik. Zaten Sosyal Hizmet Uzmanının şu an sahip olduğu bilgiye ben de bilgi sahibiyim. Adres, ikametgah değişikliklerinde karşılaştığımız en büyük sorunlarından birdir mesela. Yani çocuk yerel yerleştirmede çocuk en yakın adreste yerleşmesi gerekir. Ancak bizim çocuğun adresi farklı olduğu için farklı bir okula yerleşiyor. Bizden uzak olan bir okula. Biz adres değiştirmek istiyoruz. Ancak meslek elemanının bilgi yetersizliğinden dolayı bizi uğraştırıyor. Çocuğun okula yerleştirmede karşılaştığım sorunlar. Çocuğumun okula nakli için on gün uğraştım. Tek başıma mücadele ettim. Çocuğumu okula yerleştirmişim. Yaklaşık bir ay geçmesine rağmen meslek elemanlarından hiçbiri beni arayıp sormuyor. Çocuğun okulu ne oldu, ne yaptınız gibi. Arayıp soran olmadı. Yani benim en çok karşılaştığım sorunlar, meslek elemanların yetersizliği, nitelikli meslek elemanlarının yoksunluğu, takıldığım bürokratik sorunlar vs...” G(6)

Bu sorunlarla beraber sorun yaşamayan ailelerden G(3), sadece çocuğun dışıyla ilgili bir problem yaşadığını belirtmiştir.

“Hiç sorunla karşılaşmadık. Dış problemleri olabilir. Ama bizim içi sorun olmadı.” G(3)

2.5.12. Koruyucu Aile Hizmetini Sürdürürken Profesyonel Desteğe İhtiyaç Duyuyor musunuz?

2.5.12.1. İhtiyaç Duyuyorsanız, Bu İhtiyacı Nasıl Karşılıyorsunuz?

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmada koruyucu aile olan bireylerin herhangi bir problem yaşadıklarında sırayla kurumdan destek alarak, kendilerinin problemleri konuşarak ve dışarıdan profesyonel destek alarak çözmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Yeşilkayalı, 2015, s.72). Bu durumlarla beraber koruyucu ailelerin eğitim seviyesi yükseldikçe koruyucu ailelerin yaşanmış ve yaşanabilecek problemlere karşı daha farklı ve alternatif çözümler getirdikleri de görülmüştür (Baysal, 2017, s.164-165). Görüşme yaptığımız ailelerin görüşleri de bu savı şu şekilde kanıtlamaktadır:

“Yani profesyonel destek tabi ki şart. Hatta bu konuyla ilgili yüksek lisans tezi yazdım. Bir de geçmiş deneyimlerim var. Bunun haricinde koruyucu aile birimindeki görevli meslek elemanın

desteği vardır. Bir de kendim araştırıyorum. Ancak profesyonel destek ziyade bence bu konuda deneyimi olmuş, koruyucu ailelik yapmış birisinin örnekliliği ve tavsiyeleri daha önemli. Şu an bir aylık geçici koruyucu ailelik yapıyorum. Şu anki koruyucu aile olmanın biraz yaz tatilin etkisi vardır. Eğer devam edilebilirse, çocuk uyum sağlarsa ilerde sürekli koruyucu aile de olabiliriz.” G(15)

“İhtiyaç duyuyorum. Hem kendim hem de çocuk için önemlidir. Çünkü sağlıklı bir şekilde büyümesi lazım. Bunu da meslek elemanları veya uzmanlar aracılılığıyla destek alacağız inşallah.” G(14)

Devlet, koruyucu ailelerin özel terapi merkezlerinde aldığı psiko-sosyal desteğinin ödeneğini de karşılaması gerekliliğine dikkat çeken katılımcılardan G(10), bu konuda görüşlerini Şu şekilde özetlemiştir:

“Tabi ki ihtiyaç duyuyorum. Önce meslek elemanlarıyla ve uzmanlarla görüşüyoruz. Uzmanlar bir yere kadar bize yardımcı oluyor. Çünkü sürekli, daimi bazı Şeyler yaşanıyor onları kontrol altına almak gerekiyor. Sürekli bir psikoloğa götürme ihtiyacı hissediyoruz. O olmazsa başka kanallarla bunu yapıyoruz. Pedagoga götürme gibi. Devlete faydasını göremiyorsak, özelle, kendi imkânlarımızla götürüyoruz. Ancak devletin özelde desteği yok. Bence bunun da karşılanması gerekir.” G(10)

“Evet, ihtiyaç duyuyorum. Hem kendimiz için hem de çocuk için psikolojik destek gereklidir. Meslek elemanlarından alıyorum.” G(3)

Emekli öğretmen olmasına rağmen profesyonel desteğe ihtiyaç duyduğunu dile getiren G(8) kodlu katılımcı, görüşlerini Şöyle ađıklamıŐtır:

“Profesyonel destek olmalı, emekli öğretmen olmama rağmen psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum. İşte o psikolog arkadaştan destek alıyorum. Psikologlardan veya meslek elemanlarından destek almak isterim.” G(8)

Profesyonel desteğe ihtiyaç duyduklarını dile getiren katılımcılardan G(4) ve G(5), bu konuda görüşlerini Şu şekilde özetlemişlerdir:

“Evet benim kızım terapi alıyor. Kurumdan almıyor. Özel psikoloğumuz var. Bence bütün koruyucu ailelerin ihtiyacı vardır zaten. Çoğu da alıyordur bildiğim kadarıyla. Düzenli olarak... Çok sık aralıklarla değil, ayda bir, iki ayda bir psikoterapiye gidiyor kızım. Bizim bir tanudık psikolog. Ücret almıyor bizden. Hocanın programına uygun zaten. Okul da hocaya yakın...” G(4)

“Evet, profesyonel desteğe ihtiyaç duyduk, duyuyoruz. Psikolojik destek aldık. Hala da ihtiyaç duyunca alıyoruz.” G(5)

Katılımcılardan G(2) ve G(12), profesyonel destek hem kendileri hem de çocuk için Şart olduğuna dikkat çekerek görüşlerinin Şu şekilde dile getirmiştir:

“Çok fazla ihtiyaç duyuyorum. Özellikle psikolojik ve psiko-sosyal desteğe çok ihtiyacım vardır. Hem kendi adımıza hem de çocuğumuz için psikolojik destek şarttır. Meslek elemanlarına baŐvurup psiko-sosyal desteğimizi o şekilde karŐılıyoruz.” G(2)

“Tabi ki profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyoruz. Hem kendim hem de çocuk için bu durum önemlidir. Kendim araştırıyorum. Ve koruyucu aile biriminden soruyorum.” G(12)

Katılımcılardan G(6), Her aile için profesyonel desteğin verilmesi şart olduğunu ancak profesyonel desteğinin meslek elemanlarından hiçbir zaman tam anlamıyla alamadığını belirtmiştir. Herhangi bir problemle karşılaştığında ve derdini meslek elemanlarına anlattığında meslek elemanlarının donanım eksikliğinden dolayı tam anlamıyla verim alamadığını, bu profesyonel destek ihtiyacını özel terapi merkezlerinde karşıladığını ifade etmiştir. Dolayısıyla ailelerin psiko-sosyal desteklerini karşılamak için nitelikli meslek elemanlarına çok ihtiyaç duyduklarını söyleyebiliriz. G(6) kodlu katılımcı bu konuyla ilgili yaşamış bir hikâyeyi şu şekilde özetlemiştir:

“Kesinlikle profesyonel desteğe çok ihtiyaç duyuluyor. Ve ben bu desteği meslek elemanlarından hiçbir zaman alamadım. Derdimi anlattığımda meslek elemanlarının donanım eksikliği bana tam destek olunamıyor. Örneğin benim çocuklarım beş yıl psikolojik destek gördüler. Özel terapi merkezlerinde her şeyi ayarlamışım. Ödemesi yapıyorum. Bu durumu meslek elemanlarına anlattığımda. Maşallah her şeyi yapmışsınız. Üzerinize düşeni yapmışsınız. Bizim yapabileceğimiz bir şey kalmamışlar dediler. Ama her korucu aile ben değilim. Eminim ki mesela özel eğitim öğrencisi olan veya herhangi bir sıkıntısı olan ailelere çok da destek olunmuyor. Koruyucu ailelikte teorik ve uygulama alanlarında çok büyük fark var. Koruyucu aileliğin takibi ve düzeniyle ilgili hep sıkıntı var ve ben de o sıkıntıyı çeken ailelerden biriyim. Koruyucu ailelikte ilk yıl çok önemli. Mesela benim ilk yılımda meslek elemanı altı ayda bir beni ziyaret etmişti. Ve benim psikolojik desteğe çok ihtiyacım vardı. Benim ağladığım gün kimse benim yanımda değildi. Ben çok zorlandım. Telefonla derdimi anlattığımda bu konuda biz bir şey yapamıyoruz cümlesini duymak beni yıkmıştı. Yani çocuğun psikolojik sorunları var, sekiz saat ağlıyor uyutamıyorsunuz. Psikiyatriye götürüyorum ilaç veriyorlar. İlaçla bile uyutamıyoruz çocuğu. Ben ne yapacağım. Çıldırıyorlar, birbirlerine şiddet uyguluyorlar. Ne yapacağımı bilemiyorum. Bu konunun önünü alamıyorum. Bu konuda sizden yardım istiyorum dediğim işte bizim böyle bir hizmetimiz yok. İlk sene biz çok sorun yaşadık, meslek elemanlarından tam anlamıyla destek alamadık. Beşinci senede çocukların ilaçlarını kestim. Ne psikiyatriste danıştım ne de meslek elemanlarına danıştım. Altı ay hayat burnumuzdan geldi. İşte o gün meslek elemanları yanımda yoktu. Dolayısıyla ben psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğumda kendi çabalarımla ve özel sektörle karşılıyorum.” G(6)

Yaptığımız çalışmada on beş aileden dördü bu konuyla ilgili profesyonel desteğe ihtiyaç duymadığını, ihtiyaç duyarlarsa kendileri çözeceğini veya kendi arkadaşlarıyla (Koruyucu Aile Derneklerindeki arkadaşları) çözeceğini ifade etmiştir. Bu ifadelerde anlaşılacağı üzere görüştüğümüz ailelerin büyük bir çoğunluğu profesyonel desteğe ihtiyaç duyduklarını söyleyebiliriz. Bu konuda aileler görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yok, şu an duymuyorum. Çok sorunlarla karşılaştığımda arkadaşlarla görüşüyorum. Kendim çözmeye çalışıyorum.” G(1)

“Hayır, ihtiyaç duymuyorum.” G(11)

“Şu an duymadım, duymuyorum çok şükür. Öyle bir sorunum yok şu an yok. Psikolojik desteğe ihtiyaç duyarsak oyun terapistine gideceğiz.” G(9)

“Hiç duymadım. Eğer duyarsak da biz kendi aramızda hallediyoruz. Sohbet ediyoruz.” G(7)

Katılımcılardan G(13), Profesyonel destek için çocuk uyumuna ve bağlamaya bağlı olduğunu eğer çocuk uyum ve bağlam sorunu yaşıyorsa profesyonel desteğe ihtiyaç duyulacağını söylemiştir. Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri şöyledir:

“Bence çocuğun uyumuna bağlıdır. Eğer çocuk bize uyum sağlıyorsa kendi ailemi nasıl geçindiriyorsam çocuklarıma nasıl vakit ayırabiliyorsam aynısını ona da yaparsam ve bir sıkıntı yaşanmıyorsa çocuk bize uyum sağlamışsa aynı şeylerde ise bir desteğe ihtiyaç yoktur. Eğer çocuk bize uyum sağlayamıyorsa agresif oluyorsa ne bileyim başka şeyleri oluyorsa onu sakinleştirmek için tabi ki herkesin bir desteğe ihtiyacı vardır.” G(13)

2.5.13. Koruyucu Ailelere Göre Türkiye’deki Koruyucu Aile Uygulamasının Yaygınlaşmama Nedenleri

Görüşme yaptığımız ailelerinin uygulamanın yaygın olmamasının nedenlerine ilişkin verdikleri cevaplar, insanımızdan kaynaklanan nedenler ve uygulamadan kaynaklanan nedenler olarak iki başlık altında toplanabilir. İnsanımızdan kaynaklanan nedenler; ailelerinin bilinçli olmayışı, yani toplumun kültür düzeyinin düşüklüğü, insanların sorumluluk yüklenmek istememeleri, ailelerin çok seçici olmaları ve kendi kanlarından olamayan bir çocuğu yanlarına almak istemediklerini belirtmişlerdir. Uygulamadan kaynaklanan nedenler ise koruyucu aile uyulması tanıtımındaki yetersizlik, uygulamanın toplum tarafından bilinmemesi, bürokrasinin yoğunluğu ve çocuğun aileden geri alınma ihtimali gibi nedenler söylenebilir (Can, 2000, s.75). Bu nedenler beraber devletin aile birliğine ve önemine karşı geliştirdiği olumsuz politikalar, maddi ve refah sorunun olması da bu modelinin gelişmesinin önündeki engeller oluşturduklarını söyleyebiliriz.

“Devletin aile birliğine ve önemine karşı geliştirdiği olumsuz politikalar.” G(12)

“Bir sefer aile yapısı parçalandı. İnsanlar kendi çocuklarına bakamıyor. Maddi sorunları var. Refah sorunu var. Yani koruyucu aile için gerçekleştirdiğimiz stant da bunu gördük. Genellikle herkes kendi çocuklarına bakamıyorum. Kendi çocuklarımla ihtiyaçlarını karşılayamıyorum. Nasıl başkasının çocuklarına bakayım düşünceleri vardır. İkincisi o duyarlılık da gitti. Başkasının acısını hissedememe anlamama ve empati kuramama....Buna kültürel duyarlılık ve dini duyarlılık da diyebiliriz. Yani kültüre duyarlılık ve dini duyarlılık hassasiyetlerimiz yok oldu. Bunların dışında tanıtım ve reklam eksikliği.. Tabi herkese koruyucu aile tanıtılmaz. Çünkü istismar edilebilir bir yönü vardır. Örneğin para konusu istismar edilebilir. Para yüzünden baktılar denilebilir. Çocuk ihmal edilebilir.” G(15)

Yine başka bir çalışmada koruyucu ailelerin koruyucu aile uygulamasının yaygın olmamasının nedenleri ile alakalı, toplumun bilinçsiz ve duyarsız olması ile tanıtım eksikliği gibi cevapları vermişlerdir. Bu cevaplar toplamda % 61,2 gibi yüksek bir oranı oluşturmuştur (Baysal, 2017, s.152). Özkara (2005)’nin çalışmasında ise bir önceki çalışmalardaki cevaplara paralel cevaplar vermişlerdir. Çalışmaya katılan ailelerin %32,7’si uygulamanın tanınmamasını, %26’si ekonomik yetersizlik, %16,7’si toplumsal duyarsızlık ve %3,3’sü hukuksal engellikleri neden olarak göstermişlerdir (Özkara, 2005, s.140). Bu konu ile ilgili yaptığımız çalışmada, Baysal ve Özkara’nın verilerine benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu sonuçlar şu şekildedir:

“Toplumsal bakış, farkındalığın olmaması, Rakamsal değerler çok büyük değil. Tanıtım eksiliği, evlat edinme modeliyle çok karıştırılması. Ekonomik yetersizlik.” G(3)

“Yeterince tanıtımının yapılmaması ve teşvik edici herhangi bir çalışma olamaması.” G(11)

“Bence bir kere anlatılmıyor. Bu son yıllarda, derneğin çok katkıları oldu. Bence evlatlık ve koruyucu aileliği halen birçok insan bilinmediğinden. Dizi ve filmlerde tam anlatılmıyor. Kamu spotlarda tam anlamıyla anlatılmıyor. Bizim kültürümüzün insanlarında biraz mülkiyetçilik var. Benim çocuğum olsun benim kanımdan olsun.” G(4)

“Buradaki sıkıntı şu gördüğüm kadarıyla. Koruyucu ailelik aslında insanların bilgisi yok veya bu konuda ciddi bir çalışma yapılmıyor diye düşünüyorum. Tabi şimdiki kadınlar bu konuda biraz cesaretli değil. İnşallah çocuğu olmayan herkes.. Özellikle komşunuz varsa çevrenizde insanlar varsa hatta sosyal medyada çocuğu olmayan arkadaşınız vardır. Veya bir şekilde çocukları olmayan aileler vardır onları teşvik edelim.” G(14)

Bu konuyla ilgili Kahraman (2007), kendi çalışmasında ilginç bulgulara yer vermiştir. Bu çalışmada aileler, Türkiye’de koruyucu aile modelinin yaygın olmamasının nedenlerini %28’si sosyal hizmetlerden kaynaklanan sorunlar, %16’si koruyucu aile olmak isteyen aile sayısı çok değil, %11’si Türk aile yapısı bu konuda bir engel ifadesine ulaşılmıştır. Ailelerin %8’si ailelerin çocuğu nüfuslarına geçirme isteği, %5’si koruyucu ailelerin öz aile korkusu ifadelerine varılmıştır (Kahraman, 2007, s.152-153). Yaptığımız çalışmada da koruyucu aile sayısının azlığının nedenlerinden koruyucu ailelerin biyolojik ailelerin çocukla görüşmeme isteği ve çocuğun geri alınma korkusu ve kaygısı önemli yer teşkil etmektedir. Bu konuda iki katılımcı görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Koruyucu ailelerin biyolojik ailelerin çocukla görüşmeme isteği. Yakın çevremde hep bunları duyuyorum. Koruyucu aile adayları çocuğun biyolojik ailesi çocukla görüşme düşünceleri olduğu için koruyucu aile olmaya pek yanaşmıyorlar. Olaya para gözüyle bakması, Duyarlı insanların eksikliği, tanıtım eksikliği, biyolojik aile takıntıları çok, masraf takıntısı çok.” G(1)

“Sorunun en başında çocuğun geri alınma korkusu. Yani biyolojik aile tarafından geri alınma korkusu, kaygısı. Bu kaygı sürekli devam etmektedir. Devlet tarafından koruyucu ailelik tanıtılırken öncelik daha çok parayı anlatıldığı için aileler pek yanaşmıyor. Yani önce gönüllülüğü anlatılması gerekir. Çünkü gönüllük esaslı yapılan iş sabır ve sevgi isteyen bir iştir. Bunu öne sürüyorlar ama insanlar daha sonra vaz geçiyorlar. Parayla bu işin olmayacağını öğrenince vaz geçiyorlar. Buna da tanıtım eksikliği diyebiliriz. Tutucu bir topluma sahip olduğumuzdan olumsuz bir etkisi olur. Koruyucu aile olaya adaya olan aileler daha çok çevreden çekinme sorunu veya kaygısı. Veya çevrenin etkisi diyebiliriz.” G(5)

Kahraman (2017)’nın ailelerin %6,5’i Türk halkının sosyokültürel ve ekonomik yapısının koruyucu aile olmaya müsait olmadığını, %2,5’si koruyucu aileliği evlat edinmeye bir basamak olarak kullanıldığı, %2’si zengin ailelerin çocuğu besleme olarak almak istedikleri, %3’si SHÇEK’in bu konuda titiz davrandığını ve %2’si hizmetin suresinin belirsiz olduğu sonucuna varılmıştır (Kahraman, 2007, s.154-155). Bu konuyla ilgili ailelerin görüşleri şöyledir:

“Özel hastane ödeneği karşılanmıyor. Yeterli tanıtımın yapılmaması, koruyucu aile uygulamasının görev ve tanıtımı meslek elemanları tarafından yapılması yanlış, Koruyucu aile

modelini pazarlamacı modeli olarak tanıtılması. Koruyucu aile modelinin tanıtımı görev icabı olarak anlatılması başka bir ifadeyle gönüllü bir model olarak anlatılmaması. Çünkü bana göre görev icabı anlatıldığında çok irritece oluyor. Bir de koruyucu aileyi koruma ile ilgili bir maddenin olmaması. Bu durum da çok risk teşkil ediyor.” G(6)

“Çevre baskısı, yanlış bilgilendirme ve korkular...Yani çocuğun aileden gelen bazı genlerden dolayı endişe ve korkular. Tanıtım eksikliği, Duyarsızlık.” G(2)

“Sosyal çevrenin etkisi. Yani el alevinin çocuklarına siz mi bakacaksınız. Sana ne gibi çevre baskısı yapıyorlar. İnsanlarımızın bağnaz düşünceler. İnsanlarımızda duyarsızlığın olması. Çok tutucu bir kültürümüzün olması.” G(7)

Yine Kahraman (2007)'nin başka bir analizinde Türkiye’de koruyucu aile modelinin yaygın olmamasının başında ailelerin %37’si reklam ve tanıtımın olmadığı, %21’i tutucu bir kesime sahip olduğumuzu, %15,5’i Türk aile yapısı bu konuda bir engel olduğu ifadesine ulaşılmıştır. Yine ailelerin %12’si Türk aile yapısı bu konuda bir engel olmadığı, %10,5’si hizmetin yükümlülükleri ağır olduğu sonucuna varılmıştır (Kahraman, 2007, s.156). Bu konuda aileler görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Tutucu bir kültürümüzün olması. Duyarsızlık, bilinçli ailelerin azlığı.” G(9)

“Gelenekler ve örfler. Çünkü aileler istemiyorlar. Duyarsızlık, Din de önemli. Dinde bizim kız çocukları çok önemli bir yeri var.” G(8)

“Bir konuda da değineyim burada. Diyanet işleri Başkanlığı fetva filan vermiş de bence bunu camilerde de hutbeye konu etmesi lazım ve bu şekilde halka anlatıp teşvik etmesi lazım. Duyurulması lazım. Çünkü inşalar camiye geliyor... genellikle insanlar dini olarak dinden dolayı pek yaklaşmıyorlar .İşte caiz değildir ve çekiniyorlar. Bir sürü konu geçiyor camide. İmam cami cemaatine bir bilgilendirme yapsa, halka anlatsa insanlar bu konuda bilinçlenseler bence gelişmiş ülkelere göre bir farkımız kalmaz. Koruyucu aile bilici ve duyarlılığı hızlı bir şekilde oluşur. Çünkü bizim halkımız bu konuda bilinçsizdir. Biz koruyucu aile ile ilgili bir stant oluşturduk orada koruyucu aile diyoruz. Adam koruyucu aile nedir. Bir bilgisi yok bizim halkımız bu konuda bilgilendirilmesi lazım. Nedeni de bilgisizliklerinden kaynaklanmaktadır. Yani bunun duyurusunun ve eğitimin artırılması lazım. Etkinliklerin yapılması lazım Konferanslarının yapılması lazım. Özellikle ve özellikle camilerde dile getirilmesi lazım. Koruyucu ailenin caiz olup olmadığını anlatılması lazım.” G(13)

“İnsanlar sorumluluk almaktan kaçınması. Ben işte yuva ve yurtlara gidemiyorum. Çok kötü oluyorum. Bu bir kıstas değildir. Çok kötü olurum demekle iş çözülmüyor. Bunun yanında duyarsızlık. Bence her insan zaman zaman bu taşın altına elini koyması gerekir. Yeterli tanıtımın yapılmaması” G(10)

2.5.14. Sızce Koruyucu Aile Uygulaması Nasıl Yaygınlaştırılabilir?

Koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılması için neler yapılabilir ilgili olarak Baysal (2017)'ın yaptığı çalışmada koruyucu ailelerin çözüm önerileri şu şekildedir; Bu çalışmada koruyucu ailelerin % 39,6’sı televizyon ve sosyal medyada reklam yapılması önerisi ilk sırada yer almıştır. Bu maddenin devamı mahiyetindeki toplumun doğru ve yaygın bir şekilde

bilinçlendirilmesi önerisi % 28,4 ile ikinci sırada yerini almıştır. Bu iki öneri kayda değer önerilerdir. Diğer maddeler de azımsanmayacak kadar önemlidir. Bu maddelerden koruyucu aileler mevzuatlarla desteklenmeli ve rahatlatılmalı %7,1, başarılı aile ve çocuk örnekleri ön plana çıkarılmalı ve ünlüler örnek olmalı %6,7, çocuğu olmayan kilerlere bir şekilde ulaşılp tavsiye edilebilen %1,8, yeterince yaygın olduğunu düşünen %8,9, cevap vermeyen %8,9, Diğer ise %6,2'lik bir oranla koruyucu aileler görüşlerini ifade etmişlerdir (Baysal, 2017, s.153).

Yaptığımız çalışmada koruyucu ailelerin neredeyse tamamına yakını Baysal (2017)'ın yaptığı çalışmadaki çözüm önerileriyle ilgi ilk iki maddelere paralel cevap vermişler. Bu konuda katılımcılar görüşlerinin şu şekilde özetlemiştir:

“Tanıtımların yapılması, Paradan ziyade gönüllü gözüyle bakılması, reklamının yapılması.”
G(1)

“Tanıtımın yapılması, hedef kitleleri iyi tahlil etmek lazım. Eğitime katma değer olması konusunda çalışmaları yapılması. Sadece ben çocuk seviyorum mantığıyla yaklaşımdan ziyade bilinçli ailelerin hedef kitlesine yönelmelidir. Reklamın yapılması, broşürlerin hazırlanması....Çarpıcı kamu spotların hazırlanması.” **G(2)**

“Okullar programlarına yurtlar belli aralıklarla gidilmesi lazım. Yılda bir kere de olsa gidilmesi lazım. Geziler düzenlesinler. Bence Her çocuk bu yurtlara gidilmeli, görmeli. Koruyucu aileler tecrübelerini aktarabilirler. Meslek elemanlarına profesyonel bakışı açısı oluşturulması eğitim ve süpervizyona tabi tutulması. MEB'in okullarda yakın işbirliği içinde olması gerekir. Bu konuda çalıştaylar düzenlenebilir. Paneller düzenlenebilir. Gidip tecrübelerimizi oralarda da anlatabiliriz biz koruyucu aileler olarak. Dizi ve filmlerde tam anlamıyla anlatılması lazım. Kamu spotlarında açık ve net bir şekilde işlenmesi lazım.” **G(4)**

“Ben açıkçası bu konu üzerinde bir çalışma yapmayı bir yüksek lisans tezi yazmayı düşünüyorum. Bu koruyucu aileyi yaygınlaştırmak için ve koruyucu aileyi artırmak için üzerime düşen vazifeyi yapmaya çalışacağım. Çünkü oradaki çocukların hepsinin ayrı bir hayat hikayesi vardır. Hiçbir zaman da bunun sorgulamamak lazım. Bunu araştırmamak lazım. Temel ihtiyaçlar konusunda orada her şey veriliyor zaten. Gereke maddi gerek manevi. Fakat ben o çocukların bir aile ortamında büyümesini özellikle şiddetle isterim. Bu konuda kesinlikle koruyucu aileyi desteklenmesi, tanıtılması ve bu konuda gerekli çalışmaları yapılması lazım.”
G(14)

Koruyucu aile modelinin yaygınlaşması için tanıtım konusuna dikkat çeken G(10) kodlu katılımcı görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Tanıtımların sıkça yapılması, tecrübeli koruyucu ailelerin tecrübelerini sıkça anlatması, Bir de çok büyük alanlarda değil de o kültürü algılayabilecek kişilerle bir masa etrafında konuşulması gerekir diye düşünüyorum. Yani herkese değil de bilinçli koruyucu aile adaylarına anlatılması gerekir. Koruyucu ailelerin hikâyelerinden dizi ve filmlerin yapılması. Sempozyum ve konferansların düzenlenmesi.” **G(10)**

Koruyucu ailelik ile ilgili Şu an maddi Őartların iyi olduğunu ifade eden G(15), Bu Őartalar yeterli değil, duyarlı insanlara da ulaŐılması gerektiğini beyan etmiştir. Bu g6r6Őlerle birlikte 6ocuğun bazı sosyal ve sportif faaliyetlerinin de 6cretsiz olması konusunda gerekli mercilerden talep etmiştir. G6r6lmektedir ki, koruyucu ailelerin 6ocuğunu y6ksek yararını g6zetmek i6in 6ocuklarla birlikte sosyal ve sportif faaliyetler katılmak istenmektedir. Ancak maddi olanakları yetersizliğinden bu aktiviteleri tama anlamıyla yapamadıkları, yapan aileler de kendi ceplerinden harcadıklarını s6yleyebiliriz. Yine bu konuda aileler g6r6Őlerini Ő6yle dile getirmiştir:

“Yani bence mevcut durumda Şartlar iyi. Yani ekonomik destek iyi. Bu konuda duyarlı insanlara ulaşmak gerekir. Veya duyarlı 6ocuğu olmayan aileler olabilir. Bunlara ulaŐılabilir. 66nk6 hem o aile hem de 6ocuk i6in iyi olacak. Medyanın etkisi olabilir. Farklı Bakanlıklarla protokoller imzalayabilir. Bu protokoller 6er6evesinde duyarlı insanlara, konferanslar ve seminerlerin verilmesi, kamu spotların oluşturulması, afiŐlerin hazırlanması. Asında ge6miŐte bunun uygulaması vardır. K6lt6r6m6zde vardır. 6ocuğun ailesi ve ya anne-babası 6lm6Őse 6ocuk yakın bir akrabaya verilir. Orda b6y6t6l6yordu. Bunun dini boyutu vardır. Tabi ki aileler farklı bir Şekilde de desteklenebilir. 6rneğin ekonomik destek 800-900 TL civarındadır. Ger6i bu 6ocuğun ihtiyacına g6re değişir. Bunun dışında 6ocuğa Ő6yle destekler verilebilir. Aile 6ocuğa yetkilik yaptığı etkinlikleri 6cretsiz yaptırabilir. 6rneğin 6ocuğu y6zmeye g6t6r6ld6Đinde 6cretsiz g6t6r6lebilir. Tabi ki devlet bu sosyal ve sportif faaliyetler i6in ayreten para vermesin bir kart veya bilet Şeklinde 6ocuğun gittiği yerlerde bu etkinliklerden 6cretsiz yararlansın diye.”
G(15)

M6zik ve spor kurslarında devletin 6cretsiz imk6nların sağlanması.” **G(8)**

Koruyucu aileliğin tanıtımında derneklerin 6nemli yeri mevcuttur. Nitekim yaptığımız 6alıŐmalarda g6r6Őlerini ifade eden G(3) Koruyucu aile derneklerinin kurulması ve koruyucu ailelerin tecr6belerinin aktarılması gerekliliği 6zerinde g6r6Ő beyan etmiştir. Bu g6r6Őlerle birlikte g6r6Őlerini ifade eden G(5), dini y6nden de koruyucu aileliği anlatılması ve sadece koruyucu aile sayısını artırmak değil, nitelikli koruyucu aile sayısını arattırmak gerektiği ifadesi kayda değer bir g6r6Ő olduğu s6yleyebiliriz. Bu konuda aileler g6r6Őlerini Ő6yle 6zetlemiŐtir:

“Koruyucu aile derneklerinin kurulması, Koruyucu ailelerin tecr6belerinin aktarılmasını. Sempozyum ve Konferansların yapılması.” **G(3)**

“Konuyla ilgili sempozyum ve panellerin d6zenlenmesi, tanıtımın a6ık ve net bir Şekilde yapılması. Derneklerin kurulması. Farkındalık broŐ6rleri hazırlanması. Dini y6nden de anlatılması lazım. Sadece koruyucu aile sayısını artırmak değil, kaliteyi de artırmak lazım. Yani profesyonel koruyucu aile sayısını artırmak lazım. Psikolojik ve psiko-sosyal desteklerin artırılması lazım.” **G(5)**

Halkı bilin6lendirme konusuna dikkat 6eken katılımcılardan G(13), Bu modelinin camilerde duyurulması ve bu model ilgili konferanslar ve seminerlerin verilmesi konusunda g6r6Őlerini Ő6yle 6zetlemiŐtir:

“Halkın bilin6lendirilmesi. Camilerde duyurulması, Konferansların ve seminerlerin verilmesi, tanıtımlarının yapılması.” **G(13)**

Katılımcılardan G(6), koruyucu aile modelinin belli aşamaları olması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu modelinin ilk aşaması için kurumda kalan her çocuğun bireysel bir gönüllüsünün olmasından yana olduğunu, bireysel gönüllülerin de koruyucu aile olma adayı olan kişiler olması gerektiğini söylemiştir. Yani direkt koruyucu aile olmasına karşı olduğunu, belli bir tecrübe edindikten sonra koruyucu aile olma gerekliliği üzerinde durduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda aileleri şu görüşleri dile getirmiştir:

“Bu modelinin belli aşamaları olması lazım. Ben bu modelinin ilk aşamasını için kurumda kalan her çocuğun bireysel bir gönüllüsünün olmasından yanayım. Birinci basamak bu olmalı. Bireysel gönüllülerin de koruyucu aile olma adayı olan kişiler olması gerekir. İlk bu bireyle bireysel gönüllü olup ondan sonra koruyucu aileliğe dönüştürmesinden yanayım. Direkt koruyucu aile olmasına karşıyım. Çünkü sağlıklı bir uyum süreci yapamıyorlar. Çeşitli programlarda koruyucu ailelerinin kendi tecrübelerini anlatılması, Koruyucu ailelere uyum süreciyle ilgili iyileştirilmeler yapılmalı” G(6)

“Öncelikle mevcut koruyucu ailelerimizin onure edilmeli tanıtımı yapılmalı medyada örneğin çocuklar duymasın dizisinde Haluk ve Meltem dizideki aile koruyucu aile oldular bu şekilde olabilir. Koruyucu aileye sunulan desteklerin artırılması artırılarak profesyonel koruyucu aile sistemi olmalı.” G(11)

Katılımcılardan G(7), koruyucu aileliğin yaygınlaşması için devamlı anlatılması gerektiğini ve en önemlisi de deneyimli koruyucu ailelere sosyal hizmetlerde bir oda verip gelen kişilerin tepkilerini hafifletilmesi gerektiğini söylemiştir. Deneyimli olan insanlardan neyi nasıl uygulayacağını konusunda bilgi edinirse daha sağlık sonuçlar çıkacağını söyleyebiliriz. Bu konuda ailelerin görüşleri şöyledir:

Devamlı anlatacağız. Bence deneyimli koruyucu ailelere sosyal hizmetlerde bir oda verip gelen kişilerin tepkilerini hafifletmek. Çünkü insanlar buraya gelemiyorlar. Deneyimli olan insanlardan bir şeyler öğrenseler, neyi nasıl gideceğini öğrenseler belki daha iyi olacak. Medyada tanıtımın yapılması. Dizi ve filmlerin yapılması” G(7)

Çocuklara ve ailelere yasalarla sunulan hizmetlerin uygulamada karşılığını görmediğine dikkat çeken G(9) kodlu katılımcı, bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle özetlemiştir:

“Kamuoyunun bilinçlendirilmesi, Çocuklara koleje gitme imkânlarının sunulması. Yasalarda olmasına rağmen ama uygulamada yok. Bir çocuğu koleje gönderebilmek için kendi paramızla gönderiyoruz. Ama devlet çocukları kolejlere ücretsiz bir şekilde gönderme imkânı bize sağlasın. Çünkü emekli maaşımın hemen hepsi çocuğun kolej masrafına gidiyor. İkincisi ise devlet, çocuklara meslek edindirme kursları verilsin. Kuaför gibi. Yani çocuk hangi mesleğe yatkınsa o kursu versin bir meslek edindirsin. Kamu spotlarının hazırlanması, Çocukların eğitimlerinin nitelikli bir şekilde devam edebilmeleri için devlet hem özel okullarda hem de devlet okullarında şartları iyileştirmesi ve teşviklerinin sağlanması. Tanıtım eksikliği. Bu eksikliği gidermek için de sempozyumlar, konferanslar ve panellerin yapılması, Koruyucu ailelik ile ilgili bilgi eksikliğini giderilmesi, Bilgi paylaşımının yapılması, Deneyimli koruyucu aileler sempozyum, konferans ve panellerde kendi tecrübelerini aktarması.” G(9)

Katılımcılardan G(12), aile yapısı güçlendirilerek, sağlıklı bir aile yapısı bir çocuğun sağlıklı bir şekilde yetişebilmesi konusunda çok önemli bir yer teşkil ettiğini ifade etmektedir.

“Aile yapısı güçlendirilerek. Tanıtım çalışmaları ile ve güçlü ailelerin duyarlılığını artırarak olabilir.” G(12)

Bu veriler göstermektedir ki kültürlü ve bilinçli bir toplumun oluşumuna öncülük edilirse korucuyu aile modeli daha hızlı bir şekilde yaygınlaşır ve toplum tarafından kolay bir şekilde benimsenir. Aksi takdirde toplumun arasında yaygın olan yanlış inanışlar, tutucu kültürün varlığı ve toplumsal duyarsızlık koruyucu aile modelinin yaygınlaşmasının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir.

SONUÇ

“Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye’de Koruyucu Aile Modeli” adlı çalışmamızın teorik bölümlerinde genel olarak; kültürün tanımı ve özellikleri, kültüre duyarlılık ve sosyal hizmet ilişkisi, korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmet modelleri, koruyucu aile modeli ve tarihçesi, Türkiye’de uygulanan koruyucu aile modeli ve özellikleri ele alınmıştır. Araştırmamızın alan çalışması kısmında ise; İstanbul, Bingöl ve Kahramanmaraş örneklerinde Türkiye’deki koruyucu aile modelinin profili nesnel bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Bununla beraber dünyada en çok tercih edilen çocuk bakım modeli olan koruyucu aile modelinin ülkemizde sayısal ve oransal olarak az tercih edilmenin sebepleri araştırılmıştır. Ayrıca kurum bakım modeline kıyasla bu hizmet modelinin Türk toplum ve aile yapısına uygunluğu tartışılmıştır. Uygulama aşamasında sorunlar belirlenmiş bu sorunlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin bu hizmeti nereden öğrendikleri konusunda on beş aileden üçü, SHM, koruyucu aile birimi ve meslek elemanlarından, dördü çocuk yurtlarına gönüllü ailelik yaparken kurum ve kuruluşlardan öğrenmiştir. Ailelerden dört tanesi arkadaş/çevre, kitaplar, tanıtım programları ve STK’lardan öğrenmiştir. Yine ailelerden dört tanesi de sosyal medya, internet ve televizyondan öğrendikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Çalışmamızda koruyucu ailelere göre koruyucu aile uygulamasının tanımı konusunda; ailelerin tamamına yakını korunma ihtiyacı olan bir çocuğun bir aile ortamında büyümesine dediklerini tespit edilmiştir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin koruyucu aile olma arzusunun kaynağı konusunda; on beş aileden iki tanesi daha önceden yuvadan kalma, dördü biyolojik çocuğa sahip olamama, sekizi sosyal sorumluluk bilinci ve dördü de evlat edinme isteğiyle başvurdukları sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda ailelerin, koruyucu aile olmaya karar verirken sahip olduğu kültürün etkisi olup olmadığı konusunda; Görüştüğümüz on beş aileden yedisi sahip olduğu dini değerler ve gelenek-göreneklerin etkili olduğu görülmüştür. Bazı koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde her ne kadar kendi kültürünün veya gelenek-göreneklerinin etkili olmadığını içlerinden gelen insani ve vicdani duygulardan dolayı bu kararı alladıklarını belirtirler de aslında bu insani ve vicdani duygular sahip olduğu kültürlerinin değerleri oluşturmaktadır. Yani farkına varmadan verdikleri karar ve bu kararları devam ettirme konusunda sahip olduğu kültürel değerlerin etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu veriler de göstermektedir ki koruyucu ailelerin koruyucu aile olma ve bunu devam ettirme süreçlerinde kültürün etkisi olduğu hipotezimizi doğrulamaktadır.

Çalışmamızda, koruyucu ailelerinin yakın çevresi ve çocukları koruyucu aile olma kararlarına tepkileri nasıl olduğu noktasında; çalışmamıza katılan on beş aileden sekizi çevreden ve çocuklarından olumlu tepkiler aldıklarını hatta geç bile kaldıklarını ifade eden aileler olduğu görülmüştür. Diğer yedi ailenin tamamına yakını da ilk başlarda eşlerden ve yakın akrabalarından olumsuz tepkiler aldıkları ancak bu modelin amacını ve önemini anlattıktan sonra bu bireylerin ikna oldukları akabinde olumlu tepkiler aldıklarını dile getirmiştir. Hatta bazılarının da koruyucu aile olmak için gerekli mercilere başvurdukları görülmüştür. Bu veriler göstermektedir ki koruyucu ailelerinin tamamına yakını yakın çevresi ve çocukları koruyucu aile olma kararlarına olumlu tepkiler verdikleri sonucunu doğrulamaktadır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerinin çocuk(lar)ın yaşı tercih etme durumu konusunda, görüştüğümüz on beş aileden onu 0-6 yaş grubu çocukları tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Kahraman'ın (2007, s.161) bu konuya ilgili yaptığı çalışmasındaki ailelerin %50'den fazlası 0-6 yaş grubunu tercih ettikleri sonucuyla uyumluluk sergilemektedir. Öte yandan koruyucu ailelerinin çocuğun cinsiyeti tercih etme durumu sonucunda, görüştüğümüz ailelerin dördü kız çocukları istedikleri, altı aile ise çocuğunu cinsiyeti kendileri için önemli olmadığı ancak gönlündeki çocuğun kız olması istediği sonucuna varılmıştır. Yine katılımcılardan beşi ise kendileri için cinsiyet ayrımı yapmadan başvurdukları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerinin evlat edinme yerine koruyucu aile olmayı tercih etme durumu noktasında; katılımcıların dördü evlat edinme koşullarını taşımadığı, ikisi dini inancından dolayı evlat edinmeyi tercih etmediği üçü ise koruyucu aileliğin başvurusu daha erken sonuçlandığından evlat edinme yerine koruyucu aileliği tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer ailelerin ise evlat edinme veya koruyucu ailelikten ziyade amaçlarının çocuğun yüksek yararını gözeterek çocuğu sağlam bir şekilde hayata hazırlamak olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerinin karşılaştığı sorunlar noktasında; Genel olarak ailelerin tamamına yakını, meslek elemanlarının yetersizliği, niteliksiz personellerin varlığı, çocuğun ilk haftalarda yaşadığı bağlanma sorunu, bürokrasinin ağır işlemesi, sağlık raporu alma sorunlarını yaşadığı tespit edilmiştir. Yine sorunların başında çocuğun okul kaydı için okuldan kabul görme sorunu ve okulda damgalanma, ötekileştirme ve etiketlenme sorunları yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızda ailelerin koruyucu aile hizmetini sürdürürken profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyorlarsa bu ihtiyacı nasıl karşıladıkları konusunda; görüşme yaptığımız on beş aileden on biri profesyonel desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür. Hatta kimi aileler kurum tarafından sağlanan psikolojik ve psiko-sosyal destek hizmetini yetersiz görerek bu ihtiyaçlarını özel terapi merkezlerinde karşıladıklarını tespit edilmiştir. Bu aileler özel terapi merkezlerinde aldıkları hizmetinin ücretini devlet tarafından karşılaması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu sonuç Baysal (2017)'nin koruyucu ailelere yapılan ödemelerinde psikoterapi ücretlerinin karşılanmaması önemli bir eksiklik olduğu sonucuyla uyumluluk sergilemektedir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin görüşleri doğrultusunda, Türkiye'de koruyucu aile sayısının azlığının nedenleri tespit edilmiştir. Bu nedenler; devletin aile birliğine ve önemine karşı geliştirdiği olumsuz politikalar, maddi ve refah sorunu, toplumsal bilinçsizlik ve duyarsızlık, tutucu bir kültürümüzün olması, ekonomik yetersizlik, reklam ve tanıtım eksikliği, koruyucu ailelerin biyolojik aileleri çocukla görüştürmeme isteği ve çocuğun geri alma korkusu ve kaygısı sonuçları ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin görüşleri doğrultusunda koruyucu aile uygulaması nasıl yaygınlaştırılabilir konusunda; televizyon ve sosyal medyada reklamının açık ve net bir şekilde yapılması, tanıtım programlarının yapılması, çalıştay, sempozyum ve konferanslarının düzenlenmesi, koruyucu aileleri mevzuatlarla desteklemesi, tecrübeli ailelerinin tecrübelerini aktarmaları, başarılı aile ve çocuk örnekleri ön plana çıkarılmalı, koruyucu ailelerin hikayeleri kültürümüze uygun dizi ve filmlere konu olması, ailelerin koruyucu aile olmadan önce çocuklara gönüllü ailelik yapması, tanıtım programlarının yapılması, hedef kitesinin iyi tahlil

edilmesi, koruyucu aile derneklerinin kurulmasına yönelik çalışmaların yapılması, MEB ile anlaşarak okullarda tanıtım çalışmalarının yapılması, camilerde hutbelerde dillendirilmesi, SHM'lerde tecrübeli koruyucu ailelere yönelik bir oda tahsis edip gelen koruyucu aile adaylarına yönelik tecrübelerini aktarmaları gibi önerilerde buldukları sonuçlarına ulaşmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda koruyucu aile hizmet modelinin daha nitelikli bir şekilde gelişmesi için koruyucu aileler, biyolojik aileler ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (AÇSHB) yönelik şu önerilerde bulunabiliriz:

Koruyucu ailelere yönelik öneriler;

- Koruyucu aileler herhangi bir sorunla karşılaştıklarında bunu çocuğa hissettirmeden bulunduğu ildeki koruyucu aile birimi ve STK'sı ile sürekli iletişim halinde olup bu sorunu gidermeye çalışmalı,
- Koruyucu aile birimi bilgisi dışında koruyucu aileler çocuğu biyolojik ailesiyle görüştürmemeli,
- Koruyucu aile modelinin evlat edinme modeli ile aynı olmadığı bilincinde olmalı,
- Koruyucu aileler koruyucu aile olmadan önce çocuk yuva ve yurtlarında gönüllü ailelik yapmalı,
- Çocuğun bakış açısıyla biyolojik aileyi değerlendirilip ve aile ile ilgili olumlu veya olumsuz çıkarımlarda bulunulmamalı,
- Koruyucu ailelerin asıl görevi çocuğa sahiplenmek olmadığı, çocuğun sağlık ve nitelikli bir şekilde yetişebilmesi için ona uygun şartlar hazırlamak olduğu unutmamalı,
- Koruyucu aileler çocuğun yüksek yararı için ödenen parayı, çocuğun temel ihtiyaçları ve eğitimi için harcamalı ve bu durumdan farklı sosyal kazancı elde etmemeli,
- Koruyucu aileler koruyucu aileliğin; uzun soluklu ve emek isteyen bir süreç olduğunun bilincinde olmalı ve bu durumu sevgi dolu bir ortamla çocuğa hissettirmeli,
- Koruyucu aileler kendilerinin biyolojik çocukları varsa yanına alacakları çocuğu kendilerine söylemeli aynı zamanda yanına alacakları çocuğa da bu durumu izah etmeli,
- Koruyucu aileler bir uzmanın görüşlerinden yararlanarak ve çocuğu kendisinin duygu-durum motor becerine göre kurslara göndermeli ama bu durumu zorunlu ve sürekli hale getirmemeli,
- Koruyucu aileler, düzenli olarak çocuklara sosyal ve sportif aktiviteler yapmalı,
- Koruyucu aileler koruyucu aileliği sorunsuz devam edebilmeleri ve çocukla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için koruyucu ailelikle ilgili verilen temel eğitim programlarına tam anlamıyla katılım sağlamalı,
- Koruyucu aileler, çocuğa biyolojik ailesiyle ilgili algılayabilecek tüm olumsuz tutum ve davranışlardan uzak durmalı,
- Koruyucu aileler hem bu modelin tanıtımı ve önemi için hem de koruyucu aileler kendi aralarında dayanışma ve birlikteliği sağlaması için koruyucu aile ile ilgili STK'lar kurmalı,

Biyolojik (öz) ailelere yönelik öneriler;

- Biyolojik aileler, koruyucu aile birimiyle sürekli iletişim halinde olmalı,
- Adres ve telefon değişikliklerinde konuyla ilgili meslek elamanına bilgilendirmede bulunmalı,
- Biyolojik aileler, koruyucu aile hizmet modeli kendi çocuğu için daha faydalı bir model olduğu bilincinde olmalı,
- Koruyucu aile modelini evlat edinme modeli ile karıştırmamalı,
- Biyolojik aileler, çocuğu için meslek elemanları tarafından belirlenen gün ve saatte düzenli olarak gitmeli,
- Biyolojik aileler, çocuğuyla görüşürken çocuğa olan sevgisini hissettirmeli,

- Çocuğun yanında, biyolojik aileler ve koruyucu aileler birbirlerini suçlayıcı davranışlarda bulunmamalı,
- Çocuğa gerçekleştirilemeyecek sözler verilmeyerek çocuğu kandırmamalı,
- Görevli meslek elamanları bilgisi dâhilinde koruyucu aileyle iletişim kurulmalı,
- Biyolojik aileler yaşam koşullarını çocuğu geri alabilecek düzeyde değiştirmeli ve bu değişiklikleri koruyucu aile birimine bildirimde bulunmalı,
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) yönelik öneriler;*
- Koruyucu aile modelinin sağlıklı bir şekilde devama edebilmesi için meslek elemanları yetersizliği giderilmeli,
- Yönetmelik ve mevzuatlarda boşluk net olmaya hükümleri netleştirilmeli,
- Koruyucu ailelere ve çocuklara yönelik hizmet sağlamada görüşme odası ve araçları tahsis etmesi ve aktifleştirilmeli,
- Koruyucu aile ve çocuk eğitimleri için gerekli eğitim materyallerinin eksiklikleri giderilmeli,
- Koruyucu aile biriminde çalışan meslek elemanları kendilerini her alanda nitelikli bir şekilde geliştirilmeli,
- Koruyucu aile biriminde tecrübeli ve nitelikli meslek elemanları çalıştırılmalı,
- Koruyucu aile biriminde görevli olan meslek elemanlarının kurum içi görev değişikliği yapılmamalı,
- Koruyucu aile biriminde çalışan meslek elemanlarının zorunlu sebepler olmadıkça iller arası yer değişikliğe gidilmemeli,
- Uzmanlaşmış ve geçici koruyucu aile modeli geliştirilmeli,
- Koruyucu ailelerin özel terapi merkezlerinde aldıkları psikolojik ve psiko-sosyal destek ücretinin karşılanmalı,
- Koruyucu aile adaylarına ve koruyucu ailelere koruyucu ailelikle ilgili temel eğitimleri verilmeli,
- Koruyucu ailelikle ilgili çalıştay sempozyum ve konferanslar düzenlenmeli,
- Koruyucu ailelerin hikâyeleri kültürümüze uyumlu dizi ve filmlere konu olması için gerekli girişimlerde bulunulmalı,
- Her ilde koruyucu aile derneğın kurulması için koruyucu ailelere destek ve teşvikte bulunmalı,
- AÇSHB bünyesinde aile terapisi ve aile danışmanlığı eğitim almış kişileri danışmalık ve terapi için çalıştırmalı,
- AÇSHB'nin farklı bakanlıklarla protokoller imzalanmalı, imzalananlarla ise bu protokolleri yenilenmeli,
- AÇSHB özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı ile sürekli iletişim halinde olmalı.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Fetva Kurulunun 2013'te koruyucu aile ilgili yayınladığı olumlu fetvasını her platformda anlatılmalı,
- Camilerde hutbelerde koruyucu aileliğin İslam dininde herhangi bir yasağının olmadığı aksine İslam dini koruyucu aileliğı teşvik ettiğini anlatılmalı,
- Özellikle MEB ve DİB'in "aile" ile ilgili konu başlığında koruyucu aile hizmeti başlığına yer vermeli,
- Koruyucu aile hizmeti modeli ile evlat edinme modelinin aynı olmadığı koruyucu aile biriminde görevli olan meslek elemanları tarafından net bir şekilde anlatılmalı. Çünkü bazı aileler dini inancından ve mahremiyet mevzusundan dolayı koruyucu aileliğı evlat edinmeyle karıştırdığından uzak durmaktadır.

- AÇSHB koruyucu aileliğin tanıtımı için reklam ve kamu spotları hazırlamalı ve sosyal medya ve internette koruyucu ailelikle ilgili videolar yapmalı,
- Tecrübeli koruyucu alilerin kendi tecrübelerini anlatmaları konusunda gerekli ortamlar oluşturulmalı.
- AÇSHB ile üniversiteler, aile ve sosyal politikalar konusunda işbirliği içinde olmalı ve üniversitelerde bu konuyla ilgili bir birim oluşturmalı,

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2007). Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı, *Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı (Hakemsiz)*. (136-152).
- Allen-Meares, P. (2007). Cultural Competence: An Ethical Requirement. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*. 16(3-4). (83-92).
- Arslan, Y.E. (2007). *İslam Hukukunda Kimsesiz Çocuklar (Yüksek Lisans Tezi)*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.
- Aslan, F. (2018). *Türk Kültürü İçerisinde Türk Aile Yapısının Yeri (Yüksek Lisans Tezi)*. Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Atatanır, H. (2012). *Sosyal Hizmet Yazuları (Derleme)*, Cılga, İ., Zengin, O. & Altındağ, Ö. (Ed.). Ankara: SABEV Yayınları.
- Aydın, A. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayıncılık.
- Aydın M. A. (2007). *Osmanlı Toplumunda Aile, Günümüzde Aile içinde (s.)* İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları.
- Azmi, S.H. (1999). A Qualitative Sociological Approach to Address Issues of Diversity for Social Work, *Journal of Multicultural Social Work*, 7(3-4). (147-164).
- Azzopardi, C. & McNeill, T. (2016). From Cultural Competence to Cultural Consciousness: Transitioning to a Critical Approach to Working Across Differences in Social Work. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*. 25(4). (282-299)
- Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu Aile Uygulamaları Ve Sonuçları: İstanbul Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bay, A. (2014). Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Yetimlerin Himaye Edilmesi Koruyucu Aile Olmak Bedriye Yılmaz (Ed.). *Osmanlı Toplumunda Koruyucu Aile Uygulaması* (59-81). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Bektaş, M. (2015). *İslam Hukukunda Çocuk Hakları Bağlamında Koruyucu Aile (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bilican Gökkaya, V. (2014). Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği). *International Journal of Human Sciences*. 11(1). (603-620).
- Boddy, J., Statham, J., McQuail, S., Petrie, P. and Owen, C. (2009) *Working at the 'edges' of care? European models of support for young people and families*. Research Brief. (June, 2009). Department for Children, Schools and Families. (UK).
- Bulut, M. (2008). Kadınlarda Boşanma Ve Kültür İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 19(2). (111-118).
- Butler, S. (2003). Agriculture, ecosystems and environment. *Discover the world's research*, (348 -357).
- Büyükoztürk, Ş. & Diğerleri. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canatan, K. (2009) Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım, *The Journal Of International Social Research*. (2-6).
- Can, Y. (2000). *Korucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Cebeci, S. (2010). *Bilimsel Araştırma Ve Yazma Teknikleri*. İstanbul: Alfa yayınları.
- Chen, G. M. (1997). *A review of the concept of intercultural sensitivity*. Paper presented at the biennial convention of pacific and asian communication association, (january, 1997). Honolulu. hawaii.
- Cılga, İ. & Hatipoğlu, B. (2012). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler (Derleme)*. Ankara: SABEV yayınları.
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük Ve Türkiye'deki Görünümü, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Y. 9, (15).
- Çetin, O. (2016). Kültür Ve Medeniyet. Mefail Hızlı (Ed.). *İslam Kurumları Ve Medeniyeti içinde* (2-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Çınar, A. (2018). *Şiddet Çağında Sosyal Hizmetler ve Manevi Destek*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Dal, V. (2018). *Koruyucu Aile Hizmetinin Geliştirilmesinde Koruyucu Aile Derneklerinin Rolü (Doktora Tezi)*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Davis, T.S. (2009). Diversity Practice in Social Work: Examining Theory in Practice. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*. 18(1-2). (40-69).
- Demirkan, S. (2006). Türk Ailesinin Korunması ve Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliğinin Önemi. *T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*. Y. 8, 3(9).
- Doğan, R. (2013). Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği, *Ankara Barosu Dergisi*. 2(2). (145-170).
- Duran, E. (2011). Turizm Kültür Ve Kimlik İlişkisi Turizmde Toplumsal Ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (19). (292).
- Duyan, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.
- Erdur Baker, Ö. (tarih yok). Psikolojik Danışma Ve Kültürel Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(27). (109-122).
- Erincik, S. (2011). Kimlik ve Çokkültürcülük Sorunu, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52(2). (219-241).
- Emiroğlu, V.(1991). Kültür, Kişilik ve Davranış Bozukluğu, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. 9(1-2-3). (131-134)
- Genç, Y. & Barış, İ. (2015). Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği, *International Journal of Social Science*, (32). (95-117).
- Gergin, A. (2017). *Şehir Ve Kültür Gezilerinin Kültürel Duyarlılık Üzerindeki Etkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- Gökalp, Z. (1970). *Türkçülüğün Esasları*, haz. M. Kaplan, İstanbul.
- Gökce, H. (2018). *Bir Sosyal Politika Olarak Evlât Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları (Yüksek Lisans Tezi)*. Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Görgülü, Ü. (2014). Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. S.23, (45-58).

- Graham, J. R., Shier, M. L. & Brownlee, K. (2012). Contexts of Practice and Their Impact on Social Work: A Comparative Analysis of the Context of Geography and Culture, *Journal of Ethnic And Cultural Diversity in Social Work*. 21(2). (111-128).
- Güdek, K. (2012). *Birey & Aile Sosyal Çalışma Kuramlar-Kavramlar-Teknikler-Terapiler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri Yayıncılık.
- Güngör, N. (2013). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitapevi Yayınları.
- Hair, H. J. & O'Donoghue, K. (2009). Culturally Relevant, Socially Just Social Work Supervision: Becoming Visible Through a Social Constructionist Lens. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*. 18(1-2). (70-88).
- Hardera, A.T., Zellerb, M., Lópeza, M., Köngeterb, S., and Knortha, E.J. (2017). *Different sizes, similar challenges: Out-of-home care for youth in Germany and the Netherlands*. *Psychosocial Intervention*. 22(3). (203-213).
- Hız, Ö. (2018). *Türkiye’de Çocuk Refahı Kapsamında Koruyucu Aile Hizmeti Denizli İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. Sakarya.
- İlgar, Z. & İlgar Coşkun, S. (2016). *Aile Odaklı Eğitim Kuramdan–Uygulamaya*, İstanbul: İlgar Eğitim Danışmanlık Yayıncılık.
- İlbars, Z. (Tarihi yok). *Kültür Ve Stres, Kriz Dergisi*. 2(1). (177-179).
- İsrafilova, F. (2006). *Kur’an’ın Anlatımıyla Aile Hayatı (Yüksek Lisans Tezi)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya Ve Kocaeli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Karakayalı, G. (2009). *Velayet Hakkının Kullanılmasına İlişkin Hukuki Sorunlar Ve Özellikle Koruyucu Aile Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kartal, Ö. (2016). *İslam Hukukunda Koruyucu Aile (Yüksek Lisans Tezi)*. Bozok Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yozgat.
- Katz, I., Cortis, N., Shlonsky, A., and Mildon, R. (2016). *Modernising child protection in New Zealand: Learning from other jurisdictions*. (May, 2016 Report for Superu).
- Kaya, İ. (2007). Azınlıklar, Çokkültürlülük Ve Mardin, *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. (9). (44-55).
- Kılıçarslan, F. (2010). *Çocuk ve Aile Sorunlarının Terapi ile Tedavisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıçarslan, F. (2018). *Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim*. İstanbul: İdeal Akademi.
- Kılıç, S. (2018). *Sosyal Sermayenin Koruyucu Aile Hizmet Modelindeki Yeri Ve Bu Alanda Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Koç, T. (2016). *Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye Ve Hollanda Karşılaştırması (Yüksek Lisans Tezi)*. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Manisa.
- Koç, Z. (2003). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*. Y. 11, (No. 12). (1-17).

- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışma'ya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Köse, Ü. (2008). *İslam Hukuku Açısından Kimsesiz Çocukların Korunması Ve Bakımı (Yüksek Lisans Tezi)*. Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- Kurtuluş Akbulut, S. (2011). *Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme Ve Koruyucu Aile Kurumu (Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kurukol, N. (2015). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Suçlarıyla Mücadelede Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Görev, Yetki Ve Uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Kuş, S. (2014). *Koruyucu Aile Hizmeti ve Toplumsal Farkındalık: Çanakkale İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale
- Kut, S. (1988). *Sosyal Hizmet Mesleği Nitelikleri Temel Unsurları Müdahale Yöntemleri*. Ankara.
- Kut, S. (Tarih yok). Toplumsal Değişim, Kurumların Yeniden Yapılanması Ve Ruh Sağlığı. *Kriz Dergisi*. 2(1). (180-184).
- Lu, Y. E., Lum, D.&Chen, S. (2001). Cultural Competency and Achieving Styles in Clinical Social Work. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*. 9(3-4). (1-32).
- Neil, T. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak (Çev.: Buğra Yıldırım & diğerleri)*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Nichols, P.M. (2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler*. İstanbul: .Kaknüs Yayınları.
- Oğuz, Z. N. (2008). *Tüketim Kültürünün Üniversite Gençliği Üzerine Etkisi (S.D.Ü. Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Özateş, Ö. S. (2010). Sosyal Hizmet Etiğinin Felsefi Temelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*.21(1).9.
- Özateş, Ö.S. (2009). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının 'Aileye Dönüş Ve Aile Yanında Destek Projesi'nin Uygulama Sürecine İlişkin Değerlendirmeleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özbay Y. & Aydoğan, D. (2013). Aile Yılmazlığı: Bir Engele Rağmen Birlikte Güçlenen Aile, *Sosyal Politika Çalışmaları*, Y. 13, (31). (129-146).
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Aile, Toplum Ve Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*. Y.11. 4(16). (86-94).
- Özdemir, H. (2006). *Kur'an-ı Kerîm'e Göre Cahiliye Çağı İnsanı (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özgür, Ö. (2009). *Çokkültürcü Sosyal Hizmet Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış: Londra'dan Bir Örnek (Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özkara, S. (2005). *Toplumun Koruyucu Aile Uygulamasına İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmesi (Yüksek Lisan Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özkan Y. & Kılıç, E.(2013). *Aile'nin Psiko-Sosyal Destek İhtiyacını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi: Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birim*. Sosyal Politika Çalışmaları. Y.13. 7(30). (25-44).

- Öztürk, E. (2018). *Çocuk Evleri Sitesinde Çalışan Bakım Elemanlarının Problem Çözme Becerileri, Öğrenilmiş Güçlülük Ve Çocuk Sevme Düzeyleri Arasındaki İlişki (Ankara İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Parast, S. M. & Allaii, B. (2014). The Role of Social Work in Health Care System, *Journal of Social Science for Policy Implications*. 2(2). (59-68).
- Saran, N. (1992). *Antropoloji*, İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayınları
- Sarı, E. (2009). Mardin’de Kültürlerarası İletişim Ve Kültürel Kimliğin/Farkın İnşası, *Alternatif Politika*. 1(2). (227-259).
- Severcan, S. (2016). Kültür Ve Medeniyet. Mefail Hızlı (Ed.). *İslâm Medeniyetinin Doğuşu ve Kaynakları İçinde* (22-43). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Seyyar, A. (2004). AB’de Sosyal Hizmetler Kapsamında Tıbbî Rehabilitasyon Uygulamaları; T.C. Başbakanlık SHÇEK-Genel Müdürlüğü Birinci Sosyal Hizmetler Şurası Ön Komisyon Raporları ve Bireysel Çalışmalar. Ankara.
- Sofyalıoğlu Ç. & Akta, R. (2001). Kültürel Farklılıkların Uluslararası İşletmelere Etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*. 7(1).
- Subaşı, N. (2006). Türkiye’de Din, Dinî Toplumsallıklar Ve Din Sosyolojisi. *Sosyoloji Konferansları*. (No: 52) (2015-2). (391-418).
- Şeker, A. (2009). *101 Soruda Sosyal Çalışma Ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Tarhan, N. (2014). *Son Sığınak Aile*, İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 3(13). (103-116).
- Topçu, N. (2018). *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergah yayınları.
- Tufan, B., Sayar, Ö. & Koçyıldırım, G. (Tarih Yok). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. 63.
- Turhan, B. (2013). *Küresel Gençlik Kültürü Kavramı Bağlamında Bir Gençlik Dizisi Analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Turhan, M. (1979). *Kültür Değişmeleri*, İstanbul:
- T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması*. Ankara.
- Yağcı, M. M. (2007). *Yöresel Kültür Farklılıklarının 7- 9 Yas Grubu Çocukların Resimlerine Yansımaları (Ankara ve Mardin İlleri Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yaman, Ö. M. & Akyurt, M. A. (2013). Sosyal hizmete Kültürel Yaklaşım: 2011 Van Depremi Örneği, *Sosyoloji Dergisi*. (26). (105-144).
- Yaman, Ö. M. (2013). *Apaçi Gençlik*. İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti.
- Yavuz, Ş. (2018). *60-72 Aylık Çocukların, Popüler Kültür Öğeleri Ve Teknoloji Kullanımındaki Tercihleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(18). (499-525).

- Yeşilkayalı, H. D. (2015). *Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri İle Empatik Becerileri Ve Özgecili Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, Ş. (2013). *Çocuk Evinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği (Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Yıldırım, N. & Yıldırım, K. (2008). *Sosyal Hizmete Giriş*. İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2005). *Yetiştirme Yurdunda Yasayan Çocukların Genel Ruh Sağlığı Durumlarının Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Yılmaz, K. & Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri Ve Üniversiteler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (6). (103-121).
- Yurdakul, A (2016). *Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı Ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

İnternet kaynakları

- https://ac.els-cdn.com/S1132055913700243/1-s2.0-S1132055913700243-main.pdf?_tid=2590c4ca-fb3a-11e7-84eb-0000aacb360&acdnat=1516161470_a35d55803bfc3c6a036c39189fe7cdd3 Erişim Tarihi: 23.07.2019
- http://www.scert.kerala.gov.in/images/2014/HSC-Textbook/34_Social_work-unit-01.pdf Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <http://ddceutkal.ac.in/Syllabus/MSW/PAPER-1.pdf> Erişim Tarihi: 11.06.2019 Erişim Tarihi: 12.05.2019
- <http://www.ifsw.org/en/p38000208.html> accessed 13/12/06 Erişim Tarihi:12.05.2019
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm> Erişim Tarihi: 24.05.2019
- <http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci>, Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm> Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080202-6.htm> Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-aylik-odeme-miktarlari> Erişim Tarihi: 11.06.2019
- <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/istatistikler/> Erişim Tarihi: 05.11.2019

EKLER:

EK:1 Etik Kurul Kararı

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : 93772138-
Konu : Akademik Çalışma İzni

11/06/2019

Sayın Kadir KINIK

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi olarak yaptığımız Tez araştırması için kullanacağınız formların, bilimsel etiğe uygunluğu, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş, çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Mustafa ÖZTAŞ
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

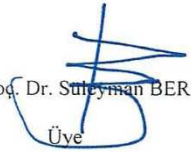
- Ek 1: Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul Raporu
- Ek 2: Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu Başvuru Formu
- Ek 3: Demografik Özelliklere Dair Bilgiler
- Ek 4: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

**T.C. YALOVA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA ETİK KURUL
RAPORU**

T.C. Yalova Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü yüksek lisans talebesi sayın Kadri KINIK'ın yürütücülüğünü yaptığı "Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye'de Koruyucu Aile Modeli: Diyarbakır ve Şanlıurfa Örneği" başlıklı Çalışma ve ilgili mülakat soruları Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul tarafından 30.05.2019 tarihinde yapılan toplantıda değerlendirilmiştir. Yukarıda yer alan sorulara verilen cevaplar göz önüne alınarak Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul tarafından :

- (X) Çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.
- () Çalışmanın etik açıdan geliştirilmesi gerekmektedir.
- () Çalışma etik açıdan uygun bulunmamıştır.

Prof. Dr. Elif ÜKSEL OKTAY
(Başkan)

Doç. Dr. Süleyman BERK
Üye

Prof. Dr. Senay YÜRÜR
Üye

Prof. Dr. Kaya BAYRAKTAR
Üye

Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ
Üye

Doç. Dr. Yıldırım TORUN
Üye

Doç. Dr. Recep MARAS
Üye

Dr. Öğr. Üyesi İlyas AKYÜZOĞLU
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Salim SANCAKLI
Üye

EK 2: Bakanlık İzin Belgesi

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

26/9/2019

Sayı : 73595336-605.01[605.01]-7
Konu : Bilimsel Araştırma ve Makale Yayın Talepleri

BAKANLIK MAKAMINA

Ekli çizelgede detaylı bilgileri bulunan ve ilgili Genel Müdürlükler tarafından uygun görülen bilimsel araştırma taleplerinin, ilgili Birim koordinesinde, gözetim ve denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, araştırmaya katılanların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük ve gizlilik esasları çerçevesinde, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Başkanlığımıza gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi, makale yayın taleplerinin ise bilimsel ve hakemli dergilerde yayınlanabilmesi hususlarını;

Olurlarınıza arz ederim.

Uygun görüşle arz ederim.

././2019

Ahmet ERDEM
Bakan Yardımcısı

Yavuz YAMAN
Daire Başkanı

OLUR

././2019

Zehra Nürüt SELÇUK
Bakan

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27
Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
(312)705 57 00
(312)705 57 57

Bilgi için: Cemalettin ULUFER
Sosyal Çalışmacı

T.C.
AİLE ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
EĞİTİM VE YAYIN DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Eğitim Planlama ve Uygulama Birimi

Sayı : 94952863-605.01[605.01]-E.2826754

08.11.2019

Konu : Kadri KDNK

DAĞITIM YERLERİNE

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürliğimize 17.07.2019 tarihli ve E.1900021078 sayılı yazısı ile Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kadri KDNK'ın "Kültüre Dayalı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye'de Koruyucu Aile Modeli: Diyarbakır ve Şanlıurfa Örneği" konulu tezi ile ilgili anket çalışmasını Diyarbakır ve Şanlıurfa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile bağlı kuruluşlarında uygulama talebi bildirilmiş olup, ilgili talep Bakanlık Makamının 26/09/2019 tarihli ve (605.01)-7 sayılı Oluru ile uygun görülmüş olup talebin uygun görüldüğüne dair Bakanlık Makama Oluru ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi arz ve gereğini rica ederim.

e-mzalar

Yavuz YAMAN
Bakan a.
Daire Başkan V.

Ek : Bakanlık Makamının 26/09/2019 tarihli ve (605.01)-7 sayılı Oluru.

Dağıtım:

Gereği:

DIYARBAKIR VALİLİĞİNE
(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü)
ŞANLIURFA VALİLİĞİNE
(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü)
Yalova Üniversitesi Rektörlüğüne
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Bilgi:

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı e-tiltir.

Eskişehir Yolu Sığıntıcı Mah. 3177. Sok. No: 09/A Kat: 27
Posta Kodu: 06510 Çankaya/Ankara
(312)795 57 00
(312)795 57 57

Bilgi İçin: Cemalettin ULUPER
Sosyal Çalışmalar

EK:3 Demografik Özelliklere Dair Bilgiler Formu

Görüşme Tarihi:
...../...../2019

Görüşme süresi:
.....dk

- Görüşme yapıldı Görüşme yarım kaldı Görüşmeyi reddetti

Kodu:

Cinsiyeti:

Yaşı:

- Eğitim Durumu: İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Ön lisans
 Lisans
 Yüksek lisans
 Doktora

Düzenli bir işiniz var mı?

- Evet
 Hayır

Cevabı *EVET* ise;
İşiniz nedir?

Aylık toplam geliriniz ne kadardır?

- 1000-1500TL
 1501-2000TL
 2001-2500TL
 2501-3000TL
 3001 ve daha üstü

Ne tür bir evde yaşıyorsunuz?

- Kira
 Ev sahibi

Çocuğunuz (Biyolojik) var mı?

- Evet
 Hayır

Cevabı *EVET* ise;
Kaç tane?.....

Çocuklar	Cinsiyet	Yaş
1.Çocuk		
2.Çocuk		
3.Çocuk		
4. Çocuk		

EK:4 Nitel Görüşme Formu

Sayın Koruyucu Anne/ Baba,

Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Bağlamında Türkiye'deki Koruyucu Aile Modeli konulu bir yüksek lisans tez çalışmasını yapmaktayım. Bu alışmanın amacı; Türkiye'deki koruyucu aile hizmetlerinin kültüre duyarlılık sosyal hizmet bağlamında mevcut durumunu anlamak ve koruyucu aile hizmetlerin daha da geliştirilmesi için spesifik bir çalışma yapmaktır. Düşüncelerinizi ve görüşlerinizi içten ve samimi olarak ifade etmeniz çalışmamız için çok önemlidir. Soruları içtenlikle cevaplayarak sağlayacağınız katkı ve destek için şimdiden teşekkür ederiz.

Görüşmemize geçmeden önce, bu katılımın gönüllük esasına dayandığını, görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanları yalnızca benim bilebileceğini belirtmek isterim. Bunun yansira çalışma raporunda isminiz kesinlikle yer almayacaktır. Görüşme Formu gizlilik ilkesine göre değerlendirilecektir. Konuşmalarımızı not alacağımızı bildirmek isterim. Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.

İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

1. Koruyucu aile uygulamasını nereden öğrendiniz?
2. Sizce koruyucu aile uygulaması nedir?
3. Koruyucu aile olmaya nasıl karar verdiniz?
4. Koruyucu aile olmaya karar verdiğinizde kültürünüz etkili oldu mu? (İnanç, gelenek görenek, örf-adet, değerle vb.)
5. Çevreniz ve çocuklarınız koruyucu aile olma kararınızı öğrendiğinde tepkileri nasıl oldu?
6. Koruyucu aile olduğunuz çocuk(lar)ın yaşı sizin için önemli miydi? Neden?
7. Koruyucu aile olduğunuz çocuğun cinsiyeti sizin için önemli miydi? Neden?
8. Neden evlat edinmek yerine koruyucu aile olmayı seçtiniz?
9. Koruyucu aile hizmetinden yararlanan bir aile olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
10. Koruyucu aile hizmetini sürdürürken profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?
- 10.a) İhtiyaç duyuyorsanız, bu ihtiyacı nasıl karşılıyorsunuz?
11. Sizce Türkiye'deki koruyucu aile sayısının azlığının nedenleri nelerdir?
12. Sizce koruyucu aile uygulaması nasıl yaygınlaştırılabilir?

EK:5 Nitel Araştırma Katılımcı Listesi

Katılımcı	Yaş	Koruyucu ailesi olunan çocuğun cinsiyeti	İl	Eğitim düzeyi	Oturduğu ev türü	Biyolojik Çocuk Sayısı
G(1)	66	Kız	İstanbul	Lise	Ev sahibi	2
G(2)	58	Kız	İstanbul	Lise	Kira	2
G(3)	58	Kız	İstanbul	Lisans	Ev sahibi	-
G(4)	48	Kız	İstanbul	Lisans	Kira	-
G(5)	57	Erkek	İstanbul	Lisans	Ev sahibi	-
G(6)	43	Kız	İstanbul	Lisans	Ev sahibi	3
G(7)	57	Kız	İstanbul	Lise	Ev sahibi	1
G(8)	55	Kız	İstanbul	Lisans	Ev sahibi	2
G(9)	36	Kız	İstanbul	Ön Lisans	Ev sahibi	-
G(10)	63	Kız	İstanbul	Lise	Ev sahibi	2
G(11)	35	Erkek	K.Maraş	Ortaokul	Ev sahibi	4
G(12)	26	Erkek	Bingöl	Yüksek Lisans	Ev sahibi	-
G(13)	28	Erkek	Bingöl	Lise	Ev sahibi	3
G(14)	39	Erkek	Bingöl	Lisans	Kira	-
G(15)	25	Erkek	Bingöl	Yüksek Lisans	Kira	2

EK:6 Örnek Görüşme Deşifresi

KK: Evet hocam şöyle kısaca bu çalışmanın amacından bahsedeyim. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'deki koruyucu aile hizmetlerinin kültüre duyarlılık sosyal hizmet bağlamında mevcut durumunu anlamak ve koruyucu aile hizmetlerin daha da geliştirilmesi için spesifik bir çalışma yapmaktır. Düşüncelerinizi ve görüşlerinizi içten ve samimi olarak ifade etmeniz çalışmamız için çok önemlidir. Soruları içtenlikle cevaplayarak sağlayacağınız katkı ve destek için şimdiden teşekkür ederiz.

Görüşmemize geçmeden önce, bu katılımın gönüllük esasına dayandığını, görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanları yalnızca benim bilebileceğini belirtmek isterim. Bunun yansira çalışma raporunda isminiz kesinlikle yer almayacaktır. Görüşme Formu gizlilik ilkesine göre değerlendirilecektir. Konuşmalarımızı not alacağımı bildirmek isterim. Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.

İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

G(6): Tabi buyurunuz.

KK: Koruyucu aile uygulamasını nereden öğrendiniz?

G(6): Televizyondan öğrendim.

KK: Sizce koruyucu aile uygulaması nedir?

G(6): İsmiyle müsemma bir çocuğu koruyup, kollayıp gönüllü ebeveynlik yapmasına denir.

KK: Koruyucu aile olmaya nasıl karar verdiniz?

G(6): Çok ilginçtir ama ben koruyucu aile olamaya altı yaşında karar verdim. Ve otuz senedir aynı kararımın arkasında durdum. Bu da şu şeklide oldu. Küçükken amcam ile yengem boşandılar. Amcam bize geldi, bizde kaldı. Çocukları da kendi koruması altına alarak yurda yerleşti. Amcam düzenli olarak çocuklarını ziyaret etmeye giderdi. Ben küçüktüm altı yaşındaydım. Bazen ben de amcamla birlikte ziyaret etmeye giderdim. Yurt olanakları o zaman çok kötüydü. Ben o kötü, olumsuz şartlardan çok üzülmuştüm. Ve ben o zaman karar verdim. Büyüyünce çocukları yanıma alacağım. Büyüyünce koruyucu aile olacağım. Koruyucu aile hikâyem böyle başladı.

KK: Koruyucu aile olmaya karar verdiğinizde kültürünüz etkili oldu mu? (İnanç, gelenek-görenek, örf-adet, değerler vb.)

G(6): Çok küçükken karar vermiştim. Aslında tamamen duygusal bir kararımdır diyebilirim. Ama bu kararımı inanç gelenek-görenek ve değerlerim besledi diyebilirim. Hani beslemeseydi o kararım mücadele eder miydim, vaz geçer miydim, bilemiyorum. İncancım beslemeseydi belki vaz geçerdim. Sonuçta insanlar birçok hayaller, istekler peşinde giderler ama inanç

beslemeyince nefisini terbiye edip bırakabiliyorsun. İstedğini yapmıyorsun. Yani inancım besledi.

KK: Çevreniz ve çocuklarınız koruyucu aile olma kararınızı öğrendiğinde tepkileri nasıl oldu?

G(6): Çok olumsuz tepkiler aldım. Bütün olumsuzlukları söylediler. Ve bizi dinlersen yapma dediler. Bu karar ve uygulama arasında on yıl sürdü. On yıl mücadele ettim eşim ve ailemi ikna etmek için. Tabi ki. Şu anda bile hepsi olumsuz moddalar. Yaşadığım hiçbir olumsuz aileme anlatmıyor. Biz sana demişti modundalar. Ancak hiç kimseye o cümleyi söylettirmedim. Ağlasak da ölse de derdimizden hiç kimseye söylemeyeceğiz. Yani şu an herkes biz sana demiştik diyecekler.

KK: Koruyucu aile olduğunuz çocuk(lar)ın yaşı sizin için önemli miydi? Neden?

G(6): Önemli değildi. Ama küçük olmalarını tercih ediyordum. Küçük olmaları sevilebilir, daha keyifli vakit geçirilebilir. Bu nedenlerden dolayı küçük yaş tercihimdi. Aslında koruyucu aile olmaya karar verdiğimde küçük oğlum bir buçuk yaşındaydı. Bir kız çocuğu almak istedim. Süt anne olalım diye. Ama eşim izin veremeyince on yıl sonra isteğim oldu.

KK: Koruyucu aile olduğunuz çocuğun cinsiyeti sizin için önemli miydi? Neden?

G(6): Önemli değildi ama benim tek kızım olduğu için kız çocuğunu tercih ettim. İki erkek bir kızdı. İki kız iki erkek istiyordum. Ondan dolayı bir kız aldım.

KK: Neden evlat edinmek yerine koruyucu aile olmayı seçtiniz?

G(6): Çok net dinen caiz olmadığı için. Nesep karışmasından dolayı evlat edinmeye karşı olduğum için. Çok bekledim koruyucu aileliği televizyondan duyduktan sonra gözümde ışıklar çıkmaya başladı. Böyle bir şey olduğunu bilmiyordum. Hani zannediyordum ki kurumdan çocuk alırsak evlat edinmek zorundayız. Ama çok eskiden kurumdan çocuk almaya karar vermişim Ama evlat edinmeye ile onun arasında sıkışıp kalmışım. Nesep karışması açısından evlat edinmeye karşıyım. Eğer doğru bir şey olsaydı Peygamber Efendimiz (sav) öyle yapardı.

KK: Koruyucu aile hizmetinden yararlanan bir aile olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

G(6): Bunu hiç konuşmayalım akşam olur. Meslek elemanlarının yetersizliği, Niteliksiz personellerin varlığı, Aydınlatmada yetersizlik. Zaten Sosyal Hizmet Uzmanının şu an sahip olduğu bilgiye ben de bilgi sahibiyim. Adres, ikametgah değişikliklerinde karşılaştığımız en büyük sorunlarından birdir mesela. Yani çocuk yerel yerleştirmede çocuk en yakın adreste yerleşmesi gerekir. Ancak bizim çocuğun adresi farklı olduğu için farklı bir okula yerleşiyor. Bizden uzak olan bir okula. Biz adres değiştirmek istiyoruz. Ancak meslek elemanın bilgi yetersizliğinden dolayı bizi uğraştırıyor. Çocuğun okula yerleştirmede karşılaştığımız sorunlar.

Çocuğumun okula nakli için on gün uğraştım. Tek başıma mücadele ettim. Çocuğumu okula yerleştirmişim. Yaklaşık bir ay geçmesine rağmen meslek elemanlarından hiçbiri beni arayıp sormuyor. Çocuğun okulu ne oldu, ne yaptınız gibi. Arayıp soran olmadı. Yani benim en çok karşılaştığım sorunlar, meslek elemanların yetersizliği, nitelikli meslek elemanlarının yoksunluğu, takıldığım bürokratik sorunlar vs...

KK: Koruyucu aile hizmetini sürdürürken profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?

KK: İhtiyaç duyuyorsanız, bu ihtiyacı nasıl karşılıyorsunuz?

G(6): Kesinlikle profesyonel desteğe çok ihtiyaç duyuluyor. Ve ben bu desteği meslek elemanlarından hiçbir zaman alamadım. Derdimi anlattığımda meslek elemanlarının donanım eksikliği bana tam destek olunamıyor. Örneğin benim çocuklarım beş yıl psikolojik destek gördüler. Özel terapi merkezlerinde her şeyi ayarlamışım. Ödemesi yapıyorum. Bu durumu meslek elemanlarına anlattığımda. Maşallah her şeyi yapmışsınız. Üzerinize düşeni yapmışsınız. Bizim yapabileceğimiz bir şey kalmamışlar dediler. Ama her korucu aile ben değilim. Eminim ki mesela özel eğitim öğrencisi olan veya herhangi bir sıkıntısı olan ailelere çok da destek olunmuyor. Koruyucu ailelikte teorik ve uygulama alanlarında çok büyük fark var. Koruyucu aileliğin takibi ve düzeniyle ilgili hep sıkıntı var ve ben de o sıkıntıyı çeken ailelerden biriyim. Koruyucu ailelikte ilk yıl çok önemli. Mesela benim ilk yılımda meslek elemanı altı ayda bir beni ziyaret etmişti. Ve benim psikolojik desteğe çok ihtiyacım vardı. Benim ağladığım gün kimse benim yanımda değildi. Ben çok zorlandım. Telefonla derdimi anlattığımda bu konuda biz bir şey yapamıyoruz cümlesini duymak beni yıkmıştı. Yani çocuğun psikolojik sorunları var, sekiz saat ağlıyor uyutamıyorsunuz. Psikiyatriye götürüyorum ilaç veriyorlar. İlaçla bile uyutamıyoruz çocuğu. Ben ne yapacağım. Çıldırıyorlar, birbirlerine şiddet uyguluyorlar. Ne yapacağımı bilemiyorum. Bu konunun önünü alamıyorum. Bu konuda sizden yardım istiyorum dediğim işte bizim böyle bir hizmetimiz yok. İlk sene biz çok sorun yaşadık, meslek elemanlarından tam anlamıyla destek alamadık. Beşinci senede çocukların ilaçlarını kestim. Ne psikiyatriste danıştım ne de meslek elemanlarına danıştım. Altı ay hayat burnumuzdan geldi. İşte o gün meslek elemanları yanımızda yoktu. Dolayısıyla ben psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğumda kendi çabalarımla ve özel sektörle karşılıyorum.

KK: Sizce Türkiye'deki koruyucu aile sayısının azlığının nedenleri nelerdir?

G(6): Özel hastane ödeneği karşılanmıyor. Yeterli tanıtımın yapılmaması, koruyucu aile uygulamasının görev ve tanıtımı meslek elemanları tarafından yapılması yanlış, Koruyucu aile modelini pazarlamacı modeli olarak tanıtılması. Koruyucu aile modelinin tanıtımı görev icabı olarak anlatılması başka bir ifadeyle gönüllü bir model olarak anlatılmaması. Çünkü bana göre görev icabı anlatıldığında çok irritece oluyor. Bir de koruyucu aileyi koruma ile ilgili bir maddenin olmaması. Bu durum da çok risk teşkil ediyor.

KK: Sizce koruyucu aile uygulaması nasıl yaygınlaştırılabilir?

G(6): Bu modelinin belli aşamaları olması lazım. Ben bu modelinin ilk aşamasını için kurumda kalan her çocuğun bireysel bir gönüllüsünün olmasından yanayım. Birinci basamak bu olmalı. Bireysel gönüllülerin de koruyucu aile olma adayı olan kişiler olması gerekir. İlk bu bireyle bireysel gönüllü olup ondan sonra koruyucu aileliğe dönüştürmesinden yanayım. Direkt koruyucu aile olmasına karşıyım. Çünkü sağlıklı bir uyum süreci yapamıyorlar. Çeşitli programlarda koruyucu ailelerinin kendi tecrübelerini anlatılması, Koruyucu ailelere uyum süreciyle ilgili iyileştirilmeler yapılmalı.

KK: Benim söyleyeceklerim bu kadar sizin eklemek istedikleriniz bir şey var mı?

G(6): Benim başka söyleyeceklerim yok.

KK: Çok sağ olun. Çok teşekkür ederim, bu değerli katkılarınız için.

ÖZGEÇMİŞ

Kadri Kınık, 1992 yılında Diyarbakır Ergani İlçesinin Üzümlü köyünde doğdu. İlköğretim eğitimini, Üzümlü Köyü İlköğretim Okulunda tamamladı. Ortaokul eğitimini Ahmetli Köyü İlköğretim Ortaokulunda tamamladı. Lise eğitimini Ergani Bekir Aral Lisesinde tamamladı. Ön lisans eğitimlerinde Anadolu Üniversitesi AÖF Adalet Bölümü MYO mezun olmuş ve Anadolu Üniversitesi AÖF İlahiyat Bölümü MYO bölümünde eğitimini devam ettirmektedir. Lisans eğitimini 2016 yılında Bingöl Üniversitesi Sosyal hizmet bölümünde tamamladı. Yüksek lisans eğitimini ise 2019 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2018 yılında Biruni Üniversitesinde Aile Danışmanlığı ve Oyun Terapisi eğitimi ve süpervizyonu aldı.

İrem Bray Eğitim ve Danışmanlığının gerçekleştirdiği “Değişime Hazır mısınız?” Çift ve Aile Terapisi Atölye Çalışmasında 16 saatlik süpervizyon eğitimini aldı.

İş/Staj Deneyimlerim: *Sevgi Evleri:* 2015 yılında (birinci dönem) sevgi evlerinde kalan çocukların oryantasyon sürecini sağlamış, okullarda ve evlerde kalan öğrencilerin sorunlarını tespit etmiş ve yüksek yararlarını gözeterek SİR'ler hazırlayıp uygulamaya koyulmuştur. *Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM):* 2016 yılında (ikinci dönem) Bingöl'de ÇEKOM bünyesinde kaç tane çocuk evinin olduğu ve bu evlerde kaç öğrenci kaldığı, kardeş evleri olup olmadığı, öğrencilerinin eğitimi ve öğretiminin aksamaması konusunda hangi problemlerin rol aldığı, akranlarıyla ve okul yönetimiyle herhangi bir sıkıntı yaşanıp yaşanmadığı konusunda SİR'ler hazırlamış ve uygulamaya koyulmuştur.

Kitap ve Rapor Çalışmaları konusunda, Mardin Artuklu Üniversitesi Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi'nde “*Sosyal Hizmetin Ne'liği-Kavramlar,Tanımlar, Metodoloji-Sosyal Hizmete Giriş*” adlı kitap kritiği yazısı yayımlandı. “*Sosyal Hizmet Tarihi*” adlı kitap çalışması devam ediyor.(Hocalarıyla birlikte hazırlıyor). Mardin Artuklu Üniversitesinde, “*Boşanma Kaynaklı Tek Ebeveynli Ailelerin Çocukların Kişisel Gelişimi Üzerindeki Etkisi*” adlı bildirisini sundu.